

TARTU ÜLIKOOL

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

Kultuuriteaduste instituut

Kultuurikorralduse õppekava

Eliisa Elfenbein

**HUVIHARIDUSE NING -TEGEVUSE KORRALDAMISE
PÕHIMÕTTED NING EESMÄRGID MÄRJAMAA VALLA
OMAVALITSUSE NÄITEL**

Magistritöö

Juhendajad: Egge Kulbok-Lattik, PhD

Ester Bardone, PhD

Tartu 2020

SISUKORD

Sissejuhatus	2
Töös kasutatavad mõisted	7
1. Huvihariduse ja -tegevuse korraldus Eestis	9
1.1 Huvihariduse ja -tegevuse ajalooline kontekst	10
1.2 Kultuuri- ja hariduspoliitiline vaatenurk huviharidusele ja -tegevusele	13
1.3 Huvihariduse riiklik toetussüsteem kohalikele omavalitsustele	18
2. Materjalid ja metoodika	23
2.2 Ankeetküsitlus	26
2.3 Dokumentide analüüs	27
3. Dokumentide ning kohalike omavalitsuste esindajatega läbiviidud intervjuude analüüs	29
3.1 Kohaliku omavalitsuse roll ja peamised töösuunad ning eesmärgid	29
3.2 Huvihariduse ja -tegevuse organisatsioonid, inimesed ning võimalused	33
3.3 Huviharidusele ja -tegevusele mõeldud riiklik toetusfond	38
3.4 Huvihariduse ja -tegevuse kitsaskohtade parandamine	43
4. Teenusepakkujate ja huviharidusest ja -tegevusest osasaajate ootused ning kogemused	46
4.1 Märjamaa valla lapsevanemad	46
4.2 Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujad	55
4.3 Huvihariduse ja -tegevuse osapoolte arvamuste võrdlused	60
5. Arutelu ja soovitused	64
KOKKUVÕTE	70
Intervjuud ja küsitluse andmed	73
Elektroonilised allikad	73
Kasutatud kirjandus	76
LISAD	78
Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu kava huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatele.	78
Lisa 2. Poolstruktureeritud intervjuu kava Rapla maakonna huvihariduse ja -tegevuse eest vastutavatele isikutele.	79
SUMMARY	83

Sissejuhatus

Huviharidus ja -tegevus ei ole pelgalt vabatahtlikkuse alusel toimuvad noorte vaba aja sisustamise vormid, nagu defineerivad neid enamik kultuuri- ja hariduspoliitilised dokumendid ja seadused. Huvihariduse ja -tegevuse rollid ja mõjud on ajas muutuvad ning on seni täitnud vältimatult vajalikke ülesandeid kultuuriteadliku kodaniku ning kultuurse Eesti kasvatamisel.

Üheks olulisemaks nende seas on rahvusliku identiteedi kujundamine. Ka Eesti 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse kultuuriline emantsipatsioon sai alguse rahvaharidusest ja püüdlustest kunstide poole. Ilmnes, et inimestes pakitses soov tegeleda koorilaulu, tantsu- ja näitekunstiga, maalida ja sportida – end kunstiliselt väljendada. Maarahva omaalgatuslikust seltsitegevusest alguse saanud huviharidusel- ja tegevusel oli täita oluline roll ka Eesti taasiseseisvumisel (Kulbok-Lattik, 2019). Laulukooride, pillimängu-õppega ja tantsu ning liikumisega seotud huviharidus ja -tegevus täidavad olulist rolli meie rahvusliku identiteedi hoidmisel ja kaitsmisel.

Enam kui saja-aasta tagused tegevused kunstide poole püüdlisel ühiskonnas on üle kandunud tänapäeva. Kogukondlike minevikusündmuste ning rahvusliku identiteedi väärtustamiseks on huvihariduse ja -tegevuse mõju tänasel päeval eesmärgistatud riiklikult korraldatud laulu- ja tantsupeo traditsiooniga, mis on vajalik ka eesti riigi kestlikuks arenguks ja sätestatud ka põhiseaduse preambulis.

Heaoluühiskond on ühiskonna vorm, mille poole julgen öelda, püüdleb tänapäeval pea iga riik. Põhjamaade Ministrite Nõukogu kodulehel määratletakse heaoluühiskonda kohana, kus üheks põhiväärtuseks on igale riigi kodanikule võrdsete võimaluste, sotsiaalse solidaarsuse ning turvalisuse võimaldamine. Lisaks iseloomustab heaoluühiskonda võrdne ligipääs sotsiaal- ja tervishoiuteenustele, haridusele ja kultuurile (Põhjamaade Ministrite Nõukogu). Huvihariduse ja -tegevuse võimaldamine ning selle riiklik toetamine on tugevalt seotud ligipääsuga nii haridusele kui ka kultuurile, sest ligipääs huviharidusele ja -tegevusele loob eeldused kunstiliseks eneseväljenduseks ehk siis kultuuri viljeleva ning nautiva,

õnneliku kodaniku kasvatamisel. Heaoluühiskonda iseloomustavad tänu huvihariduses ja -tegevuses osalemisele kultuurist osa saavad kodanikud.

Soome kultuuripoliitika uurija Anita Kangase sõnul on huviharidus ja -tegevus kultuuris osalemise õpe (Kulbok-Lattik, 2015). Selleks, et professionaalsetel kunstnikel oleks publikut, tarbijaid ja turgu, on vaja kultuuri valdkondasid õpetada inimestele juba noores eas. Huvitegevuse ning -hariduse pakkumine noortele on oluline osa tulevase kultuuritarbija kasvatamisest. Kui noorele pakkuda huvihariduse ja -tegevuse kaudu kultuurikogemust juba lapsepõlves, siis tunnevad nad selle järel vajadust ka täiskasvanuna (Kolb, 2005). Huviharidusel ning -tegevusel on siin täita tähtis roll, kuna koolivälisest huvipõhisest tegevusest võtab laps enamasti osa vabast tahtest ning sealt ammutatud teadmised jätavad loodetavasti positiivse jälje kogu eluks.

Huvihariduse roll on olulisel riiklikul positsioonil meie põhjanaabrite juures Soomes. Olles Euroopa Liidu eesistujamaa juulist kuni detsembrini 2019. aastal (Euroopa Liidu ametlik...), korraldati Tampere Rahvusvaheline Laste Kultuuri Foorum, kus selgus, et sealne progressiivne kultuuri- ja kunstiharidus toimib tänu kultuuri- ja kunstihariduse praktikute, uurijate ja poliitikakujundajate süsteemsele koostööle. Soomlased mõistavad ning mõtestavad lastesse investeerimist ning kunsti- ja kultuurihariduses nähakse laialdast mõju heaolu-, tervise-, talendipoliitikale. Oluliseks peetakse Soomes peamiselt kahte aspekti – kultuurihariduse kättesaadavust kõikidele lastele ning õigust ise oma huvialaseid valikuid teha ehk kultuuridemokraatia. Samuti täidab huviharidus jätkusuutlikkuse teadvustamise rolli – nii keskkonna kui ka kultuurilise jätkusuutlikkuse osas (Kulbok-Lattik, 2019). Sihipärane ning mõtestatud huvihariduse riiklik korraldamine Soomes täidab tulevikku investeerimise eesmärki.

Kõikidele eelnevalt nimetatud positiivsetele mõjudele, mida pakub huviharidus ja -tegevus ühiskonnale, lisandub kindlasti võimalus märgata noorte kodanike andekust ning loomingulisi ja tehnilisi oskusi või arendada noorte eneseväljendusoskusi. Veel pakub huviharidus ja -tegevus võimalust aktiivseks liikumiseks vabal ajal, mis on vajalik tänapäeva digitaliseerunud maailmas, kus on lihtne langeda nutiseadmete võrku. Selle jaoks, et ennetada kuriteo ohtu, pakub samuti huviharidus ja -tegevus võimalusi sisukaks ning kasulikuks vaba

aja veetmiseks. Huviharidusel ja -tegevusel on lai mõju ühiskonnas ning eri ajastutel on sellele seatud ka erinevaid kultuuri- ja hariduspoliitilisi eesmärke.

Huviharidus ja -tegevus vajavad oma oluliste mõjude tõttu ühiskonnale riigipoolset mõtestamist, korrastamist, väärtustamist ning toetamist. Eesti Kultuuri Koja eestseisuse liige Egge Kulbok-Lattik on väitnud, et kultuuri- ning huvihariduse roll on riiklikul tasemel eesmärgistamata ning paikneb oma tervikliku süsteemita kultuuriministeeriumi ning haridusministeeriumi vahelisel hallalal (Kulbok-Lattik, 2015). Huvihariduse ja -tegevuse hallalal paiknemine tähendab, et huvihariduse ja -tegevuse terminoloogia on kultuuri- ning haridus- ja teadusministeeriumi dokumentides erinevatel alustel põhinev ning huvihariduse ja -tegevuse korralduse põhimõtteid ei leia ühest kompaktselt haldusalast ning dokumendist, vaid need on pihustunud kultuuri- ning haridus- ja teadusministeeriumi erinevates dokumentides. Kohalike omavalitsuste ülesanne huviharidust ja -tegevust korraldada ning vastavaid süsteeme luua võib olla keeruline, kuna segadus seoses huvihariduse ja -tegevusega peegeldub juba kõrgemalt riigi tasandilt.

Siiski on kultuuri- ning haridus- ja teadusministeeriumi omavahelises koostöös astunud samme huviharidust ja -tegevust puudutava ühe segmendi toetamise suunas – toetussüsteemi loomine noortele vanuses 7-19-aastat. Eesti ühiskonna, kultuuri ning riigi jätkusuutlikkuse arendamiseks jõustus 2017. aastal toetussüsteem, mis on mõeldud huvihariduse ja -tegevuse kättesaadavuse, mitmekesisuse ning kvaliteedi parandamiseks kohalikes omavalitsustes (Noorte huvitegevuse..., 2016). Kultuuri- ning haridus- ja teadusministeeriumi vaheline koostöö huvihariduse ning -tegevuse toetamiseks ning tähtsustamiseks on edasiviiv samm kultuuri ning hariduse sidusamaks muutmise suunas huvihariduse ja -tegevuse pakkumise valdkonnas.

2017. aastal jõustunud riiklik toetussüsteem huviharidusele ning -tegevusele on mõeldud kohalikele omavalitsustele eelnevale huvihariduse ja -tegevuse toetamise viisidele lisapanuseks. Viis, kuidas riiklikku lisatoetust kasutada, sõltub iga valla ning linna olukorrast, otsusest ning selle valla noorte vajadustest ja soovidest (Pealinn, 2017). Paindlikkuse lubamine toetussüsteemi rakendamiseks võib olla nii positiivne kui ka negatiivne omadus. Positiivne, kuna 2019. aasta seisuga on Eestis 79 kohalikku omavalitsust, mis erinevad oma noorte arvu, asukoha ning võimekuse poolest, ning võimalus huvihariduse ja -tegevuse toetust paindlikult kasutada lähtuvalt kohaliku omavalitsuse omapärasest loob parimad

võimalikud võimalused huvihariduse ja -tegevuse toetamiseks. Negatiivne, kuna korra, reeglite ning kriteeriumite väljatöötamine on mahukas ning aeganõudev töö, mida on keeruline teha, kui ei ole loodud selgeid riigipoolseid seadusi, terminoloogiat ning alusdokumente toetussüsteemi rakendamiseks. Olles Märjamaa valla elanik ning huvihariduse ja -tegevusega seotud huviringide juhendaja rollis soovin huvihariduse ning -tegevuse olulisust ning sidusust kultuuriga uurida ning analüüsida Märjamaa valla huvihariduse ning -tegevuse kultuuri- ja hariduspoliitikast tulenevate korralduse põhimõtete alusel.

Seoses magistriõpingutega viisin läbi lühiintervjuud Märjamaa kultuuri- ja haridusasutuste juhtide seas (5 inimest) ning ankeetküsitluse lastevanemate seas (76 inimest), mille üheks eesmärgiks oli koguda arvamusi ja hoiakuid huvihariduse ja -tegevusega seotud teemadel. Märjamaa kultuuri- ning haridusasutuste juhtide sõnul on 2017. aastal jõustunud toetussüsteem loonud mitmeid uusi ning täiendavaid võimalusi huvihariduse ja -tegevuse toetamiseks ning lisarahastus on loonud olukorra, kus Märjamaa vallas on taotluste üle vaatamiseks loodud eraldi komisjon ning kord, millest lähtuda. Huviharidus ning -tegevus on tänu toetussüsteemi olemasolule rohkem päevakorras ning seda peetakse üha enam olulisemaks (V1). Ka Märjamaa valla lastevanemate sõnul on huvihariduse mitmekesisus lai, kuid samadest küsitlusest selgus, et toetussüsteemist saadavatest muudest hüvedest, nagu transpordi hüvitis, pole paljud lapsevanemad veel piisavalt teadlikud (Huvihariduse- ja tegevuse hindamine, 2020). Huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujate arvates vajab toetussüsteem paremaid korraldamise põhimõtteid. Kuna huvihariduse ja -tegevuse osapoolte arvamused huviharidusest ja -tegevusest Märjamaa vallas on erinevad, siis soovisin täpsemalt uurida nende arvamuste tagamaid.

Lähtuvalt kirjeldatud probleemi taustast on sõnastatud magistritöö uurimisprobleem: huvihariduse ning -tegevuse roll on Märjamaa vallas kultuuri- ning hariduspoliitilisel tasemel osaliselt mõtestamata ning antud probleem kandub üle ka 2017. aastal rakendunud huvihariduse ning -tegevuse riikliku toetussüsteemi korraldamise ning tagamise põhimõtetesse.

Töö eesmärk ja uurimisküsimused

Magistritöö eesmärk on kaardistada ja analüüsida Märjamaa valla omavalitsusüksuse huvihariduse ning -tegevuse korraldamist ning sellest tulenevalt anda praktilisi soovitusi huvihariduse ning -tegevuste tõhusamaks ning eesmärgipärasemaks korraldamiseks. Selleks esitasin järgmised uurimisküsimused:

1. Millistel kohaliku omavalitsuse tasandilistel poliitilistel põhimõtetel korraldatakse Märjamaa vallas huviharidust ning -tegevust?
2. Kuidas hindavad Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujad huvihariduse ning -tegevuse korraldust Märjamaa vallas?
3. Kuidas muuta huvihariduse- ning tegevuse korraldamine Märjamaa vallas jätkusuutlikumaks?

Magistritöö koosneb viiest osast. Esimeses peatükis esitan sissevaate huvihariduse- ja tegevuse kokkuvõtvale ajaloole, et näha, kuidas on huvihariduse ja -tegevuse tähendus ajas muutunud. Käsitlen ka Eesti kultuuripoliitilist lähenemist huviharidusele ning -tegevusele, millele järgneb kirjeldus huvihariduse ja -tegevuse tänasele olukorrale huvihariduse ja -tegevuse riiklikul toetamisel. Teises peatükis esitan empiirilise materjali kogumise meetodid ning kirjeldan valimit. Kolmandas peatükis analüüsin Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevusega seonduvaid dokumente ning Märjamaa valla ja selle naaberomavalitsuste huvihariduse ja -tegevuse esindajatega läbiviidud intervjuusid, et selgitada välja, millistel põhimõtetel Märjamaa vald oma huviharidust ja -tegevust korraldab, ning leida võimalikke toimivaid lahendusi naaberomavalitsuste toetussüsteemi rakendamise põhimõtetest, mida oleks võimalik üle võtta ka Märjamaa vallal. Neljandas peatükis analüüsin ja võrdlen Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujate ning lastevanematega, kelle lapsed osalevad huvihariduses ja -tegevuses Märjamaa vallas, et hinnata huvihariduse ja -tegevuse praktikute arvamusi. Viiendas peatükis toon välja uurimistöö peamised järeldused ning annan soovitusi huvihariduse ja -tegevuse kõikidele osapooltele, kuidas muuta huvihariduse ja -tegevuse korraldamist Märjamaa vallas paremaks. Loodan, et antud magistritöö innustab ka teisi kohalike omavalitsusi heitma sügavam pilku oma huvihariduse ja -tegevuse korraldusse.

Töös kasutatavad mõisted

Huviharidus - Pikaajaline süstemaatiline juhendatud tegelemine huvialaga vaba tahte alusel tasemeõppesest ja tööst vabal ajal süvendatud teadmiste ja oskuste omandamiseks valitud huvialal. Osa noorsootöö tegevustest ning on oma mahu tõttu täiendavalt reguleeritud huvikooli seadusega. Üldjuhul finantseeritud kohalike omavalitsuste eelarvest. Huviharidust pakuvad huvikoolid (muusikakoolid, kunstikoolid, spordikoolid) peavad oma õppekavad ning õppurid kandma Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) (Noorsootöö strateegia..., 2006).

Huvitegevus - Lühiajaline süstemaatiline juhendatud tegelemine huvialaga vaba tahte alusel tasemeõppesest ja tööst vabal ajal süvendatud teadmiste ja oskuste omandamiseks valitud huvialal (Noorsootöö strateegia..., 2006). Osa noorsootööst, mis on laiem kui huviharidus, toimub enamasti mitteformaalse õppe keskkonnas ning selle eesmärgiks on luua võimalused noore mitmekülgseks arenguks (Noorte huvitegevuse..., 2016).

Formaalharidus - Toimub enamasti koolikeskkonnas ning on õppekavade alusel organiseeritud. Formaalõpe on eesmärgistatud ja seda viivad läbi spetsiaalse ettevalmistuse ja kvalifikatsiooniga õpetajad. Õpieesmärgid seatakse enamasti väljastpoolt ning õppimisprotsessi jälgitakse ja hinnatakse. Formaalõpe on kuni teatud taseme või eani kohustuslik (Elukestva õppe strateegia, 2014).

Mitteformaalne haridus - Leiab aset väljaspool kooli ning on ette võetud teadlikult eesmärgiga end arendada. Mitteformaalne õpe võib toimuda väga erinevates keskkondades (näiteks huvi- ja täiendushariduse omandamisel, aga ka looduses), mille puhul õpetamine ja õppimine ei pruugi olla ainuke ega peamine otstarve. Mitteformaalne õpe on eesmärgistatud nagu formaalõpegi, kuid vabatahtlik. Läbiviijad võivad olla nii professionaalsed koolitajad kui ka näiteks vabatahtlikud või omaealised (Elukestva õppe strateegia, 2014).

Noorsootöö - Tingimuste loomine noore isiksuse mitmekülgseks arenguks, mis võimaldab noortel vaba tahte alusel perekonna-, tasemeharidus- ja tööväliselt tegutseda (NTS, 2017).

Noorsootöötaja - Inimene, kes aitab noorel oma eesmärgid saavutada, selgitades välja tema vajadused ja eesmärgid luues individuaalse kontakti otse noorega. Noorsootöötaja võib olla

ringijuht, huvijuht, laagrikasvataja ja juhataja, huvikooli spetsialist, noortekeskuse juhataja, noorsootöö ametnik, noorsootööasutuse juht või noorsootöötaja (Eesti Noorsootöö...).

Loodus- ja täppisteadused ning tehnoloogia (edaspidi *LTT*) - Erialad, mida tööturg tulevikus vajab - matemaatika, füüsika, keemia, bioloogia, geograafia, geoloogia, töö- ja tehnoloogiaõpetus, info- ja kommunikatsiooniteaduste, sh arvutiteaduste õppesuuna erialad ja nende valdkondadega seotud interdistsiplinaarsed erialad (Kukk jt, 2017).

Eesti Noorsootöö Keskus (edaspidi *ENTK*) - Riiklik noortevaldkonna kompetentsikeskus, mis kuulub Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalasse. Koostöös ministeeriumi noorteosakonnaga vastutab keskus noortevaldkonna arengukavas 2014-2020 sätestatud eesmärkide saavutamise ja noortevaldkonna programmis sätestatud tegevuste elluviimise eest (ENTK, 2020).

1. Huvihariduse ja -tegevuse korraldus Eestis

Selleks, et mõista huvihariduse ja -tegevuse tänast toimimist Eesti Vabariigis ja minu magistritöö puhul täpsemalt Märjamaa vallas, on vajalik heita pilk ka kultuuri- ja hariduspoliitika ajaloolisele kujunemisele. Järgnevas kolmes alapeatükis kirjeldan lühidalt huvihariduse ja -tegevuse ajalugu ehk kuidas maarahva oma-algatuslikust seltsitegevusest ning nõukogudeaegsest terviksüsteemist alguse tänane kultuuriasutuste võrgustik, mis on tänaseni huvihariduse ja -tegevuse koduks Märjamaal. Samuti esitan kultuuri- ja hariduspoliitilised lähtekohad huvihariduse ja -tegevuse korralduse põhimõtetele. Kuna minu magistritöö uurib Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse korraldamist, mis toimib peamiselt huvihariduse ja -tegevuse kohalikele omavalitsustele loodud toetussüsteemi alusel, siis kirjeldan lühidalt ka huviharidusele ja -tegevusele mõeldud riikliku toetussüsteemi olemust.

1.1 Huvihariduse ja -tegevuse ajalooline kontekst

Huviharidus ja *huvitegevus* on kaks eraldi seisvat mõistet, mis tähistavad tänasel päeval pika- (*huviharidus*) või lühiajalist (*huvitegevus*) süsteemselt juhendatud huvialaga tegelemist vaba tahte alusel tasemeõppest ja tööst vabal ajal süvendatud teadmiste ja oskuste omandamiseks valitud huvialal (Noorsootöö strateegia., 2006). Eelnevalt kirjeldatud definitsioon märgib peamiselt noortele vanuses 7-26-aastat suunatud vabatahtlikku, süsteemset, spetsialistide poolt juhendatud õppetegevust. Huviharidus ja -tegevus Eestis on aga sajandite jooksul omanud erinevaid tähendusi, termineid ning definitsioone. Selle jaoks, et mõista ja lahendada täna aktuaalseid huvihariduse ja -tegevusega seotud probleeme on oluline mõista nende kujunemist ja eesmärke ajaloos.

19. sajandi lõpus ja 20 sajandi alguses tähistati koolivälisest laiahaardelisest huvipõhist haridustööd vabahariduse mõistena (Laane, 1994). Vabahariduse levik aitas maarahvast edasi, et püüelda võrdsema haridustaseme poole, mille abil saavutada härrasrahvastega

võrdsemat staatust ja poliitilist enesemääramist. Sajandeid ei olnud kooli - ja veelgi enam kunstiharidus maarahva jaoks vabalt kättesaadav, mistõttu oli seltsimajadel, mis koos lavade ja saalidega ehitati kogukondade endi poolt, täita oluline roll kogukondade kultuurikeskustena (Kulbok-Lattik, 2019).

Ka Märjamaa piirkonnas hakkas maarahva kultuuri- ja seltsielu elavnema 19. sajandil. Kultuuri- ja seltsielu elavnemisele oli eelnenud sadu aastaid kestnud aeg, mil maarahva peamiseks sotsialiseerumise paigaks Märjamaal olid kõrtsid, millega kaasnesid ka ka pahed ja probleemid. Kullamaa piirkonna muusika- ja lauluseltsi eeskujul hakkas Märjamaa kultuuri- ja seltsielu arenema siis, kui hakati looma laulukoore, vallakoole, tervishoiu asutusi ning tol ajal loodi ka esimene Märjamaa vallamaja, mis oli kohaks, kus saadi esmakordselt avalikult koguneda väljaspool kirikuhooneid (Mesila, 2014). Kõik eelnevalt kirjeldatud asutused löid võimaluse vabahariduse levikule, mis omakorda aitas kaasa kõrtsidest kaasnevate pahede kaotamisele.

Vabahariduse levimine oli 19. sajandi lõpul ning 20. sajandi algul maarahva põhine püüe saavutada kõrgemat ning võrdsemat staatust ühiskonnas. Mõiste *vabaharidus* kõrvale tekkis 20. sajandi I poolel Eesti Vabariigi kultuuri- ja hariduspoliitilistes tekstides ka mõiste "*kultuuriharidus*" ning tänu kultuuri- ja haridusvälja riiklikule korraldamisele hakati vaba- ja kultuuriharidust pakkuvaid asutusi toetama (Kulbok-Lattik, 2016) ehk vaba- ning kultuuriharidus saavutasid teise maailmasõja eelsel ajal riiklikul tasemel väärtustatud positsiooni. Vaba- ja kultuurihariduse valdkondade riiklikust korraldusest 20. sajandi alguse Eesti Vabariigis saame ülevaate toonase Haridusministeeriumi Üldosakonna direktori Aleksander Kurvitsa 1938. aastal avaldatud raamatust "*Eesti rahvahariduse ja kultuuriala korraldus*", mis koondab kõiki seadusi, määrusi ning Haridusministeeriumi ringkirju, juhendeid rahvahariduse juhtimise, õppeasutiste tegevus, kutseoskuse, noorsoo organiseerimise, raamatukogude, rahvamajade teaduse, kunsti, kirjanduse, muinsuskaitse ning õppejõudude ettevalmistuse ja teenistuse alalt ühes vastavate seletustega, seal hulgas haridust ning kultuuri korraldavaid toleaegeid seadusi ja määrusi. Kurvitsa raamatu pealkiri äratav tähelepanu - *rahvahariduse ja kultuuriala korralduse* ühtne käsitlus viitab, et nende valdkondade väärtustamisele ja pikale traditsioonile Eesti riiklikus halduspraktikas (Kurvits, 1938).

Riiklikult väärtustatud kultuurihariduse positsioon mõjutas ka Märjamaa piirkonda, kus kultuuri- ja seltsielu kujunes väga viljakaks: loodi uusi seltse ja nende juurde kollektiive (Mesila, 2014).

Nõukogude Liidu tingimustes 1940-ndatel sai huvipõhine õpe Eesti aladel uue eesmärgi ja uue nime: *Nõukogude kultuurharidus*. Egge Kulbok-Lattik on kirjeldanud nõukogude-aegset kultuuriharidust järgnevalt: “Nõukogude kultuurhariduse keskne roll selles kõikehõlmavas avangardses modernistlikus projektis oli kujundada homogeenne identiteediga Nõukogude rahvas ja massikultuur” (Kulbok-Lattik, 2016). Kultuuri- ja vabaharidus oli küll riiklikult korraldatud, kõigile kättesaadav ning toetatud, kuid samas oli lisaks valgustuslikule rahvaharidusele kõrvaleesmärgiks kontrollida ja kasvatada rahvast “õige” meelsusega “Nõukogude inimesteks”.

Kuid ometi just Nõukogude riikliku rahastuse ja riikliku kultuurhariduse süsteemi toel kinnistus kultuurimajade (seltsi- ja rahvamajad) võrgustikus iseseisva Eesti Vabariigi ajal alguse saanud rahvatantsu, koorilaulu, kunsti-, balleti-, ja näiteringide tegevus ning mitmekülgne isetegevus ja harrastuskunstide viljelemine haritud pedagoogide ning ringijuhitide käe all. Samuti kujundati Nõukogude Eestis välja riiklikult finantseeritud muusika- ja kunstikoolide võrgustik, mis on siiani alustalaks Eesti rahvusvaheliselt kõrge mainega muusikakultuurile. Lisaks kunstidele oli Nõukogude ajal olemas tehnika- ja loodusmajad, spordikoolide ja vabaharidus-võrgustikud, mis tagasid tõepoolest kogu elanikkonnale juurdepääsu erinevatele võimalustele. See kultuuri- ja mitteformaalsete asutuste võrgustik funktsioneerib mingil määral ka tänapäeval, osalt kohalike omavalitsuste, riigi ja erakapitali toel, mistõttu on nende valik ja kättesaadavus piirkonniti küllalt erinev.

1960. aastate lõpul ja 1970. aastate algul oli plaanimajandus ja põllumajanduse kollektiviseerimine kujundanud ümber ka Eesti maaelu. Eesti NSVs olid saabunud võimsate suurmajandite ajastu (kolhoosid, sovhoosid). Suurmajanditele oli jõukohane rajada ja ülal pidada suuri kultuurimaju, kus tegutses palju kultuurikollektiive ja tegeldi erinevate kultuuriharrastustega professionaalsete juhendajate käe all. Ka Märjamaa piirkonnas ei pakkunud alevi- ja külanõukogude võimalused enam piirkonna suurmajandite ja Märjamaa EPT omadele konkurentsi. Märjamaa suurmajandid ehtasid oma asutuste töötajatele elamuid, avati laste- ja kultuuriasutusi ning peeti üleval oma kultuurikollektiive (Mesila, 2014). Täna toimivad kultuuri- ja haridusasutused Märjamaa vallas on enamasti alguse saanud suurmajandite poolt enda töötajatele ehitatud hoonetest, nagu Märjamaa Muusika- ja

Kunstikool, Märjamaa Pillerpalli Lasteaed, EPT kontorihoonest väljakasvanud spordihoone jne.

Taasiseseisvumise saabudes oli eesmärgiks eemalduda kõigest nõukogude-aegsest, seal hulgas ka riiklikult rahastatud spordi, kunsti- ja rahvakultuuri harrastusi ning süvaõpet tagavat terviksüsteemist. Riik andis vastutuse huvihariduse ees kohalike omavalitsuste hooleks. Ka huviharidusega seotud mõisted hakkasid hargnema eri suundades. Kultuuriharidusest kujunes välja huvihariduse mõiste. Uues olukorras otsis oma teed taas “vabahariduse¹” mõiste, millest kujunes välja täiskasvanute täiend- ja ümberõpe ning aitas kohaneda tööturu nõuetega.

Muutused huvihariduses toimusid ka pärast Euroopa Liitu astumist 2004. aastal ning Euroopaliku noortepoliitikaga kohanemist. 2006. aastal võeti Eestis vastu “Huvikooli seadus”, mille §3 määratleb huvihariduse kuuluvuse noorsootöö valdkonda: “Huvikool on haridusasutus, mis tegutseb noorsootöö valdkonnas ning loob huvihariduse omandamise ja isiksuse mitmekülgse arengu, sealhulgas oma keele ja kultuuri viljelemise võimalused huvihariduse erinevates valdkondades.”

2007. aastal anti haridus- ja teadusministeeriumi poolt välja määrus Huviharidusstandard, mis määratleb huvihariduse ühtsed korraldamist puudutavad nõuded Eestis ja on huvihariduse omandamist võimaldavate huvikoolide alusdokument (Huviharidusstandard, 2017).

Alates 2017. aastast on Noorsootöö seadusesse lisatud paragrahv, mis määratleb nii huvihariduse kõrval ka huvitegevuse kui noorsootöö osa rahastamise (Noorsootöö seaduse, erakooli..., 2017) ehk sellest ajast alates figureerib noorsootöö valdkonnas mõiste “huviharidus” kõrval ka mõiste “huvitegevus”.

Mõistete *huviharidus* ja *huvitegevus* definitsioonid on tuletatud 21. sajandi Eesti koolivälise vabatahtlikkuse alusel toimiva huviõppe põhjal, mille riigi- ning kohaliku omavalitsuse poolne korraldamine on peamiselt suunatud noortele. Tänapäev on huvihariduse ja -tegevuse mõisteid ning nende erinevust kontseptsioonidokumendis “Noorte huvitegevuse

¹ 1994. aastal loodi Eesti Vabaharidusliit, mille loomisele eelnes haridustöötajate ning entusiastide tahe taaskäivitada omaalgatuslikku ühist eneseharimist tuginedes sõjaeelsele traditsioonile ning Põhjamaade rahvaülikoolidele. Muutmist vajas tol ajal ka haridussüsteem, kus lähtuti põhimõttest “õpetaja räägib, õpilane kuulab vaikselt”. Vabaharidus oma olemuselt tähendab vabadust õppida olenemata vanusest eelnevast haridustasemest, sotsiaalsest kuuluvusest ja muudest teguritest. Tänapäeval käsitletakse kunagist vabahariduse mõistet täiskasvanute täiend- ja ümberõppena, mille põhieesmärgiks on aidata inimestel kohaneda tööturu nõuetega elukestva õppe raames (Eesti Vabaharidusliit, 2019).

toetussüsteemi kontseptsioon” püütud defineerida, kuid erinevad huvihariduse ja -tegevusega seotud riiklikud ja eraõiguslikud organisatsioonid pole antud definitsioone omaks võtnud ning kasutavad neid juhuslikult.

Terminoloogiline segadus huvihariduse ja -tegevuse valdkonnas, mis on tekkinud pärast Nõukogude Liidu süsteemi lammutamist, kestab tänaseni. Täpsemalt kirjeldan terminoloogiaga seotud probleeme peatüki 1.2 lõpus.

1.2 Kultuuri- ja hariduspoliitiline vaatenurk huviharidusele ja -tegevusele

Huvihariduse ja -tegevuse vajalikkus ning selle eesmärgistamine on lisaks hariduspoliitikale ka kultuuripoliitika poolt kujundatav valdkond. Huvihariduse ja -tegevuse temaatika mõistmiseks avan antud peatükis kõigepealt kultuuri- ja hariduspoliitilised lähtenurgad huviharidusele ja -tegevusele ja arutlen, kas huviharidus ja -tegevus peaksid kuuluma noorsootöö valdkonda või mitte. Samuti kirjeldan huvihariduse ja -tegevuse terminoloogiaga seotud probleematikat.

Briti kultuuriuuriija Jim McGuigan on laias mõttes kirjeldanud kultuuripoliitika olemust kui ideede kokkupõrkeid, institutsionaalseid võitlusi ning võimusuhteid sümbolsete tähenduste tootmisel ja ringlusel. Veel esitab McGuigan kultuuripoliitika probleemina kultuuriga seonduvate väärtuste kindlaks määramist, mille tõttu on kultuuripoliitika aluseid keeruline formuleerida (McGuigan, 1996: 1-2). Kultuuripoliitika erineb teistest avaliku halduse valdkondadest seetõttu, kuna selle mõju on raske mõõta. Kultuuripoliitika mõju ning väärtuste keerulise mõõtmise ning määratlemise tõttu tuleb ka huvihariduse ja -tegevuse kui kultuuripoliitika osa edendamiseks ning kaitsmiseks pidada avatud meelega dialooge, milles osalevad kultuuripoliitika praktikatest erinevaid vaatenurki omavad poliitikud, teadlased ning ka praktikud.

Kultuuripoliitika on üks valitsemise vorme, mille lähtealuseks riikidele (sh Eesti Vabariigi) on UNESCO rahvusvahelised konventsioonid, mis aitavad tõsta teadlikkust kultuuri olulisusest eesmärgiga kultuuri ning kultuurilist mitmekesisust kaitsta ja edendada (UNESCO prioriteetid...). Kultuurivaldkonnaga seotud riiklikud otsused võetakse Eesti Vabariigis omakorda vastu strateegilise dokumendi “Kultuuripoliitika põhialused aastani

2020” alusel, lähtudes põhiseaduslikust sihist tagada eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade ning eesmärgist kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ja luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ning mitmekesise kultuuriruumi arenguks ja kultuuris osalemiseks. Dokument “Kultuuripoliitika alused aastani 2020” kirjeldab oma põhieesmärgi saavutamiseks ühe vajaliku tegevusena koostööd hariduspoliitikaga, mis sisaldab siinkohal nii formaalset kui ka mitteformaalset õpet. Dokument kirjeldab formaalse ja mitteformaalse õppe omavahelist sidumist järgmiselt: “Kultuuriasutustel on hariduslike programmide ja tegevuste elluviimisel oluline roll formaalse hariduse mitmekesistamisel ja rikastamisel, mistõttu peab riik oluliseks kultuuriasutuste kaasamist õppekavade ettevalmistamisel ja täitmisel.” (Kultuuripoliitika põhialused..., 2014).

Tähtsamad haridusstrateegiad seab hariduspoliitikas paika strateegiadokument “Eesti elukestva õppe strateegia 2020”. Elukestva õppe strateegia hõlmab endas formaalõpet, informaalset õpet, mitteformaalset õpet ning täiend- ja ümberõpet. Huviharidus ja -tegevus mitteformaalse õppe osana elukestva õppe strateegias tähendab võimalust omandada uusi oskusi ja teadmisi väljaspool koolikeskkonda (Elukestva õppe..., 2014).

Üheks elukestva õppe strateegiliseks eesmärgiks on “muutunud õpikäsitus”, mis tähendab iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut toetava, õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust arendava õpikäsituse rakendamist kõigil haridustasemetel ja -liikidel (Elukestva õppe..., 2014). Eelnevalt kirjeldatud õpikäsituse rakendamiseks on dokumendis kirjeldatud koostöövormide loomise ja toetamise meede, mis hõlmab endas huvihariduse lõimimist formaalharidusega ning õppetöö läbiviimist väljaspool koolikeskkonda, nt ettevõtetes, noortekeskustes, loodus- ja keskkonnahariduskeskustes, muuseumites, raamatukogudes ning muudes kultuuriasutustes.

Veel peetakse elukestvas õppes oluliseks eesmärgiks luua kvaliteetsed, paindlikud ja mitmekesiste valikutega ning tööturu arenguvajadusi arvestavad õppimisvõimalused ja karjääriteenused, et suurendada erialase kvalifikatsiooniga inimeste arvu erinevates vanuserühmades ja regioonides. Antud eesmärgi saavutamiseks on vajaliku tegevusena

kirjeldatud tehnika ja loodusteaduse alase huvihariduse laiendamist huviringide, õpilasakadeemiate, teaduskoolide, muuseumiõppe jms näol (Elukestva õppe..., 2014).

Seega täidavad kultuuriasutused, rahvamajad, muuseumid, raamatukogud jne, lisaks kultuuri rikastamisele ka hariduse edendamise rolli. Nii haridus- kui ka kultuuripoliitika alusdokumendist selgub, et huvihariduse ja -tegevuse mitteformaalse õppe osana sidustamine formaalõppega on üks vajalikest tegevustest kultuuri ja hariduse edendamise suunas.

Eesti Vabariigis käsitletakse huviharidust ja -tegevust spetsiifilisemalt noorsootöö alavaldkonnana, mistõttu ametlikes dokumentides leiab huvihariduse ja -tegevusega seonduvad teemad enamasti noorsootöö seadustest ja regulatsioonidest. Riigikogus menetleb noortevaldkonna teemasid kultuurikomisjon ning noortevaldkonna eest vastutavaks ministriumiks on Haridus- ja Teadusministeerium (Haridus- ja Teadusministeeriumi..., 2017). Haridus- ja Teadusministeeriumi noorteosakond koostöös Eesti Noorsootöö Keskusega vastutab noortevaldkonnaga seotud eesmärkide saavutamise ja programmi tegevuste elluviimiste eest (ENTK, 2020). Noorsootöö seadusest tulenevalt on noore vanuseks 7-26-aastat (NTS, 2017) ehk huvihariduse ja -tegevuse korraldamine ja toetamine kehtib vaid valitud segmendi Eesti kodanike kohta. Kui tuua siinkohal taas võrdluseks põhjanaaber Soome, siis seal on kaotatud noorte ja täiskasvanute hariduse korralduse vaheline barjäär. Haridus (sh huviharidus ja -tegevus) on Soomes ühendatud haridus- ja kultuuriministeeriumi haldusalas olevasse ühtsesse paketti. Ühtse paketi jaoks loodud seaduse keskseks lähtepunktis on õppimistulemus ja õppijakeskne lähenemine (Adult Education and Training, 2018). Huvihariduse ja -tegevuse koondamine ning eesmärgistamine ühtse ning eraldi seisva valdkonnana looks konkreetse suuna ning ühise mõistmise huvihariduse ja -tegevuse osas ka Eesti Vabariigis.

Mõtiskleda võib ka asjaolu üle, kas huviharidus ja -tegevus peaksid olema riiklikult hallatud kui noorsootöö alavaldkond või mitte ja missugune võiks olla alternatiiv. Huviharidust ja -tegevust pakuvad enamasti juhendajad või õpetajad, pedagoogid, kes on omandatud erialaga tegelenud pikalt, sageli õppinud seda lapseeas peale: näiteks õppinud pilli lastemuusikakoolis, Georg Otsa Muusikakoolis ja lõpuks Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias saanud ka muusikaõpetajakutse; võis siis õppimist alustanud kunstiringis, lõpetanud kunstikooli ja seejärel omandanud Eesti Kunstiakadeemias kunstiõpetaja kutse;

sama kehtib mitmete spordi - ja tantsukunstierialade puhul, kus tulemusi saavutavad üksnes need, kes alustavad piisavalt varakult, 5-6 aastasel (tennis, ballett, võimlemine), jätkavad Audentese Spordikoolis jne.

Sellist pikka ettevalmistust ja aastaid pühendumist nõudvat haridust ei saa võrdseks pidada nende noorsootöö 3-aastase bakalaureuse lõpetanute omaga. Ja kui hariduse omandamisel on pühendumise ja vaevanõudva töö kaal erinev, siis ei saa kõik olla võrdselt ühtviisi noorsootöötajad, vaid pädevused peaksid olema väärtustatud ja väljenduma ka ametinimetuses, kutsetasemes ja palgas. Omaette küsimus on haridusministeeriumis ringlevates dokumentides kasutatav väide, et mitteformaalses hariduses omandatakse üldoskusi (Haridusvaldkonna arengukava...; Haridusstrateegia töörühmade..., 2019). Minu meelest on selge, et üldoskusi omandatakse huvihariduses, kuid lisaks sellele ka pika-ajalist õpet eeldavaid erioskusi. Oma isiklike kogemuste põhjal võin väita, et pilliõpe on erioskus ja selleks, et saavutada heal tasemel pillimängu oskus, tuleb pikki aastaid harjutada. Pikka aega kultuurilist kõrgharidust omandanud huviringide juhendajate ning noorsootöö alast kõrgharidust omandanud inimeste vahele ei saa tõmmata võrdusmärki, kuna huviringide juhendajad on süvitsi omandanud erialaseid teadmisi ning ilmselt ei saa nad erialaseid vastuseid oma küsimustele, kui pöörduvad noorsootöötajate poole.

Huvihariduse ja -tegevuse riiklikult tervikliku süsteemi loomiseks on oluline selle terminoloogiline täpsus ning ühine arusaam huvihariduse ja -tegevuse olemusest poliitika kujundajatele, juhendajatele, õpetajatele, õpilastele, lapsevanematele ning laiemale publikule. Huviharidus ja huvitegevus on kaks eraldi seisvat mõistet, mida erinevates ametlikes dokumentides ning artiklites kasutatakse vaheldumisi tähistamiseks vaba tahte alusel toimuvat õppetegevust väljaspool koolikeskkonda. Mina oma magistritöös kasutan käsikäes mõisteid “huviharidus” ja “huvitegevus”, et rõhuda nende mõlema olulisusele. Elukestva õppe strateegia käsitleb aga mõistet “huviharidus” (Elukestva õppe..., 2014), kultuuripoliitika põhialused käsitleb mõisteid “huviharidus” ja “huvitegevus” (Kultuuripoliitika põhialused..., 2014), riikliku toetussüsteemi dokument käsitleb mõistet “huvitegevus” (Noorte huvitegevuse..., 2016). Huvihariduse ja -tegevuse toetamiseks loodud riikliku toetussüsteemi kontseptsioonidokument kirjeldab mõistete erinevust järgnevalt: “Huvitegevus on osa noorsootööst ja on laiem kui huviharidus. Reaalsetes tegevustes on nende vahele keeruline

piire tõmmata. Üldiselt mõistetakse huvitegevust kui süsteemset juhendatud tegelemist valitud huvialaga vaba tahte alusel tasemeõppest ja tööst vabal ajal süvendatud teadmiste ja oskuste omandamiseks. Huvitegevus toimub enamasti mitteformaalse õpe keskkonnas ja selle eesmärgiks on luua võimalused noore mitmekülgseks arenguks. Huviharidust antakse Eesti Hariduse Infosüsteemis registreeritud huvikoolides (nn muusikakoolid, kuntsikoolid, spordikoolid jm) ja õpe neis on õppekavapõhine.” (Noorte huvitegevuse..., 2016). Eelnev kirjeldus esitab mõistete “huviharidus” ja “huvitegevus” erinevuse, kuid siiski jääb mõistmatuks, kas näiteks huviharidust pakkuv muusikakool kuulub formaalhariduse või mitteformaalse hariduse alla. Samuti peegeldub terminoloogiline segadus ka kultuuriministeeriumi ametlikult veebilehelt, kus vastavalt Haridus- ja Teadusministeeriumi esitatud määrusele on lisatud info, et mõistele *huvitegevus* täpset definitsiooni Eestis ei ole ning sisuliselt on mõiste “huvitegevus” noore mitmekülgseks arenguks võimaluste loomine süsteemse, juhendatud mitteformaalse õppimise kaudu, mis on oma tähenduselt sama, mis on *noorsootöö* definitsioon ning sarnase sisuga nähakse ka mõistet *huviharidus* (Kultuuriministeeriumi..., 2019). Huvihariduse ja -tegevuse mõistete vahel tegemine on ühest küljest oluline, kuna huviharidust omandav õpilane saab süvendatud erialase lisahariduse, mis annab olulise tõuke edasisteks karjäärivalikuteks, huvitegevus see eest toimub ilma õppekavata ning selle eest ei väljastata tunnistust. Nii juhendaja kui ka õpilane, kes on valinud huvitegevuse asemel huvihariduse, on teinud teadliku valiku, kuna huviharidusse panustamine on oluliselt mahukam kui huvitegevusse.

Mõistete paljususe ning nende kasutamise erinevus loob terminoloogilise segaduse, mis takistab huvihariduse ja -tegevuse riiklikult tervikliku süsteemi loomist. Florida ülikooli professor Kathryn A. Stofer (2015) on käsitlenud informaalset, mitteformaalset ja vaba-valiku õppe terminoloogia-probleeme. Oma artiklis otsib ta terminit, mis haaraks kõiki õppetegevusi ühtsel viisil, et väljendada tuge inimese kaasasündinud soovile pidevalt areneda, otsida teadmisi ning muutusi. Stofer väidab, et kui terminoloogiline segadus kestab, siis seisame silmitsi kirjanduse otsingutega, mis nõuavad mitut erinevat märksõna, ning selliselt tekib risk jõupingutuste dubleerimisele, jättes oma töö laiemale lugejaskonnale esitamata ning kaotades õppimise mõistmise edusammud. Selle jaoks, et seotud valdkondade ja distsipliinide vahelist suhtlust parandada ning õppimist edendada, tuleb Stoferi sõnul teha koostööd (Stofer, 2015: 130). Selle jaoks, et huvihariduse ja -tegevuse olulisust mõtestada ning luua riiklikult

eesmärgistatud süsteem, tuleks Eesti Vabariigi hariduspoliitika ja kultuuripoliitika uurijatel ja valdkondade ametnikel teha koostööd, et luua huviharidusele ja -tegevusele terminoloogiline selgus ja kuuluvus, mida mõistaksid kõik asjaosalised üheselt.

Kokkuvõttes näeme, et igal ajastul on kultuuri- ja hariduspoliitikal olnud täita ajastuomased eesmärgid ühiskonnas ning iga poliitiline süsteem on loonud poliitilistest valikutest lähtuva sobiva halduskorralduse kui ka terminoloogia ja mõisted tähistamaks nii huviharidust kui ka kultuurilisi praktikaid. Oluline on ajaga kaasas liikuda, toetada ja arendada toimivaid lahendusi ning ennetada probleemide võimendumist.

1.3 Huvihariduse riiklik toetussüsteem kohalikele omavalitsustele

Minu magistritöö uurimisobjektiks on Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse korraldus kohaliku omavalitsuse tasandil, mis elavnes pärast huvihariduse ja -tegevuse riikliku toetussüsteemi jõustumist. Esitan järgnevas peatükis ülevaate huviharidusele ja -tegevusele mõeldud riiklikust toetussüsteemist, mis on tänapäevase Eestis kehtiva haridus- ja kultuuripoliitilise korralduse osa.

Kultuuriprotsessis omavad vastutust kõik ühiskonna liikmed, kas loojate või loomingust osasaajatena. Selle jaoks, et nii riiklikud kui ka kohaliku tasandi ühiskonna toimimiseks vajalikud eesmärgid saaksid saavutatud, omab kultuur suurt rolli. Vastutus ei lange mitte ainult riigile, vaid langeb siinkohal ka kohalikele omavalitsustele. Paratamatult vajab kultuuripoliitika kohalikes omavalitsustes oma eesmärkide saavutamiseks erinevaid toetavaid finantseeringuid. 2016. aastal lõi Kultuuriministerium dokumendi “Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon”, mille alusel hakati rakendama huvihariduse- ning tegevusele mõeldud toetussüsteemi kohalikele omavalitsustele. Riigipoolne täiendav toetus huviharidusele ja -tegevusele loodi 12.07.2017 vastu võetud noorsootöö seaduse, erakooliseaduse ja huvikooli seaduse muutmise seaduse alusel, et luua huviharidusele ja -tegevusele juurdepääs suuremale hulgale noortele. Toetussüsteemi jõustumisel 2017. aastal anti vastutus üle Haridus- ja Teadusministrile ning kultuuriminister koos riigihalduse ministri ning rahandusministriga jäid kaasvastutajateks. Tänu toetussüsteemile saab kohalikus omavalitsuses alustada uusi mitmekesiseid ringe, millest varem oli puudus, soetada vajalikku inventari või vahetada vanad amortiseerunud vahendid välja, pakkuda transporditoetust,

võimaldada juhendajatele vastavat väärilist palka, et hoida neid motiveerituna. Lisaks toetatakse ka huviala valdkondade esindusühinguid, et arendada huviala valdkondade kvaliteeti noorte huvihariduses ja huvitegevuses (Noorte huvitegevuse..., 2016).

Riigilt saadav lisatoetus huvihariduse ja -tegevusele kohalikes omavalitsustes on mõeldud eelkõige noortele vanuses 7-19, kuid lisaklauslina on kontseptsioonidokumenti lisatud, et toetuse saajate sihtgrupp võib hõlmata ka 20-26-aastaseid noori (Noorte huvitegevuse..., 2016). Eesti Noorsootöö Keskus avaldab oma kodulehel infot, et lisatoetust on jagatud alates 2017. aasta sügisest kuni 2018. aasta detsembrini ligi 20 miljoni euro eest, mille tulemusena on algatatud 1800 erinevat tegevust, millest on osa saanud 59 000 noort (Huvihariduse ja -tegevuse toetus...). Kahjuks ei ole ENTK veebilehel veel avaldatud 2018-2019 aasta tulemusi toetussüsteemi kohta, mistõttu ei saa teha aastate lõikelist võrdlust. Intervjuudest Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse pakkujatega selgus, et ei ole veel teada antud toetussüsteemi tulevik ehk kas toetust jagatakse ka pärast 2019/2020 õppeaastat (V1). Teadmatus tõttu ei saa juhendajad olla kindlad oma töö stabiilsuses, mille tulemusena võib headest juhendajatest ilma jääda, kuna mõnes teises asutuses või ettevõttes pakutakse stabiilsemat töökohta.

Enne noorte huvitegevuse toetussüsteemi rakendumist oli huvihariduse ja -tegevuse toetamine kohaliku omavalitsuse ülesanne ning huvihariduse ja -tegevuse olemus ja mõju ei olnud nii väärtustatud (V5). Antud toetuse mahu igale vallale määrab haridus- ja teadusministeerium koostöös kultuuriministeeriumiga, mille omakorda jagab huvihariduse ja -tegevuse pakkujatele laiali kohalikus omavalitsuses toetussüsteemi eest vastutav isik. Toetuse määramisel mängib olulist rolli asjaolu, et toetus on mõeldud huvihariduse ja -tegevuse lisarahastuseks - selle rahastuse najal ei saa vald oma maksutulust kogunenud eelarvest huvihariduse ja -tegevuse toetamist lõpetada ning loota vaid riiklikule toetussüsteemile (Noorte huvitegevuse..., 2016).

Siinkohal võiks mõtiskleda ka selle üle, kas huvihariduse ja -tegevuse suurema väärtustamise kohalikes omavalitsustes täna on loonud olukord, kus huvialaste võimaluste pakumine ning toetamine noortele on kultuuri rikastamine kunsti, sporti või loodus, tehnikat, täppisteadust viljeleva kodaniku/nautiva publiku kasvatamise kaudu, või hoopis

olukord, kus toimub suurte rahaliste ressursside saavutamise toetussüsteemi najal, mille abil ei pea enam valla eelarvest huvihariduseks ja -tegevuseks raha eraldama.

Kui Kultuuriministeerium 2016. aastal alustas noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsiooni loomisega, siis oli ühe probleemse teemana välja toodud huvialavaldkondade vähene võrgustumine ja koostöö, mis tähendab, et erinevad huviala valdkonnad võiksid saada rohkem osa üleriigilistest valdkonda puudutavatest aruteludest, uutest arengutest, teabest, õppematerjalidest, koolitustest või muudest tegevustest (Noorte huvitegevuse..., 2016). Kuigi huvihariduse ja -tegevuse toetussüsteem kohalikele omavalitsustele soovib arendada pigem huviala valdkondade vahelist koostööd üle Eesti, siis siinkohal tooksin välja ka kohalike omavalitsuste sisese vähese võrgustumise probleemi ehk üle-Eestiline vähese võrgustumise probleem ulatub ka kohalike omavalitsuste siseste organisatsioonide vähese võrgustumiseni.

Olles Märjamaa valla elanik ning palgal nii Märjamaa Valla Rahvamajas kui ka Märjamaa Muusika- ja Kunstikoolis huvitegevust ja -haridust pakkuvate huviringide õpetajana, olen märganud valla kultuuri- ning haridusasutuste vahelist vähest koostööd, mille põhjuseks võib olla asjaolu, et ühe kohaliku omavalitsuse noori ei vaadata huviharidust ja -tegevust pakkuvates organisatsioonides ühise väärtusena. Vähesed koostöö üheks põhjuseks võib olla suurenenud konkurents ning sellest tulenev pinge. Saksa filosoof Jan Rehmann on oma ideoloogia uuringutes välja toonud asjaolu, et konkurents tungib ühe ettevõtte osakondade vahelistesse suhetesse, mille põhjustavad mitmed kauba-rahasuhted (Rehmann, 2013). Siinkohal võrdleksin Märjamaa vallavalitsust ettevõttega ning huvitegevust pakkuvaid kultuuriorganisatsioone ettevõtete osakondadena. Valla kultuuri- ning haridusasutused peaksid tegema koostööd, et koos ning ühiselt kasvatada oma valla noortest kultuuriteadlikud ning kultuuri tarbivad isiksused, kuid riiklik toetussüsteem, mis peaks huviharidust ja -tegevust vallas positiivses suunas viima, võib teisest küljest tekitada hoopis ebameeldivaid konflikte, mis minu vaatluse põhjal viivad hoopis konkurentsi tekkeni – kellel on rohkem huviringe, osalevaid lapsi, paremad õpitulemused ning edukamad üritused, mis omakorda tuuakse põhjuseks suurema raha taotlemiseks. Osakondade vahelise koostöö arendamiseks tuleks ettevõttel endal ehk Märjamaa vallavalitsusel teha osakondadele ehk valla kultuuri- ja haridusorganisatsioonidele üheselt mõistetavat selgitustööd, millised on toetuse saamise

kriteeriumid ja eesmärgid, sest läbipaistvus ja selgus loob usalduse ja teineteise mõistmise, mis on sujuva koostöö üheks aluseks.

Kontseptsioonidokument “Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon” ütleb, et KOVidel võimaldatakse kasutada vahendeid paindlikult tegevusteks, mis aitavad eesmäärke saavutada. Igal KOVil oli võimalus luua just omad reeglid, aruande vormid ning kriteeriumid, kuidas antud rahastusega huvitegevusega seotud kitsaskohti lahendada (Noorte huvitegevuse..., 2016). Ühest küljest on riikliku toetussüsteemiga kaasnevale bürokraatialle lubatud paindlikkus antud kontekstis mõistetav, kuna igal KOV-il on omad eripäraseid kitsaskohad, mis vajavad parandamist, kuid teisest küljest on selline paindlikkus teinud reeglite ning kriteeriumite selgitamise rahastust taotlevatele organisatsioonidele ning isikutele keerulisemaks (V5). Kuna huvihariduse ja -tegevuse olemust pole piisaval määral riiklikul tasandil eesmärgistatud, siis on paindlikkuse lubamine riigi poolt toetussüsteemi rakendamisel justkui kergema vastupanu teed minek, sest selliselt peab iga kohalik omavalitsus ise leidma tõhusa viisi, kuidas toetussüsteemi rakendada.

Toetussüsteemi rakendamise põhimõtete loomist raskendab ka asjaolu, et 2017. aastal toimus üle-Eestiline haldusreform, mille tulemusena kaotati mitmed töökohad ning värvati uusi spetsialiste, kes pidid kohanema uue töökeskkonna ning -ülesannetega ning riikliku toetussüsteemi rakendamise põhimõtete väljatöötamine oli mahukas protsess, mis võis paljudes kohalikes omavalitsustes olla liialt ülejõu käiv ning pingeid tekitav. Jim McGuigan on väitnud, et küsimus valitsusele (antud uuringu puhul kohalikule omavalitsusele) seisneb selles, milline regulatsioon, mis tingimustel ning millise mõjuga -nendest küsimustest tulenevalt tuleks mõista ühiskondlikku protsessi üldiselt. Kirjeldatud küsimusi esitades on mõistlik pöörata tähelepanu sotsiaalsete agentide (agency) ja struktuuri keerulisele koosmõjule, mis põhjustab nii tahtmatuid kui ka ettekatsetud tagajärgi (McGuigan, 2004: 18). McGuigani mõttest tulenevalt tuleks huvihariduse ja -tegevuse toetussüsteemi eest vastutaval isikul kohalikus omavalitsuses esitada eelnevalt kirjeldatud küsimused enne rakendamise põhimõtete loomist, et luua kõikidele organisatsioonidele üheselt mõistetavad reeglid toetussüsteemi kasutamiseks, et toetussüsteemi rakendamine toimuks võimalikult tõhusalt ning sujuvalt nii selle korraldajatele kui ka sellest osasaajatele. Paindlikkuse pakkumine toetuse jagamiseks ei ole alati positiivne, kuna see tekitab

huviharidust ja -tegevust pakkuvate organisatsioonide vahel ebavajalikku pinget ning konkurentsi, kuid teisest küljest viivad organisatsioonide vahelised arusaamatused diskussioonideni, mille tulemusena on huvihariduse ja -tegevuse väärtustamine Märjamaa valla elanike seas ning kultuuri- ja hariduspoliitikas kõndinud mitu redeliastet kõrgemale.

2. Materjalid ja metoodika

Järgnevas peatükis annan ülevaate empiirilise materjali kogumise meetoditest, valimi moodustamise põhimõtetest ning valimi kirjeldusest. Antud magistritöös uurin üksikjuhtumina Märjamaa valla huvihariduse ja -tegemise korraldamise põhimõtteid lähtudes varasemate dokumentite analüüsist ning varasemal kirjandusel põhinevast teooriast. Kuna huvihariduse ja -tegevuse kohta leidub mitmeid erinevaid uuringuid ning teoreetilist materjali, siis otsustasin lähtuda deduktiivsest lähenemisest, et varasemate teooriate ja uuringute põhjal kontrollida või edasi arendada kindlat empiirilist materjali (Kalmus jt 2015).

2.1 Intervjuud

Magistritöö raames viisin läbi poolstruktureeritud intervjuud huvihariduse ja -tegevusega seotud kahe osapoolega – huvihariduse ja -tegevuse korraldamise eest vastutavate kohaliku omavalitsuste esindajatega ning huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatega. Veel viisin huvihariduse ja -tegevuse olukorra kaardistamiseks ning oma töösse sisendi saamiseks 7.01.2020 läbi intervjuu Märjamaa Valla Noortekeskuse juhatajaga, kes on alates 2017. aastast olnud tihedalt seotud huvihariduse ja -tegevuse riikliku toetussüsteemi korraldamisega Märjamaa vallas, kuna antud intervjuueeritav on kursis nii riikliku toetussüsteemi korraldamise põhimõtetega kui pakub ka huvihariduse ja -tegevusega seotud võimalusi Märjamaa Valla Noortekeskuses, siis viisin temaga läbi eraldi intervjuu, mille tulemusi analüüsisin juhuslikult. Järgnevalt esitan koondtabeli intervjuueeritavatest, kes on Märjamaa vallas huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujad:

Tabel 1. Intervjuueeritud huvihariduse ja -tegevuse pakkujad Märjamaa vallas.

Kood	Asutus	Ametinimetus	Organisatsiooni tüüp	Intervjuu kuupäev ja toimumiskoht
V1	Märjamaa Valla Rahvamaja	juhataja	valla allasutus	14.03.2020, e-posti teel

V2	Märjamaa Muusika- ja Kunstikool	direktor	valla allasutus	21.02.2020, Märjamaa Muusika- ja Kunstikoolis
V3	Raplamaa Jalgpallikool	treener	MTÜ	18.02.2020, e-posti teel
V4	Vana-Vigala Rahvamaja	juhataja	valla allasutus	11.03.2020, e-posti teel
V5	Märjamaa Valla Noortekeskus	juhataja	valla allasutus	07.01.2020, Märjamaa Noortekeskuses

Antud valimi moodustamisel kasutasin sihipärase valimi meetodit ehk valisin uuritavad ise välja, püüdes leida valdkonna kõige tüüpilisemad esindajad. Minu jaoks oli oluline, et küsitlevate organisatsioonitüübid kuuluksid nii avalike (Märjamaa Valla Rahvamaja, Märjamaa Muusika- ja Kunstikool, Vana-Vigala Rahvamaja) kui ka eraõiguslike (Raplamaa Jalgpallikool) asutuste hulka; et oleksid kaetud nii alevikesksete piirkondade esindajad (Märjamaa Valla Rahvamaja, Märjamaa Muusika- ja Kunstikool, Raplamaa Jalgpallikool) kui ka maapiirkondade esindajad (Vana-Vigala Rahvamaja); samuti erinevad huviharidust ja -tegevust pakkuvad alavaldkonnad (muusika, sport, LTT).

Küsimustike loomisel lähtusin lisaks pilootintervjuust Märjamaa Valla Noortekeskuse juhatajaga ning kultuuriministeeriumi poolt loodud kontseptsioonidokumendist “Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon”, kus on kirjeldatud huvihariduse ja -tegevuse tausta, toetussüsteemi eesmärgi ja rakendamise põhimõtteid (Noorte huvitegevuse..., 2016). Huvihariduse ja -tegevuse pakkujatega läbiviidud intervjuude eesmärgiks oli saada üldist infot valitud asutuste kohta, nende huvihariduse ja -tegevuse korraldamise põhimõtete kohta, hinnanguid koostöö kohta kohaliku omavalitsusega, hinnanguid Märjamaa valla huviharidusele ja -tegevusele üldiselt ja teada saada, milliseid lisaväärtusi on riiklik toetussüsteem nende asutusele pakkunud. Analüüsisin kogutud infot ja hinnanguid, et töötada välja ettepanekud huvihariduse ja -tegevuse edasiseks paremaks ning jätkusuutlikumaks arendamiseks.

Samuti viisin intervjuud läbi Märjamaa valla ning selle naaberomavalitsuste esindajatega, kes vastutavad oma vallas huvihariduse ja -tegevuse korraldamise ning sellele mõeldud riikliku toetussüsteemi eest. Järgnevalt esitan koondtabeli intervjuueeritavatest, kes

on Märjamaa valla ning selle naaberomavalitsuste huvihariduse ja -tegevuse korraldajad ning riikliku toetussüsteemi eest vastutajad:

Tabel 2. Intervjueeritud Rapla maakonna kohalike omavalitsuste huvihariduse ja -tegevuse eest vastutajad.

Kood	Omavalitsus	Ametinimetus	Intervjuu läbiviimise kuupäev ning toimumiskoht
V6	Märjamaa omavalitsus	kultuurinõunik	13.03.2020, e-posti teel
V7	Kehtna omavalitsus	spordi- ja noorsootööspetsialist	04.03.2020, e-posti teel
V8	Rapla omavalitsus	kultuuri- ja noorsootööspetsialist	07.02.2020, e-posti teel
V9	Kohila omavalitsus	haridusnõunik	04.03.2020, e-posti teel

Rapla maakonda kuulub pärast haldusreformi toimumist neli omavalitsust: Märjamaa, Kehtna, Rapla ning Kohila. Kuna toetussüsteemi rakendamise põhimõtted sõltuvad huvihariduse ja -tegevuse toetuse kontseptsioonidokumendi kohaselt kohaliku omavalitsuse eripäradest lähtuvalt, siis tuleb igal kohalikul omavalitsusel kaardistada huvihariduse ja -tegevuse kitsaskohad, eesmärgid ning vajadused, millest tulenevalt luua toetussüsteemi rakendamise kord oma vallas (Noorte huvitegevuse..., 2016). Vabadus luua kord vastavalt oma valla eripäradele tekitab olukorra, kus naaberomavalitsused, kes huvihariduses ja -tegevuses tihti “jagavad” oma noori, rakendavad toetussüsteemi erinevatel põhimõtetel, mistõttu omavaheline koostöö on raskendatud. Selle jaoks, et kaardistada Märjamaa valla naaberomavalitsuste toetussüsteemi rakendamise põhimõtted, viisin e-posti teel läbi intervjuud ka Rapla maakonna kohalike omavalitsuste nende ametnikega, kes tegelevad huvihariduse ja -tegevuse ning sellele mõeldud toetussüsteemi korraldamisega. Kogutud info analüüsi ning võrdlemise eesmärgiks oli kaardistada sarnased rakendamise põhimõtted ning leida toimivaid lahendusi teistest omavalitsustest, mida oleks Märjamaa vallal toetussüsteemi rakendamisel võimalik üle võtta.

Märjamaa valla huvihariduse ja -teenuse võimaluste pakkujatele ning Rapla maakonna kohalike omavalitsuse esindajatele esitasin struktureeritud intervjuu küsimused e-posti teel. Kui mõned vastused jäid ebaselgeks, siis küsisin intervjuueeritavatelt telefonivestluse või e-posti teel lisatäpsustusi. Otsustasin struktureeritud avatud küsimustega intervjuu kasuks, kuna selliselt saab kõikidele vastajatele esitada samad küsimused, mis soodustas vastuste võrdlemist. Samas võimaldasid avatud küsimused mul teada saada vastaja arvamusi konkreetse teema kohta põhjalikumalt kui ankeetküsitluse puhul (Sociological...). E-posti intervjuu puhul tekib vastajal aega oma vastuseid sõnastada ning läbi mõelda, mis on ühtlasi nii eeliseks kui ka puuduseks, sest selliselt võivad kaduda spontaansed vastused, mis võivad teinekord olla kogutud andmete rikkuse aluseks (Opdenakker, 2006).

2.2 Ankeetküsitlus

Vahemikus 28.01.2020 - 11.02.2020 esitasin veebikeskkonnas Google Forms poolstruktureeritud ankeetküsitluse Märjamaa valla lastevanematele, et koguda huviharidusest ja -tegevusest osasaajatelt hinnanguid huvihariduse ja -tegevuse korraldamise kohta Märjamaa vallas. Kõik vastajad antud ankeetküsitluses jäid anonüümseks ning vastajaid oli kokku 76 inimest. Kõikidele küsimustele vastamine ei olnud kohustuslik, kuna soovisin vältida olukorda, kus küsimuste paljususe tõttu jäetakse vastamine pooleli. Otsustasin esitada küsitluse just lapsevanematele mitte lastele, kuna lootsin selliselt saavutada suuremat vastajate arvu ning asjakohasemaid hinnanguid. Valimi moodustamisel lähtusin mugavusvalimi ning lumepallivalimi meetodist. Kuna olen ise Märjamaa valla elanik ning huvihariduse ja -tegevuse juhendaja, siis olen kursis sealsete laste ning lastevanematega. Esitasin kõigepealt küsimustiku lastevanematele, keda tundsin isiklikult. Seejärel küsisin tuttavatelt lastevanematelt, kas nad teavad veel kedagi, kes sooviks antud küsimustikule vastata. Veel palusin vallal oma Facebooki lehel antud küsimustik avalikuks teha, et kõik soovijad saaksid vastata.

Antud küsimustik oli jaotatud kolme ossa eesmärgiga teada saada, milliste huvihariduse ja -tegevuse valdkondade huviringid on Märjamaa valla laste seas populaarsed, kuidas hindavad Märjamaa valla lapsevanemad riiklikust toetussüsteemis kirjeldatud kitsaskohti huviringide osas (mitmekesisus, kättesaadavus, kvaliteet) ning miks peavad

lapsevanemad oluliseks oma laste vaba aja sisustamist huviharidust ning -tegevust. Küsimustik sisaldas avatud küsimusi, valikvastustega küsimusi ning hinnangu andmiseks esitasin veel küsimused ka reitinguskaala meetodil. Reitinguskaalal loodud küsimused sisaldasid hindamiseks reastatud numbreid ühest kuueni, kus vaid äärmised otspunktid omistasid tähendusi (Õunapuu, 2014: 165).

Küsitlusest kogutud vastuste analüüsimisel kasutasin Google Formsi poolt loodud kokkuvõtet, kus programm ise arvutas suletud küsimuste vastusevariantide esinemissageduse protsendid ning arvud kokku. Avatud küsimuste analüüsimiseks süstematiseerisin ning koondasin vastused tabelisse, millest eristasin põhjalikumad ning olulisemad vastused.

2.3 Dokumentide analüüs

Oma magistritöös viin läbi ka huvihariduse ja -tegevusega seotud valitud dokumentide analüüsi. Dokumendianalüüs on kvalitatiivse uurimistöö analüütiline meetod, mis eeldab dokumentidest kogutud andmete uurimist ja tõlgendamist, et tekitada tähendusi, saada mõistmist ning arendada empiirilisi teadmisi (Bowen, 2009). Antud magistritöös analüüsin 2016. aastal kinnitatud kontseptsioonidokumenti “Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon”, mis loodi Kultuuriministeeriumi poolt ning mille rakendamine anti selle jõustumisel 2017. aastal üle Haridus- ja Teadusministeeriumile; Märjamaa valla arengukava “Märjamaa valla arengukava 2018-2030” (kinnitatud 15.10.2019); Märjamaa Vallavolikogu välja antud määrust “Huvihariduse ja huvitegevuse toetamise kord” (vastu võetud 19.06.2018); Märjamaa Vallavolikogu dokumenti “Märjamaa valla 2020. aasta huviharidus ja huvitegevus kava” (kinnitatud 19.11.2019). Eelnimetatud dokumendid määravad nii riiklikul kui ka kohaliku omavalitsuse tasandil huvihariduse ja -tegevuse eesmärgid, visioonid, vajadused ja rakendamise põhimõtted. Dokumentide analüüsi eesmärgiks on antud dokumente võrrelda ning kontrollida nende omavahelist vastavust.

3. Dokumentide ning kohalike omavalitsuste esindajatega läbiviidud intervjuude analüüs

Järgnevas peatükis kaardistan Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse korralduse põhimõtted ning eesmärgid analüüsidest järgmisi dokumente: “Märjamaa valla arengukava 2018-2030”, kontseptsioonidokument “Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon”, määrus “Huvihariduse ja huvitegevuse kord”, dokumenti “Märjamaa valla 2020. aasta huvihariduse ja huvitegevuse kava”. Lisaks analüüsin antud peatükis Rapla maakonna kohalike omavalitsuste huvihariduse ja -tegevuse eest vastutavate nõunike või spetsialistidega läbi viidud intervjuusid, et koguda infot, millised on nende kogemused seoses huvihariduse ja -tegevuse korraldamisega ning selle jaoks mõeldud riikliku toetussüsteemiga.

3.1 Kohaliku omavalitsuse roll ja peamised töösuunad ning eesmärgid

Siinkohal esitan Märjamaa valla kohaliku omavalitsuse rolli ja peamised töösuunad ning eesmärgid huvihariduse ja -tegevuse korraldamisel. Samuti võrdlen, kuidas toimub huvihariduse ja -tegevuse korraldamine Märjamaa vallas ning selle naaberomavalitsustes. Peatükis lähtun kohalike omavalitsuste esindajatega läbiviidud intervjuudest ning Märjamaa valla arengukavast ja 2020. aasta huvihariduse ja huvitegevuse kavast.

Subsidiarsuse põhimõtte on Euroopa Liidu üks keskseid printsiipe, mille kohaselt tuleb Euroopa Liidu poliitilised otsused teha alati madalaimal võimalikul haldus- ja poliitilisel tasandil ning võimalikult lähedal kodanikele (Mida tähendab...). Subsidiarsuse põhimõtte kohaselt kannab kohalik omavalitsus vastutust korraldada vallas kultuuri-, spordi- ja noorsootööd ning korraldada antud valdkonnaga seotud organisatsioonide ülalpidamist, mis on sätestatud kohaliku omavalitsuse korralduse seadusega korralduse seadusega § 6, lõige 1, 2 (KOKS, 1993). Kui toetussüsteem 2017. aastal rakendus, siis lühikest aega vastutas huvihariduse ja -tegevuse riikliku toetussüsteemi eest Märjamaa vallas kultuuri- ja haridusnõunik, kelle koht 2017. aastal toimunud haldusreformi tõttu koondati ning moodustati kaks erinevat töökohta - kultuurinõunik ja haridusnõunik. Kuna konkurss antud

töökohtadele võttis aega ning inimesi tööle ei leitud, aga ENTKle oli vaja esitada huvihariduse ja -tegevuse kava toetuse saamiseks, siis Märjamaa Noortekeskuse juhataja võttis automaatselt huvihariduse ja -tegevuse toetussüsteemiga kaasnevad tööülesanded koostöös vallavalitsuse ja vallavanemaga enda kanda. 2019. aastal määrati riikliku toetussüsteemiga seotud tööülesanded Märjamaa vallas haridusnõunikule ning alates 01.01.2020 hoopis kultuuri valdkonna eest vastutavale isikule ehk kultuurinõunikule (V5). Eelnevast informatsioonist selgub, et noorsootöö ja huviharidus ning -tegevus on Märjamaa valla poliitilisel tasandil kuulunud lühikese aja jooksul erinevatesse valdkondadesse. Vastutavate isikute pidev vahetumine võib luua olukorra, kus loodud kord ning väljakujunenud põhimõtted riikliku toetussüsteemi rakendamiseks on pidevas muutumises ning nende kinnitumine ning arusaamine kõigi huvihariduse ja -tegevuse osapoolte jaoks ei juurdu.

Huvihariduse ja -tegevuse toetussüsteemi korraldamiseks mõeldud tööülesanded kuuluvad ka Märjamaa valla naaberomavalitsustes erinevate valdkondade spetsialistidele. Näiteks Rapla vallas on antud tööülesanded kultuuri- ja noorsootööspetsialistil, Kohila vallas haridusnõunikul ning Kehtna vallas spordi- ja noorsootööspetsialistil (V6, V7, V8, V9). Selgub tõsiasi, et sarnaselt riiklikule tasandile, kus huviharidust ja -tegevust käsitletakse vaheldumisi kultuuriministeriumis ning haridus- ja teadusministeriumis, on huvihariduse ja -tegevuse korraldamise tööülesanded ka kohaliku omavalitsuse tasandil erinevate ametikohtade täita. Antud olukorra taustalt peegeldub teadmatus kohalikes omavalitsustes, kas huvihariduse ja -tegevuse eest peab vastutama inimene, kes on pädev kultuuri valdkonnas või kes on pädev noorsootöö valdkonnas või kes on pädev haridusvaldkonnas.

Haldusreformi tagajärjel 2017. aastal toimus valdades tööülesannete ümberjaotamine, mille tulemusena tekkis Märjamaa valla naaber-omavalitsustes inimressursi puudus ning samaaegselt toimunud huvihariduse ja -tegevuse toetussüsteemi eest vastutamine oli ametnike jaoks küllaltki mahukaks lisa tööülesandeks (V9).

Märjamaa valla strateegiaid koos visiooni ning valdkonnaüleste eesmärkidega käsitleb 15.10.2019 määrusega kinnitatud dokument "Märjamaa valla arengukava 2018-2030". Märjamaa valla arengukava käsitleb ühe valdkonnana huvihariduse ja -tegevuse valdkondlike eesmärged, töösuundasid ja tegevusi käsikäes hariduse ja noorsootööga. Huvihariduse ja -tegevuse visiooni ning strateegiat puudutavaid küsimusi leiab ka kultuuri, spordi ja vaba

ajaga seotud peatükkidest. Hariduse, huvihariduse ja noorsootöö valdkonnad on arengukavas omakorda kategoriseeritud järgnevalt: alusharidus, üldharidus, huviharidus, noorsootöö. Huviharidust haldavas peatükis käsitletakse detailsemalt vaid huviharidust pakkuva Märjamaa Muusika- ja Kunstikooli tegevusi. Huvitegevuse lähteolukorda on aga kirjeldatud põgusalt kirjeldades peamiseid huvitegevust pakkuvad organisatsioonid ning esile tõstes vaid rahvatantsu alast tööd (Märjamaa valla arengukava, 2019).

Kui nii määrusega kinnitatud dokumendis “Märjamaa valla 2020. aasta huviharidus ja huvitegevus kava” ning “Huvihariduse ja huvitegevuse toetamise kord” on käsitletud huviharidust ja huvitegevust käsikäes, siis Märjamaa valla arengukava dokumendis käsitletakse ühtse peatükina huviharidust, mille alla kuulub ka huvitegevus (Märjamaa valla arengukava, 2019). Kuna “huvihariduse” ja “huvitegevuse” mõistetele on loodud tänapäeval selge erinevus, siis ootas, et arengukavas käsitletakse “huvihariduse” ja “huvitegevuse” mõisteid võrdselt ehk definitsioonide selguse mõttes ning võrdsuse eesmärgil võiks peatüki ümber nimetada järgmiselt: “Huviharidus ja huvitegevus”. Veel võiks antud peatükis täpsemalt ning laiemalt kirjeldada huvitegevust pakkuvaid institutsioone Märjamaa vallas. Märjamaa valla huvihariduse ning -tegevuse dokumentide võrdluse põhjal teen järelduse, et huvihariduse ja -tegevusega seotud osapooled pole ühiselt laua taga istunud, et arutleda huvihariduse ja -tegevuse kohaliku omavalitsuse poliitilisel tasandil asetseva olemuse üle. Huvihariduse ja -tegevuse süstematiseeritus kohaliku omavalitsuse tasandil looks eelduse, mille kohaselt mõistaksid kõik osapooled huvihariduse ja -tegevuse termineid ning korraldamise põhimõtteid üheselt.

Huvihariduse eesmäärke ning tegevusi sisaldav peatükk Märjamaa valla arengukavas kirjeldab huvihariduse ja -tegevusega seotud väljakutseid:

1. Muusika- ja kunstikool asub ebasobivates ruumides.
2. Mitmekülgse kodulähedase huvihariduse ja -tegevuse pakkumine kõigis valla piirkondades.
3. Looduse, teaduse ja tehnika valdkonda kuuluvate ringide valikute suurendamine.
4. Huvitegevuse mudeli ühtlustamine omavalitsuse erinevates piirkondades lähtudes piirkondlikest eripäradest.

Ülaltoodud loetelus on huvihariduse probleemina käsitletud vaid Märjamaa Muusika- ja Kunstikooli ebasobivaid ruume. Kuna Märjamaa Muusika- ja Kunstikool on pikaajaliste traditsioonidega ning suure õpilaste arvuga haridusasutus Märjamaa vallas, siis on meeldiv lugeda, et valla arengukava käsitleb punkti, mis peaks tulevikus tagama muusika- ja kunstikooli ruumide uuendamise. Samas võiks tähelepanu pöörata ka huviharidust pakkuva MTÜ Raplamaa Jalgpallikool tegevuste kvaliteedi tõstmisesse, kuna jalgpall on Märjamaal noorte seas väga populaarne huviala. Teise punkti all tuleks mõelda reaalselt teostatavatele ideedele, kuna huviharidus eeldab arendatud õppekavasid, vastavaid ruume, heade ning vastavate eeldustega õpilaste olemasolu ning erialase haridusega juhendajaid, siis pole mõtet loota, et tulevikus saab huviharidust pakkuda kõigis valla piirkondades, kuna valla maapiirkonnad on liiga väikesed loetletud kriteeriumite täitmiseks. Huvitegevuse pakkumine kõigis valla piirkondades on seevastu aga teostatav. Kolmas punkt käsitleb LTT valdkonda. Looduse, täppisteaduse ja tehnika valdkonna alaste huviringide puudumine on üle-eestiline probleem (Elukestva õppe..., 2014). Neljas punkt, mis käsitleb huvitegevuse mudeli ühtlustamist omavalitsuse erinevates piirkondades lähtudes piirkondlikest eripäradest, on minu jaoks arusaamatu, kuna ma ei mõista, mida täpsemalt mõeldakse huvitegevuse mudeli all. Kui mudeli all peetakse silma rahastamismudelit, siis tuleks aluseks võtta Haridus- ja Teadusministeeriumi loodud analüüsidokument, kus on esitatud huvitegevuse rahastamismudelite ettepanekud: laustoetus, institutsionaalne rahastamismudel, palgapõhine rahastamismudel, palgatoetuse rahastamismudel, vajaduspõhine rahastamismudel, tulemuspõhine rahastamismudel, ning seda antud punktis täpsemalt kirjeldada (Ernst & Young Baltic AS, 2014).

Lisaks väljakutsetele on loodud ka loetelu vajalikeks tegevusteks huvihariduse ja -tegevuse arendamiseks:

1. Külakogukondade tasandil huvitegevuse võimaluste avardamine.
2. Kooliealiste laste toetamine huviringides ja -koolides
3. Huvitegevuse võimaluste laiendamine koostöös mittetulundusühingute ja ettevõtjatega.
4. Ringijuhendajate tunnustuspaketi väljatöötamine.

Ülaltoodud loetelus tooksin positiivsena välja kolmanda punkti, mis peaks tulevikus looma toetusvõimalusi lisaks valla allasutustele ka huviharidust ja -tegevust pakkuvatele

MTÜdele ning ettevõtjatele, kes ei ole valla ülal pidada ning peavad leidma alternatiivseid rahastamisvõimalusi, kuid teevad samamoodi tänuväärset tööd noortega tegeledes nagu seda teevad valla allasutused. Antud punkt Märjamaa vallas võiks toetuseks luua valla allasutustega võrdsemad võimalused näiteks MTÜ Raplamaa Jalgpallikoolile, OÜ Juurimaa Tallile, FIE Eve Burmeisterile jne, kuna eraõiguslikud organisatsioonid on võrreldes valla allasutustega hetkel ebavõrdses positsioonis (V3). Kolmandat punkti tulevikus täide viies kaoks konkurents huviharidust ja -tegevust pakkuvate munitsipaalsete institutsioonide ja üldhariduskoolidega ning eraõiguslike organisatsioonide vahel, kes hetkel peavad tihti konkureerima toetuste, õpilaste ja õpetajate pärast (V3).

Kohaliku omavalitsuse loodud dokument "Märjamaa valla arengukava 2018-2030" käsitleb huvihariduse ja -tegevuse eesmärgid ning tegevusi killustatuna hariduse, noorsootöö, kultuuri, spordi ja vaba aja valdkondades. Antud killustatus peegeldub tegelikult riigi tasandi poliitikast ehk ka riigi tegevused huvihariduses on pihustunud mitme ministeeriumi vahel, millest tulenevalt on huviharidus ja -tegevus riiklikul tasemel eesmärgistamata (Kulbok-Lattik, 2015). Loodan, et kirjeldatud väljakutsed ning eesmärgid seoses huvihariduse ja -tegevuse arendamisega Märjamaa vallas viivad asjakohaste diskussioonideni ametnike ning praktikute vahel, mis viivad toimivate lahendusteni tulevikus.

3.2 Huvihariduse ja -tegevuse organisatsioonid, inimesed ning võimalused

Selle jaoks, et kaardistada huvihariduse ja -tegevuse olukord paremaks korraldamiseks ning toetamiseks Märjamaa vallas, peab omama selget ülevaadet huvihariduses ja -tegevuses olulist rolli omavatest organisatsioonidest ning isikutest ehk huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatest (eraõiguslikud organisatsioonid ning valla allasutused) ning nendest võimalustest osasaajatest. Järgnevalt esitan tabeli Märjamaa valla noortest ning huvihariduse ja tegevuse võimaluste osasaajate koguarvust.

Tabel 3. Märjamaa valla noorte koguarv seisuga 01.10.2019. (“Märjamaa valla 2020. aasta huviharidus ja huvitegevus kava”)

Nimetus	Märjamaa valla noorte koguarv (%)	Huvihariduse ja -tegevuste võimalustes osalevate noorte koguarv (%)	Huvihariduse ja -tegevuse riikliku toetussüsteemi kehtivus
Noor vanuses 7-19-aastat	982 (100%)	622 (63%)	Kehtib
Noor vanuses 20-26	581 (100%)	749 (128,9%)	Ei kehti

Tabelis 3 tõin dokumendi “Märjamaa valla 2020. aasta huviharidus ja huvitegevus kava” põhjal välja Märjamaa valla noorte vanuses 7-19-aastat ning 20-26-aastat koguarvud ning huviharidusest ja -tegevusest osavõtvate noorte koguarvud. Kavas esitatud andmete põhjal arvutasin samad andmed välja ka Märjamaa valla noorte vanuses 20-26-aastat kohta. Avaliku dokumendi analüüsist selgub, et huvihariduse ja -tegevuse võimalustest osasaavate 20-26-aastaste noorte koguarv ületab 20-26-aastaste Märjamaa valla noorte koguarvu. Eelnevalt kirjeldatud arvutuse põhjal oskan teha järgmise järelduse: Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse võimalustest võtavad osa noored väljaspool Märjamaa valla piire. Arvan, et kui huvihariduse ja -tegevuse võimalustest osasaajate arvu seas on esitatud ka nende noorte arv, kes pole rahvastikuregistri andmete kohaselt Märjamaa valla elanikud, siis tuleks antud täpsustused lisada ka dokumendi kirjeldusse.

Kui noorsootöö seaduses § 3 on esitatud mõiste “noor” kui seitsme kuni kahekümne kuue aastane füüsiline isik (NTS, 2017), siis huvihariduse ja -tegevuse riiklik toetussüsteemi põhisihtrühmaks on noor, kes on seitsme kuni üheksateistkümne aastane. Kontseptsioonidokument “Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon” kirjeldab, et kontseptsiooniga kirjeldatavate tegevuse põhisihtrühmaks on Eestis elavad lapsed ja noored vanuses 7-19, aga oluline on märgata dokumenti lisatud klauslit, et noortele huvitegevuseks loodavatest võimalustest **võivad** osa saada ka 20-26 aastased noored (Noorte huvitegevuse..., 2016). Riiklikule kontseptsioonidokumendile lisatud märkus on oluline, kuna huvihariduse ja -tegevuse toetussüsteemi alusel loodud Märjamaa valla dokumentides on selge kriteerium, et toetus kehtib vaid 7-19-aastastele noortele ning antud dokumentidest ma ei leia laiendust, et

riiklik toetussüsteem võib kehtida ka 20-26-aastastele noortele, ning olles Märjamaa vallas huvihariduse ja -tegevuse juhendaja rollis, siis tean, et toetussüsteemiga seatud vanusepiirangust peetakse rangelt kinni. Järgnevalt esitan väljavõtted Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse toetamise määramiseks loodud dokumentidest:

Noorsootöö seaduse kohaselt määratakse riigieelarvest kohalikele omavalitsustele võimaluse korral täiendav toetus 7-19-aastaste noorte süsteemse ja juhendatud huvihariduse ja huvitegevuse kättesaadavuse ja mitmekesisuse parandamiseks. (Märjamaa valla 2020. aasta huviharidus ja huvitegevus kava, 2019)

Märjamaa valla noorte huvihariduse ja huvitegevuse kavandamise peaesmärgiks on suurendada 7-19-aastaste noorte osalemist huvihariduses ja huvitegevuses allpool toodud kahe alaesmärgi kaudu. (Märjamaa valla 2020. aasta huviharidus ja huvitegevus kava, 2019)

Määrusega reguleeritakse rahvastikuregistri andmetel Märjamaa vallas elavate 7-19 aastaste (kaasa arvatud) noorte (edaspidi noor) huvihariduse ja huvitegevuse kättesaadavuse toetamist valla eelarvest, mis on kooskõlas Märjamaa Vallavolikogu (edaspidi volikogu) poolt kinnitatud huvihariduse ja huvitegevuse kavaga. (Huvihariduse ja huvitegevuse toetamise kord, 2018)

Teenuse pakkuja toetust makstakse, kui huviharidust või huvitegevust (edaspidi koos nimetatult huviala) pakutakse Märjamaa valla territooriumil 7-19 aastastele noortele, kelle Eesti rahvastikuregistri järgne elukoht on Märjamaa vald. (Huvihariduse ja huvitegevuse toetamise kord, 2018)

Esitasin eelnevad tsitaadid Märjamaa valla dokumentidest, kus on näha, et toetust võib jagada vaid 7-19-aastastele noortele. Dokumendi “Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon” kohaselt võivad toetuse põhjal loodud huviharidust ja -tegevust pakutavates võimalustest osaleda ka 20-26-aastased noored, siis rikastaks toetussüsteem oluliselt ka 749 noore (Tabel 3) huvihariduse ning -tegevuse võimalusi Märjamaa vallas. Siinkohal teeksin Märjamaa valla kultuurinõunikule ettepaneku kaasata riikliku toetussüsteemi poolt rahastatud tegevustesse kaasata ka 20-26-aastaseid noori, kuna kontseptsioonidokument seda tegelikult lubab.

Teine oluline osapool huvihariduses ja -tegevuses on nende võimaluste pakkujad. Kavadokumendis “Märjamaa valla 2020. aasta huviharidus ja huvitegevus kava” on esitatud koondtabel huvihariduse ja huvitegevuse võimalustest 1.oktoobri 2019. aasta seisuga.

Järgnevalt esitan rekonstrueeritud koondtabeli huvihariduse ja -tegevuse võimalustest Märjamaa vallas (sh huvihariduse ja -tegevuse pakkujad, kes ei ole riiklikust toetussüsteemist toetust taotlenud):

Tabel 4. Huvihariduse ja -tegevuse pakkujad Märjamaa vallas ning nende poolt pakutavad huvihariduse ja -tegevuse võimalused (Märjamaa valla 2020. aasta huviharidus ja huvitegevus kava, 2019)

Huvihariduse ja -tegevuse pakkuja	Organisatsioon tüüp	Huvihariduse ja -tegevuse valdkonna võimalused noortele (võimaluste arv)
Märjamaa Valla Rahvamaja	valla allasutus	Muusika (1)
Varbola Rahvamaja	valla allasutus	Tants (1), kunst (1), muusika (1), üldkultuur (1)
Valgu Rahvamaja	valla allasutus	Muusika (4)
Kivi-Vigala Rahvamaja	valla allasutus	Üldkultuur (1), muu (1)
Vana-Vigala Rahvamaja	valla allasutus	Tants (1), sport (3), muusika (3)
Märjamaa Gümnaasium	valla allasutus	Tants (6), sport (4), kunst (3), muusika (6), muu (2)
Varbola Lasteaed-Algkool	valla allasutus	Sport (1)
Valgu Põhikool	valla allasutus	Tants (2), sport (1), kunst (1), LTT (2), muusika (2), muu (2)
Kivi-Vigala Põhikool	valla allasutus	Tants (2), sport (2), kunst (1), muusika (1), üldkultuur (1)
Vana-Vigala Põhikool	valla allasutus	Tants (1), sport (3), muusika (3),
Märjamaa Valla Noortekeskus	valla allasutus	Sport (1), LTT (4), muusika (3), üldkultuur (3)
Märjamaa Valla Raamatukogu	valla allasutus	Üldkultuur (1)
Märjamaa Muusika- ja Kunstikool	valla allasutus	Kunst (1), muusika (13)
MTÜ Märjamaa Spordiklubi	eraõiguslik asutus	Sport (2)

MTÜ Maadlusklubi Juhan	eraõiguslik asutus	Sport (4)
MTÜ Märjamaa Korvpallikool	eraõiguslik asutus	Sport (1)
MTÜ Rapla Jalgpallikool	eraõiguslik asutus	Sport (2)
OÜ Juurimaa Tall	eraõiguslik asutus	Sport (1)
MTÜ Tantsuklubi Mustang	eraõiguslik asutus	Tants (1)
MTÜ Sulgpalli klubi Valge Hani	eraõiguslik asutus	Tants (1)
MTÜ Estlike	eraõiguslik asutus	Sport (1)
FIE Eve Burmeister	eraõiguslik asutus	Kunst (1), muusika (1)
MTÜ Gegri Fitness ja Harrastussport	eraõiguslik asutus	Sport (1)
MTÜ Rapla Tantsustuudio	eraõiguslik asutus	Tants (1)
Kaitseliit (Naiskodukaitse Märjamaa Jaoskond)	avalik-õiguslik juriidiline isik	Muu (2)

Tabelist 4 on näha, et Märjamaa vallas pakuvad noortele huviharidust ja huvitegevust 25 organisatsiooni, millest valla allasutusi on 13, eraõiguslikke asutusi 11 ning avalik-õiguslike juriidilisi isikuid 1 (*Tabel 4*). Järeldusena võib öelda, et Märjamaa vallas panustavad huviharidusse ja -tegevusse võrdselt nii valla allasutused ehk nii avaliku sektori asutused kui ka eraõiguslikud organisatsioonid.

Huvihariduse ja -tegevuse võimalused kategoriseerisin tabelis 4 kujutatud määruse “Huviala valdkondade kvaliteedi arendamise toetust saavate huviala valdkondade loetelu ning toetuse taotlemise, eraldamise ja eraldamisest keeldumise tingimused ja kord” alusel, kus on huviala valdkondadena välja toodud tants, sport, kunst, loodus- ja täppisteadused ning tehnoloogia, muusika ja üldkultuur (NTS, 2017). Võimalused, mis ei kuulunud ühtegi

eelnevalt loetletud valdkondadesse, asetasin kategooria “muu” alla. Statistiliselt selgus tabeli (Tabel 4) põhjal valdkondade võimaluste järjestus:

1. Muusika - 36 võimalust
2. Sport - 26 võimalust
3. Tants - 14 võimalust
4. Kunst - 9 võimalust
5. Üldkultuur - 8 võimalust
6. Loodus-täppisteadused ning tehnoloogia - 7 võimalust
7. Muu - 7 võimalust

Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsiooni kohaselt on huviala valdkonnad määratletud veel laiemalt kolme gruppi: kultuur (kaunid kunstid ja kultuuriväärtused - muusika, tants, kunst, üldkultuur), sport ning loodus-täppisteadused ja tehnoloogia (Noorte huvitegevuse..., 2016). Antud valdkondade jagunemisest lähtuvalt pakub Märjamaa vald järgnevaid huvihariduse ja -tegevuse võimalusi:

1. Kultuur - 67 võimalust
2. Sport - 26 võimalust
3. Loodus-täppisteadused ning tehnoloogia - 7 võimalust

Kui lähtuda Kultuuriministeriumi ning Haridus- ja Teadusministeriumi koostatud kontseptsioonidokumendist (2016), siis on enim huvihariduse ja -tegevusega seotud võimalusi Märjamaa vallas kultuuri valdkonnas, seejärel spordi valdkonnas ning kõige vähem loodus-täppisteaduste ja tehnoloogia valdkonnas. Kuna LTT valdkond vajab rohkem huvihariduse ja -tegevuse võimalusi üle Eesti, siis tuleks ka Märjamaa vallas teha süstemaatilist tööd, et seda valdkonda arendada.

3.3 Huviharidusele ja -tegevusele mõeldud riiklik toetusfond

Järgnevas peatükis võrdlen riiklikku poliitika dokumenti “Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon” (kinnitatud 10.03.2016) ning Märjamaa Vallavolikogu poolt väljaantud määrust “Huvihariduse ja huvitegevuse toetamise kord” (vastu võetud 19.06.2018). Minu eesmärgiks on kõrvutada huvihariduse ja -tegevuse toetuse jagamise

tingimusi ning kriteeriumeid Märjamaa vallas lähtuvalt kontseptsioonidokumendist. Kuna toetussüsteemi rakendamine sõltub iga kohaliku omavalitsuse omapäras, siis toon antud peatükis välja huvihariduse ja -tegevuse korras määratud kriteeriumid, mida on eriliselt oluliseks pidanud Märjamaa vald, ning võrdluseks lisan kõrvale häid näiteid Märjamaa naaber-omavalitsustelt.

Huvihariduse ja -tegevuse korra §1 (2018) määrab toetuse jagamise reguleerimisala, kus lõige 4 ütleb, et põhikooli ega gümnaasiumi riikliku õppekava kohane õppeaine või kursus sõltumata kursuse läbiviijast ei ole toetatav tegevus. Toetussüsteemi kontseptsioon kirjeldab aga, et eelkõige viivad huvitegevusi läbi kohalikes omavalitsustes spordiklubid, huvikoolid, üldhariduskoolid ja noortekeskused ning et igal kohalikul omavalitsusel on vastutus omada erinevatest huvitegevustest ja nende pakkujatest ülevaadet ning korraldada noorte vajadustest lähtuvalt erinevate huvialade ja huvitegevuste pakkumist või vahendamist koostöös erinevate organisatsioonidega. Kuigi üldhariduskoolid (põhikoolid, gümnaasiumid) on huvitegevuse läbiviijad, kes vajaksid riigipoolset toetust, siis huvihariduse ja -tegevuse korras on välja toodud eraldi lõige, mis täpsustab asjaolu, et õppekava kohased õppeained või kursused ei ole toetatavad tegevused. Selline lõige huvihariduse ja -tegevuse korras võib olla eraldi välja toodud, kuna üldhariduskoolid võisid näha toetussüsteemis võimalust kasvatada õpetajate töötasu, mida tegelikult tuleb tasuda valla varasemast eelarvest, mitte täiendavast toetusest huviharidusele ja -tegevusele.

Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse toetamise korra §3 (2018) määrab toetuse jagamise liigid, milleks on teenuse pakkuja toetus ning transpordi toetus. Teenuse pakkuja toetust makstakse teenuse pakkujale personalikulude, ürituste läbiviimiseks, vahendite ja transpordikulude katmiseks, mis laiendab noortele pakutavaid võimalusi või toetab uute innovaatiliste huvitegevuste käivitamist ja läbiviimist. Kirjeldatud toetuse liigis on oluline märgata kriteeriumit, mis ütleb, et toetuse põhjal võib varasemalt pakutavaid võimalusi laiendada või käivitada ja läbi viia uusi innovaatilisi huvitegevusi, kuna antud kriteerium välistab vanade toimivate traditsiooniliste huviringide toetamise. Enne toetussüsteemi rakendumist toimunud traditsioonilised huviringid saavad toetusest küll oma tegevusi laiendada, aga minu arvates tuleks huvihariduse ja -tegevuse korras täpsemalt lahti kirjutada, mida tähendab laiendamine. Näiteks, kui avada lisagrupp rahvatantsus või soetada

rahvatantsu jaoks rahvariideid, siis kas need tegevused on võimaluste laiendamised või on see siis ikkagi olemasoleva huviringi toetamine

Teine toetuse liik huviharidusele ja -tegevusele, mida Märjamaa vallas jagatakse on transporditoetus, mida makstakse huvihariduses ja -tegevuses osaleja transpordikulude katmiseks, ehk seda taotlevad noored või nende eestkostjad. Antud toetuse liik on Märjamaa vallas väga vajalik, kuna enamus huviringe on Märjamaa alevi kesksed ning huvihariduse ja -tegevuse mitmekesisuse ja kättesaadavuse tagamiseks on transporditoetus suureks abiks lapsevanematele, kes peavad oma lapsi sõidutama. Alternatiiviks võiks olla toetada rohkem maapiirkondasid, et lapsed ei vajakski transporti keskusesse ning tagasi, vaid saavad osaleda huvihariduses ja -tegevuses oma kodukandis.

Kui teenuse pakkuja toetuse taotlused on kultuurinõuniku poolt üle vaadatud, siis määrab toetuse määramise, maksmise ning suuruse Märjamaa Vallavolikogu poolt määratud 7-liikmeline komisjon, kuhu kuuluvad valla haridus-, kultuuri-, sotsiaal- ning spordiosakonna esindajad, Märjamaa Noortekeskuse esindaja, Vigala osavalla esindaja ning vallavalitsuse liige. Olulist rolli mängib huvihariduse ja -tegevuse korras §6, mille lõike 7 kohaselt peab komisjoni liige, kes on seotud mõne menetletava taotlusega, end taandama antud taotluse arutelust ning otsustusprotsessist. Komisjoni liikmed võivad olla seotud mõne taotlust esitanud asutuse või isikuga, mistõttu ei pruugi nad taotlust hinnata objektiivselt. Näiteks on Märjamaa Noortekeskuse juhataja nii Märjamaa Noortekeskuse esindaja, kes esitab taotlusi toetuse saamiseks, kui ka komisjoni liige.

Teenuse pakkuja toetuse jagamise üle otsustamise jaoks on komisjonile huvihariduse ja -tegevuse korda kirja pandud ka hulganisti kriteeriumeid, mille alusel toetust jagatakse või mitte. Samuti määrab huvihariduse ja -tegevuse korra §7 aruannete esitamise kriteeriumid teenuse pakkuja toetuse kasutamise kohta. Transpordi toetuse määramise tingimused on oluliselt lühemad, kuid on samuti reglementeeritud huvihariduse ja -tegevuse korras. Taoline eeskirjade järgi töötamine taotluse hindamisel ning toetuste jagamisel näitab, et pärast huvihariduse ja -tegevusele mõeldud riikliku toetussüsteemi rakendamist on mahuka töö tulemusena tekkinud Märjamaa vallas huvihariduse ja -tegevuse mõtestatud eesmärgistamine, mille tulemusena väärtustatakse huviharidust ja -tegevust varasemast oluliselt rohkem ning pidevale aruannete koostamisele tekib selge ülevaade, milline on Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse seis. Kuid samas tuleb eeskirjade loomisel jälgida, et need ei

tekitaks ülereguleerimist, kuna siis kaob paindlikkus lähtuda huvihariduse ja -tegevuse osapoolte eripäradest ning vajadustest.

Dokument “Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon” (2016) ütleb riikliku toetussüsteemi korraldamise ning planeerimise kohta järgmist:

KOVid peavad eelnevalt kaardistama huvitegevuse olukorra ning kirjeldama oma planeeritavad tegevused laste ja noorte huvitegevuses (KOV-i arengukavas või tegevuskavas) ning lähtuvalt kontseptsiooni raames püstitatud eesmärkidest – 7-19 aastaste laste ja noorte osaluse suurendamine huvitegevuses, selle mitmekesisuse ja kvaliteedi tagamine, planeerima asjakohased lisategevused riigi poolse täiendava toetuse rakendamiseks. Kuna noorte igapäevased liikumistrajektorid on tulenevalt erisustest noorte elukoha, õppimiskoha ja huvitegevuste osutamise kohtade vahel sageli omavalitsuste ülesed, siis ei ole ka huvitegevuste mitmekesisuse ja kättesaadavusega seotud probleemid ja väljakutsed vaid ühe KOVi sees lahendatavad. Rakendamise toe eesmärk on nõustada KOVe noorte huvitegevuse planeerimisel ja elluviimisel ning edendada KOVide omavahelist koostööd.

Taoline kord nagu on Märjamaa vallas loodud riikliku toetussüsteemi rakendamiseks ei ole nõutud sellises mahus toetussüsteemi kontseptsiooni kohaselt. Huvihariduse ja -tegevuse korra loovad vallas vastutavate valdkondade, nagu haridus, kultuur, sport, noorsootöö, ametnikud. Kindlasti peaks huvihariduse ja -tegevuse riiklikku toetussüsteemi korda luues kaasama sellesse protsessi lisaks noorsootöö esindajale ning haridus- ja kultuurinõunikule kindlasti ka huvihariduse ja -tegevuse väljal tegutsevaid praktikuid ehk nii toetuse taotlejaid kui ka lapsevanemaid ja lapsi, kuna nemad tunnevad vajadusi kõige täpsemini. Kui küsisin omavalitsuste esindajatelt, kuidas nad koguvad tagasisidet huvihariduse ja -tegevuse korralduse kohta oma vallas, siis selgus, et olulisi süstemaatilisi samme tagasisidestamise kohta, mis kaasaks kohaliku kultuuripoliitika korraldusse ka praktikuid, tehakse hetkel veel minu hinnangul vähe. Märjamaa vald teeb koosolekuid toetuse taotlejatele ning esitab küsitlusi lastele ja lastevanematele (V6). Rapla vallas pole küsitlusi tehtud, kuid järgmisel aastal võetakse kasutusele huvihariduse süsteem, mis omab tagasisidestamise võimalust (V8). Kohilas pole samuti tagasiside küsitlusi tehtud, kuid

järgmisest aastast võetakse kasutusele ARNO tarkvarasüsteem², kuhu koondatakse huvihariduse ja huvitegevuse võimaluste ülevaade ühte kohta ning mille tulemusena on huviringidesse registreerimine ja erinevate võimaluste planeerimine palju mugavam (V9). Kehtna vallas pole küsitlusi tehtud, lähtutakse suulisest tagasisidest (V7). Omavalitsuste esindajate vastustest selgub, et kõik vallad suhtuvad tagasiside kogumisse erinevalt ning kasutavad erinevaid võimalusi selle tegemiseks.

Samuti huvitas mind, kui palju panustavad Rapla maakonna kohalikud omavalitsused koostöö arendamisele teiste kohalike omavalitsustega, olgu need siis ühe maakonna raames või kaugemal. Märjamaal peetakse huviharidust ja -tegevust tugevalt noorsootöö osaks ning koostööna nähakse tegevusi, kus külastatakse teiste omavalitsuste noortekeskuseid, et koguda nendelt infot huvihariduse ja -tegevuse korraldamise põhimõtete kohta (V6). Rapla ning Kehtna vallas toimub koostöö pigem naaberomavalitsustega, näiteks tasudes lapse või noore huviringi kohatasu naaberomavalitsuses või luues sinna transpordivõimalused (V7, V8). Kohila vald on koostööpartnerina leidnud hoopis Saku, Saue, Harku ning Lääne-Harju vallad, kellega tehakse erinevaid projekte, et pakkuda kvaliteetset ja mitmekesist huvitegevust noortele (V9).

Kõik Rapla maakonna kohalike omavalitsuste esindajad näevad koostöö arendamises teiste organisatsioonide või omavalitsustega erinevaid aspekte, mida arendada. Kui esindajad jagaksid süstemaatiliselt omavahel kogutud informatsiooni ning kogemusi või looksid hoopis ühe maakonna raames sarnased põhimõtted, väärtused, kriteeriumid ja eesmärgid huvihariduse ja -tegevuse ning selle toetussüsteemi rakendamiseks, siis võiksid tekkida süstemaatiliselt toimivad lahendused, mille tulemusena paraneks huviharidus ja -tegevus ning sellele mõeldud toetussüsteem oluliselt kõigi osapoolte jaoks. Sest kui luuakse ühised eesmärgid, siis hakkab valdkond rohkem arenema, kuna koos tegutsedes tekib diskussioon, motivatsioon, enesekindlus ning distsipliin.

² Arno on tarkvarasüsteem haridusteenuste haldamiseks, millele on turvalist kanalit pidi juurdepääs ka haridusasutustele ja lapsevanematele. Süsteemi üks eesmärgid on lihtsustada omavalitsuse ametniku ning haridusasutuse esindaja tööd (ARNO)

3.4 Huvihariduse ja -tegevuse kitsaskohtade parandamine

Kontseptsioonidokumendi “Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon” (2016) raames on ära nimetatud huvihariduse ja -tegevuse valdkondlike organisatsioonide poolt loodud ettepanekud, millest selgus kolm peamist parandamist vajavat kitsaskohta - mitmekesisuse, kättesaadavuse ning kvaliteedi tagamine. Järgnevalt kirjeldan antud peatükis, kuidas on Märjamaa vald taganud riikliku toetussüsteemi abil huvihariduse ja -tegevuse mitmekesisuse, kättesaadavuse ning kvaliteedi parandamise. Samuti toon kõrvale toimivaid näiteid, mida on kitsaskohtade parandamiseks teinud Märjamaa valla naaberomavalitsused, et neid näiteid eeskujuna kasutada tulevikus Märjamaa vallas.

Selle jaoks, et huvihariduse ja -tegevuse olukorrast ülevaadet omada, tuleb kõigepealt kohalikul omavalitsusel kitsaskohad kaardistada (Noorte huvitegevuse..., 2016). Üheks võimaluseks on küsitluste korraldamine Märjamaa valla inimestele huvihariduse ja -tegevuse korralduse hindamiseks. Selle jaoks tuleb kohalikul omavalitsusel luua toimiv süsteem, mille abil koguda huvihariduse ja -tegevuse osapoolte käest tagasisidet, milline on huvihariduse ja -tegevuse olukord nende arvates kohalikus omavalitsuses. Süstemaatilise küsitluste süsteemi korraldamine ning vastuste põhjal järelduste tegemine ei ole lihtne töö - arvamusi on palju, kõikide osapoolteni on keeruline jõuda, keeruline on kõigiga arvestada, töö on mahukas jne.

Küsisin kohalike omavalitsuste esindajatelt, kuidas nad kogusid kitsaskohtade kaardistamiseks informatsiooni oma vallas. Märjamaal lähtutakse hetke kitsaskohtadest ning noorte vajadustest (V6). Rapla vallas tehakse koostööd sotsiaal- ja lastekaitse osakondadega, et jõuda erivajadustega ning nende noorteni, kes vajavad rahalist tuge (V8). Kohila vallas toimus 2017. aastal noorsootöö kaardistamine, millest lähtutakse tänaseni (V9). Kehtna vallas läbiti noorsootöö enesehindamine ning paljud kitsaskohad olid varasemalt teada, kuna tegemist on pindalalt ning elanike arvult väikese vallaga (V7). Taoline tagasiside kogumine on minu arvates ülimalt vajalik ning oluline, sest siis jõuab toetus nendeni, kes seda tõeliselt vajavad. Tagasiside kogumine peaks toimuma süstemaatiliselt ja iga-aastaselt igas kohalikus omavalitsuses.

Huvihariduse ja -tegevuse kättesaadavus tähendab riikliku toetussüsteemi kontseptsioonidokumendi kohaselt tegevusvormide olemasolu noore tegutsemise piirkonnas (elukoht või õppekoht), osalustasu jõukohasust ja noorelt eeldatavate õppe- ja isiklike vahendite olemasolu, osaluseks vajaliku transpordi võimaluste olemasolu ning osaluskeele ja

-õppevormide sobivust noorele (Noorte huvitegevuse..., 2016). Kättesaadavuse parandamiseks on dokumendis “Märjamaa valla 2020. aasta huviharidus ja huvitegevus kava” (2019) lähtunud eesmärgist luua transpordi võimalused peredele, kellel puuduvad rahalised võimalused laste transportimiseks. Märjamaa valla kultuurinõuniku sõnul on kättesaadavuse parandamiseks veel loodud huviringe maapiirkondadesse ning vähendatud huviringide osalustasu või muudetud need sootuks tasuta huviringideks (V6). Tasuta ringide pakkumine ning maapiirkondadesse võimaluste tekitamine toimub ka Kehtna ja Kohila vallas (V7, V9). Rapla vallas on veel lisaks välja toodud asjaolu, et kättesaadavuse parandamiseks on loodud huviringe üldhariduskooli juurde, sest siis ei vaja lapsed täiendavat transporti peale tunde (V8).

Mitmekesisus on kontseptsioonidokumendis huvihariduse ja -tegevuse võimaluste valiku olemasolu peamiste valdkondade nagu kultuuri, spordi ning loodus-täppisteadused ja tehnoloogia lõikes, noorte ja nende vanemate parem teadlikkus võimalustest (Noorte huvitegevuse..., 2016). Märjamaa vallas on huvihariduse ja -tegevuse mitmekesisust parandatud peamiselt uute huviringide näol, nagu robotika, drooniring, tsirkuse- ja akrobaatikaring, noortebändid, tšello eriala avamine Märjamaa Muusika- ja Kunstikoolis, ukulele ring, viburing (V5, V6). Samuti lähtutakse huviringide mitmekesisuse tagamisel põhimõttest, et tuleb toetada kõiki valdkondi ilma eelistusteta (V6). Märjamaa valla naaberomavalitsustest võiks eeskujuliku näitena tuua välja Kohila valla, kus toetust on kasutatud arvestades maksimaalselt kõikide huvihariduse ja -tegevuse valdkondade ning toetuse taotlejatega samal ajal arvestades noorte vajadustega. LTT valdkonna toetamiseks on Kohila vallas käivitatud tehnikaringe arvestades keskkonna jätkusuutlikkuse edendamiseks (näiteks tehnikaring “Teaduslik ja teadlik ÖKO”, mis on suunatud just gümnaasiumi noortele, kellele ei ole tihti väga mitmekesisest valikut huvihariduse ja -tegevusega tegelemiseks); kunstikoolile eraldati raha, et teha koostööd Faasan Film stuudioga ning avati trükigraafika eriala; muusika valdkonnas toetati noortebände ning noorteorkestrit; toetust sai õppekaik Soome muuseumitesse; raamatukogus avati huviring noorte lugemishuvi kujundamiseks. Loodud on ka mitmekesised sportimisvõimalused eelkõige pallimängu ja kergejõustiku näol ning juhendatud tegevus sise-skatepargis (V9). Kohila vallas on seega loodud suurepärased ja mitmekesised võimalused kõikides huviala valdkondades (sport, kultuur, LTT). Samal ajal on Kohilas arvestatud ka tänapäeva noorte vajadustega, et noored oleksid motiveeritud ja huvitatud huviringides osalemisest.

Kvaliteet huvihariduses ja -tegevuses tähendab noore jaoks positiivse mõju tagamist, võimekust toetada erivajadusega õppureid ja arendada andeid ning huviala valdkonna arengu võimekust (sh tegijaskond, koostöostruktuurid, rahvusvaheline koostöö, koordineeritud kvaliteedi areng) (Noorte huvitegevuse..., 2016). Huvihariduse ja -tegevuse kvaliteedi arendamiseks on Märjamaa vallas toetatud koolitustel osalemist, et tõsta juhendajate pädevust ning soetatud uusi vajalikke õppevahendeid või vahetatud välja vanad amortiseerunud õppevahendid (V6). Ka Kehtna vallas on kvaliteedi tagamiseks toetatud huviringide juhendajate koolitusi (V7). Rapla ning Kohila vallas on kvaliteedi tõstmiseks loodud juhendajatele motiveerivad palgad, kuna enne toimus suures osas juhendajate töö entusiasmi najal (V8, V9).

Huviharidus ja -tegevus ning sellele mõeldud riikliku toetussüsteemi haldamine on mahukas töö ning selle korraldamine vajab ühes kohalikus omavalitsuses pidevat olukorra kaardistamist ning tagasiside kogumist – need tööülesanded moodustavad olulise osa ühe kohaliku omavalitsuse ametniku tööajast. Kui tänasel päeval oleks huviharidus ja -tegevus riiklikul tasandil veel enam eesmärgistatud, siis usun, et ka kohalikes omavalitsustes ei tekiks olukorda, kus huvihariduse ja -tegevusega tegelemine on üleliigne koormus ühele ametnikule, kellel on veel lisaks palju muid tööülesandeid, vaid selle jaoks on loodud näiteks eraldi vastav töökoht.

4. Huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujate ja sellest osasaajate ootused ning kogemused

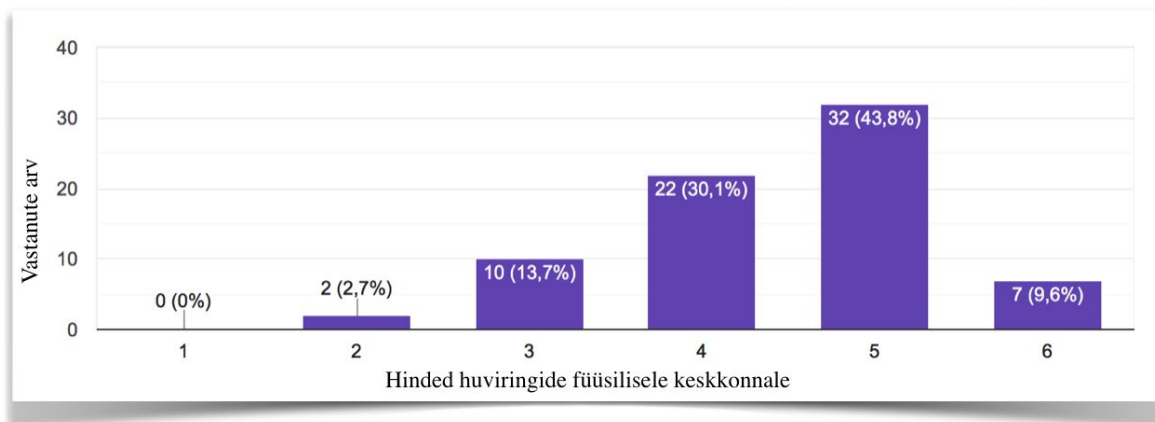
Antud peatükis analüüsin Märjamaa valla lastevanematelt ehk huviharidusest ja -tegevusest osasaajatelt ankeetküsitluse teel kogutud materjali ning huvihariduse ja -tegevuse pakkujatega tehtud intervjuudest saadud materjali. Analüüsi eesmärgiks on selgitada välja, millised on Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevusega seotud isikute hinnangud ning hoiakud huvihariduse ning -tegevuse korralduse põhimõtete kohta Märjamaa vallas. Veel võrdlen, kuidas kattuvad või erinevad huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujate ning sellest osasaajate hinnangud ning arvamused huvihariduse ja -tegevuse olukorrast Märjamaa vallas.

4.1 Märjamaa valla lapsevanemad

Riiklik toetusfond omavalitsustele on mõeldud kolme peamise huvihariduse ning -tegevusega seotud kitsaskohtade parandamiseks üle Eesti. Noorte huvitegevuse kontseptsioonis on nendeks kitsaskohtadeks nimetatud mitmekesisust, kättesaadavust ning kvaliteeti. Järgnevas peatükis esitan Märjamaa valla lastevanemate, kui ühe huvihariduse ja -tegevuse osapoole, arvamused ning hinnangud huviharidusele ja -tegevusele Märjamaa vallas.

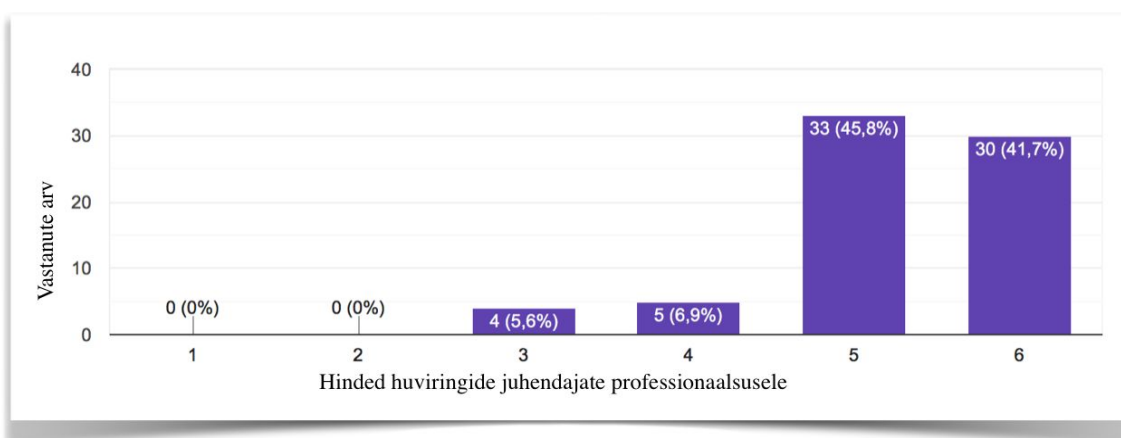
Hinnangud huvihariduse ja -tegevuse kvaliteedile

Uurisin Märjamaa valla lastevanematelt, kuidas nad hindavad huvihariduse ja -tegevuse kvaliteeti, paludes neil hinnata huviringide füüsilist keskkonda ning juhendajate professionaalsust. Küsimustele oli võimalik vastata punktiskaalal 1-6. Füüsilise keskkonna puhul oli madalaimal hindel 1 tähenduseks *ebakvaliteetne keskkond, kus kohast puudub vajalik inventar tegevuse läbiviimiseks* ning hindel 6 tähenduseks *kvaliteetne keskkond, mis omab vajalikku inventari tegevuse läbiviimiseks* (73 vastanut) (Joonis 1). Hinde andmisel palusin hindamiseks valida üks kindel huviring, millest nende laps osa võtab.

Joonis 1. Huviringide füüsilise keskkonna hinnang Märjamaa vallas

Juhendajate professionaalsuse hindamisel oli madalaimal hindel 1 tähenduseks *juhendaja on ebaprofessionaalne (ei motiveeri lapsi, ringitegevus pole süsteemne, pole näha tulemuslikkust)* ning kõrgeimal hindel 6 oli tähenduseks *juhendaja on professionaalne (lapsed on motiveeritud, ringitegevus on süsteemne, on näha tulemuslikkust)* (72 vastanut) (Joonis 2).

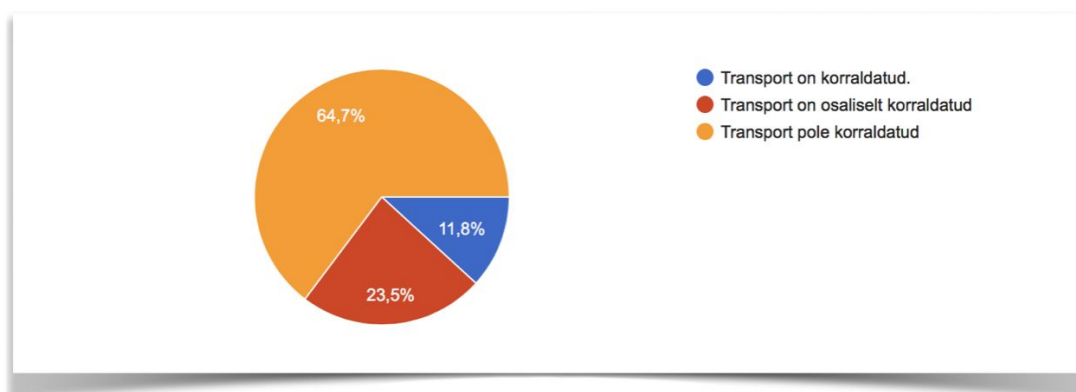
Joonis 2. Huviringide juhendajate professionaalsuse hinnang Märjamaa vallas

Antud vastuste põhjal võib järeldada, et huviringide kvaliteeti füüsilise keskkonna ning juhendajate professionaalsuse näol hinnatakse Märjamaa vallas lastevanemate poolt üle keskmise heaks. Veel on vastustest näha, et hinnang juhendajate professionaalsusele on kõrgem kui füüsilisele keskkonnale

Kättesaadavuse hindamine

Huviringide kättesaadavuse hindamiseks uurisin lastevanematelt, kuidas nad hindavad huviringide puhul transpordi korraldust ning kuidas on lastevanemate arvates huviringide korraldamise osas arvestatud huviringide toimumise kellaaegadega või nende kattumistega ning kuidas nad hindavad huviringide maksumust.

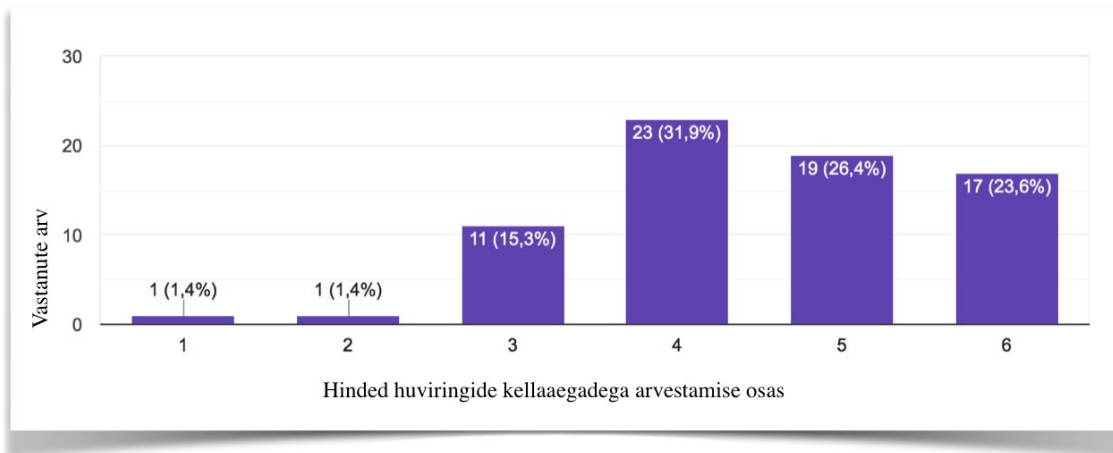
Huvitegevuse transpordi korralduse puhul palusin vastata nendel lastevanematel, kelle laps vajab täiendavat transporti huviringi (68 vastanut) (Joonis 3). Vastustest on näha, et üle poolte vastajate sõnul pole transport huviringidesse korraldatud ehk lapsevanemad peavad ise leidma viisi, kuidas oma lapse transporti korraldada, kui on soovi osaleda huviringides nendel noortel, kes elavad keskuselt ehk Märjamaa alevist kaugel.

Joonis 3. Transpordi korraldus huviringidesse/koju

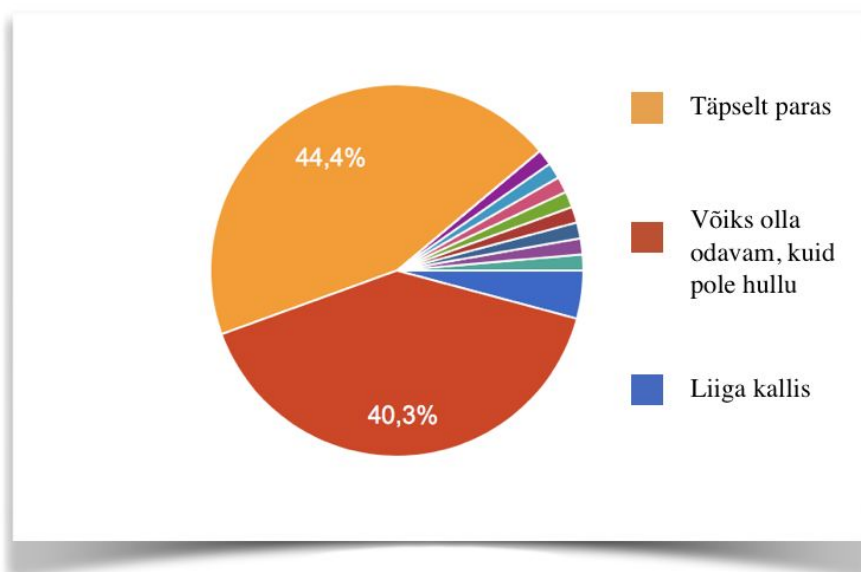
Kellaaegadega arvestamise osas palusin lastevanematel samuti hinnata punktiskaalal 1-6 (Joonis 4). Hinne 1 tähendas *laste päevakavaga pole arvestatud (pole arvestatud koolitundide lõppemise ajaga, bussiaegadega, teiste huviringide aegadega)* ning hinne 6 tähendas *laste päevakavaga on arvestatud (on arvestatud koolitundide lõppemise ajaga, bussiaegadega, teiste huviringide lõppemisajaga)* (72 vastanut). Antud küsimuse puhul olid vastused ühtlasemalt jaotunud skaalale kui huvitegevuse kvaliteedi hindamiste puhul. Küsitlusest selgub, et kellaaegade kattumisega või nendega arvestamise osas on

lastevanematel mõningad mured ning teenusepakkuja poole pealt nendega ei arvestata täielikult.

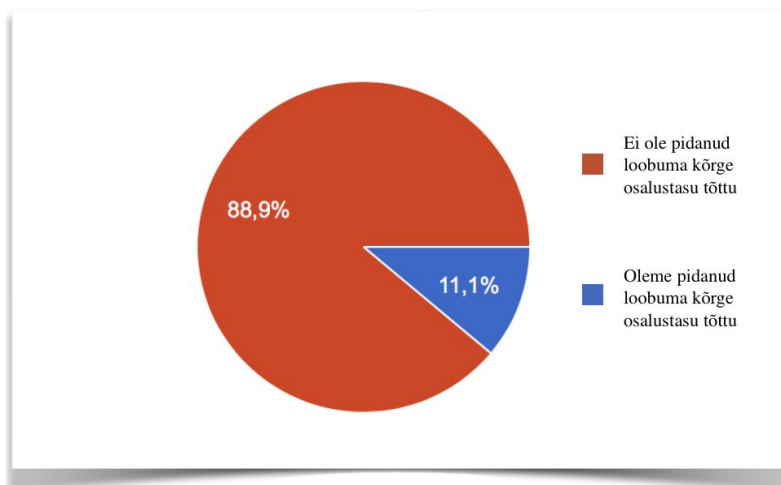
Joonis 4. Huviringide kellaegadega arvestamise hinnang Märjamaa vallas

Huviringide kättesaadavust lastele mõjutab ka huviringide maksumus, kuna alla 18-aastastest noortest elas viimase Statistikaameti uuringu järgi 17,1% suhtelises vaesuses ehk nende ekvivalentnetosissetulek oli alla 569 euro kuus ning absoluutses vaesuses elas 1,6% ehk nende ekvivalentnetosissetulek oli alla 215 euro kuus (Statistikaamet, 2019). Kui perekond peab elama suhtelises või absoluutses vaesuses, siis tasuta huviringide olemasolu pakub noortele vaatamata vaesusele võimalust osaleda mõnes huviringis. Kui küsisin lastevanematelt, kuidas nad hindavad huviringide maksumust Märjamaa vallas (72 vastanut) (Joonis 5). Andsin lastevanematele võimaluse lisada vajadusel ka omapoolne vastusevariant, mille tulemusena toodi veel välja, et laps osaleb ainult tasuta huviringides; et oleneb huviringist - mõne huviringi tasu on talutav, kuid teine see-eest liiga kallis; et kui huviringis osaleb vaid üks laps, siis on see perele talutav. Järeldusena võib väita, et huviringide maksumus Märjamaa vallas on 44,4% vastanute sõnul probleeme tekitav. Kui lapsevanem soovib, et ta laps võtaks huviringidest osa, kuid selleks ei jätku perekonnas vajalikku finantsilist ressursi, siis on Märjamaa vallas võimalik osaleda ka tasuta huviringides, kuid sellisel juhul on kindlasti valik nende seas väiksem.

Joonis 5. Huviringide maksumus Märjamaa vallas

Soovisin lastevanemate uuringu põhjal välja selgitada, kas nad on pidanud huviringidega kaasnevate kõrgete kulude tõttu mõnest huviringist Märjamaa vallas loobuma (72 vastanut) (Joonis 6).

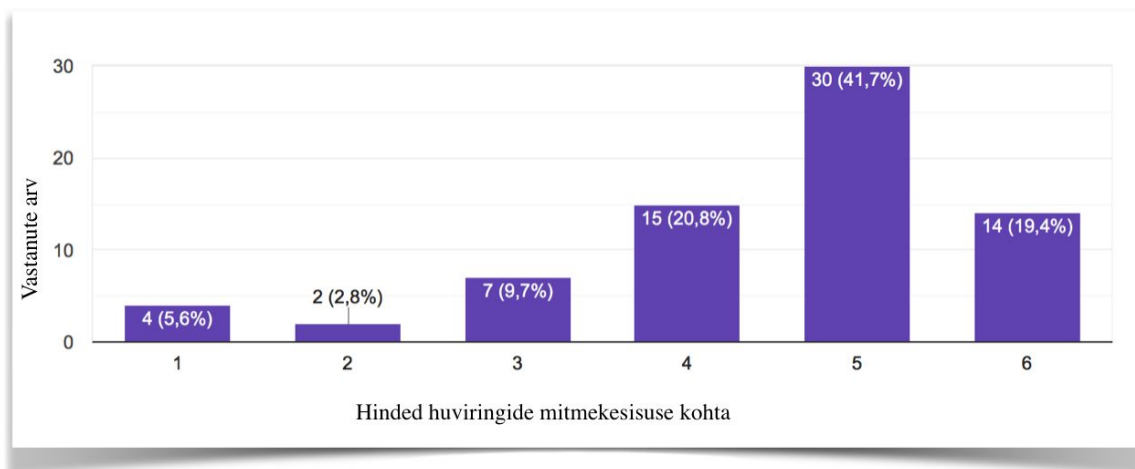

Joonis 6. Huviringidest loobumine nendega kaasnevate kõrgete kulude tõttu

Selle jaoks, et veel täpsemalt kaardistada Märjamaa vallas kitsaskohad huviringide kättesaadavuse osas, uurisin lastevanematelt avatud küsimusena, milliste huviringide kõrgete kulude tõttu on nad pidanud mõnest huviringist loobuma (9 vastanut). Kolm vastajat tõid välja, et jalgpallitrenn on Märjamaa vallas liiga kallis ning seda mitte kõrge osalustasu pärast, vaid transpordi ja pideva varustuse soetamise tõttu. Veel toodi eraldi välja ratsutamise trenni, kunstikooli, djembe trummiringi ning show-tantsuga kaasnevad kõrged kulud.

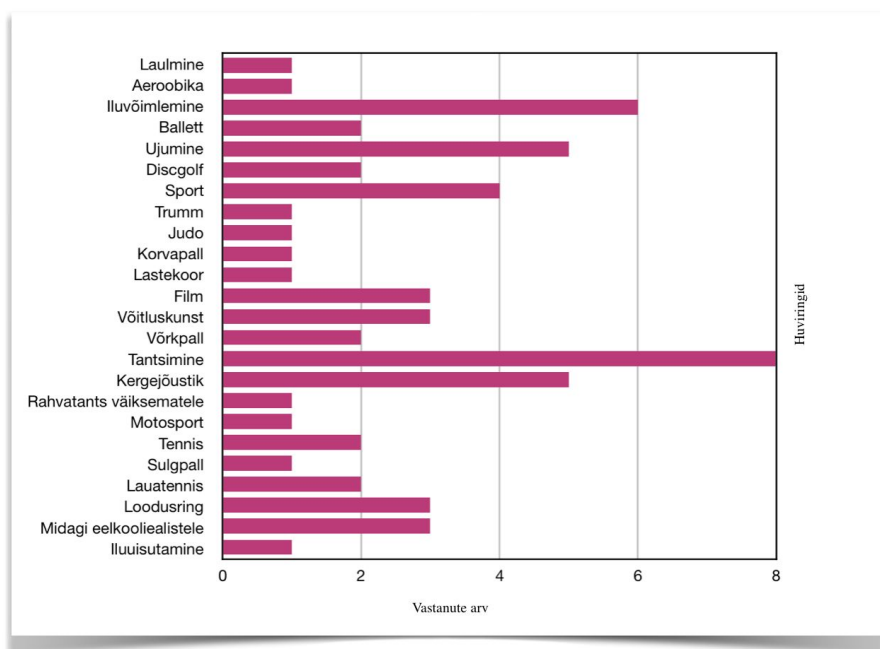
Mitmekesisuse hindamine

Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon ütleb, et huvitegevuse mitmekesisus on valikute olemasolu peamiste huviala valdkondade, nagu kultuuri, spordi ning LTT lõikes (Noorte huvitegevuse..., 2016). Märjamaa valla huviringide mitmekesisuse hindamiseks küsisin Märjamaa valla lastevanematelt, kuidas nad hindavad huvihariduse ja -tegevuse mitmekesisust Märjamaa vallas (72 vastust) (Joonis 7). Lastevanematel oli võimalik hinnata huviringide mitmekesisust Märjamaa vallas punktiskaalal 1-6. Madalaim hinne 1 tähendas “pole lapsele sobilikku ringi” ning kõrgeim hinne 6 tähendas “lapsele on palju huviringidega seotud võimalusi vaba aja sisustamiseks”. 81,9% vastanutest hindas Märjamaa valla huviringide mitmekesisust üle keskmise ehk järeldusena võib öelda, et lastevanemate arvates on Märjamaa valla huviringide mitmekesisus pigem heas olukorras, kuid on ka vastajaid, kelle arvates on Märjamaa valla huviringide mitmekesisuse seas suured puudused.

Joonis 7. Huviringide mitmekesisuse hinnang Märjamaa vallas

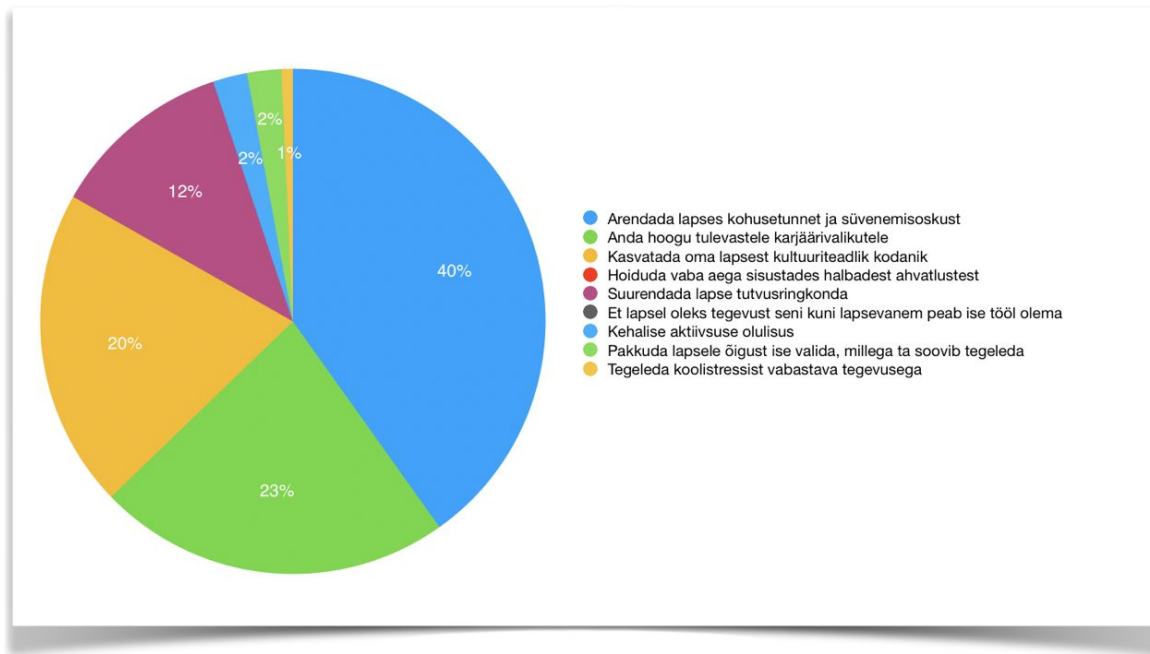
Märjamaa valla huviringide mitmekesistamiseks tulevikus küsisin lastevanematelt, millistest huviringidest oleksid nad veel huvitatud (47 vastanut) (Joonis 8). Antud küsimus oli avatud küsimus ning lastevanematel oli võimalus mitu huviringi välja pakkuda ning sinna juurde lisada ka vajadusel kommentaarid. Enim olid Märjamaa valla lapsevanemad huvitatud mõnest tantsimisega seotud ringist, näiteks toodi veel välja täpsemalt show-tants, jazz-tants, võistlustants. Veel oldi huvitatud iluvõimlemisest, ujumisest, kergejõustikust, üleüldiselt spordist, mõnest eelkooliealistele mõeldud ringist, loodusringist, võitluskunsti- või enesekaitseringist, filmindusega seotud ringist (kõiki variante vastasid 3 vastajat). Vähemal määral toodi veel välja lauluring, aeroobikaring, ballett, discgolfiring, trummi eriala, judo, korvpall, lastekoor, rahvatants väiksematele, motosport, tennis, sulgpall või iluuisutamine. Märjamaa vallal on olemas oma ujula, kuid seal toimuvaid trenne Märjamaa valla koduleheküljel ning dokumendis “Märjamaa valla 2020. aasta huvitegevus ja huvitegevus kava” kirjas ei ole. Paljud eelnimetatud huviringid juba tegelikult ka Märjamaa vallas toimuvad, näiteks laulmine, sportlikud rühmatreeningud, korvpall (poistele), tantsimine, kergejõustik (Märjamaa valla kodulehekülg, 2020). Antud küsimustiku põhjal võib veel järeldada, et Märjamaa valla lapsevanematele võiks teha veel rohkem teavitustööd huviringide toimumiste võimaluste kohta Märjamaa vallas.

Joonis 8. Huviringid, millest on Märjamaa valla lapsevanemad veel huvitatud

Huvihariduse ja -tegevuse vajalikkus

Veel uurisin Märjamaa valla lastevanematelt, miks nad peavad oluliseks oma lapse vaba aega sisustada huviringides osalemisega (73 vastanut) (Joonis 9). Antud küsimuse puhul andsin lastevanematele 6 erinevat vastuse varianti, millest võisid nad mitu varianti valida, ning oli võimalus ka lisada endapoolne arvamus. On näha, et lapsevanemad peavad huviharidust ja -tegevust oma lapse vaba aja sisustamisel oluliseks, lähtudes lapsest ning tema arengust mitte niivõrd enda praktilistest vajadustest lapsele tegevust leida.

Joonis 9. Huvihariduse ja -tegevuse vajalikkus

Ettepanekud ja toimivad lahendused

Selle jaoks, et tulevikus huvihariduse ja -tegevuse valdkonnaga seotud kitsaskohti parandada või olla teadlik toimivatest lahendustest, lisan oma küsimustikule ka avatud küsimuse, kus oli lastevanematel antud osas oma arvamust võimalik avaldada (24 vastust). Antud ettepanekud olid suunatud nii huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatele kui ka kohalikule omavalitsustele. Mitmed lapsevanemad võtsid vaevaks ringijuhendajaid nende töö ja vaeva eest lihtsalt tänada (5 vastust) ning sooviti kiita ka Märjamaa valla huviringide mitmekesisust (6 vastust) ja võimalust osaleda tasuta ringides (1 vastus). Vaid üks lapsevanem tõi välja positiivsena võimaluse, et on võimalik taotleda sõiduhüvitist, mille järelendusena võib öelda, et lapsevanemad pole piisavalt teadlikud antud võimalusest sõiduhüvitist taotleda. Lapsevanemad tõid välja järgmised probleemid ning lahendused (Tabel 5):

Tabel 5. Lastevanemate esitatud probleemid ja lahendused seoses huvihariduse ja -tegevusega

Probleemid/asjaolud	Lahendused
● Omaosaluse olemasolu on väga oluline. ● Muusikakooli pole piisavalt helikindlad. ● Enamus huviringe toimub hetkel teisipäevast neljapäevani ning kohe pärast koolitundide lõppemist, mistõttu ei saa kõikides valitud huviringides osaleda. ● Eelkooliealistele pole huviringe. ● Pole vastavate võimalustega ruume. ● Vähene info kättesaadavus seoses Märjamaa vallas toimuvate huviringidega. ● Märjamaa vallas toimuvad huviringid on liiga alevikesksed.	● Koolibussiliinid võiksid sõita kaks korda, et katta vähemalt üks ots liinilt Märjamaa valla väiksemast asumist Märjamaa alevisse või vastupidi. ● Ringid võiksid toimuda ka õhtustel aegadel. ● Uute vastavate ruumidega huviringide võimalused võiksid tekkida Märjamaale ehitatava võimla valmides. ● Ringijuhendajad võiksid olla julgemad tegema ettepanekuid lastevanematele, kui nad näevad, et nende juhendatav huviring ei sobi mõnele lapsele. ● Avada rohkem huviringe maapiirkondadesse.

4.2 Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujad

Märjamaa vallas on 25 huvihariduse ning -tegevuse võimaluste pakkujat (Märjamaa valla huvitegevuse kava, 2020). Antud peatükis esitan Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatega läbiviidud intervjuudest kogutud hinnangud huviharidusele ja -tegevusele Märjamaa vallas ning sellele mõeldud riiklikule toetusüsteemile.

Huvihariduse ja -tegevuse üldine olukord Märjamaa vallas

Intervjuudest selgus, et Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse üldist olukorda hinnatakse enamasti positiivselt sõnadega “väga hea”, “tõusujoones nii pakutavate tegevuste kui ka kvaliteedi suhtes”, “ohtralt erinevaid võimalusi”, “mitmekesine”, “rikkalik” (V1, V2, V3, V4, V5), millest järeldusena võib öelda, et huviringide olukorda hinnatakse üldiselt mitmekesiseks. Puudusena toodi välja LTT ning tehnoloogia valdkonnaga seotud huviringide vähesus (V2, V5), mida peetakse ka üle-eestiliseks probleemiks (V4). Maapiirkondades toodi probleemina välja õpilaste vähesus ning ringijuhendajate puudus (V4). Spordi valdkonna esindaja sõnul on regulaarselt toimuvate ja sihipäraste tegevustega spordi valdkonna huviringide valik vähene (V3).

Uurisin intervjuueeritavatel, milline peab olema üks jätkusuutlik huviring. Huvitegevust pakkuvate organisatsioonide sõnul on jätkusuutlikkuse tagamiseks vaja noori sütitavat, noortega suhelda oskavat ning oma valdkonda tundvat juhendajat (V1, V4, V5). Huviharidust pakkuvate organisatsioonide juhatajate sõnul on oluliseks jätkusuutlikkuse joonteks järjepidevus, paindlikkus ja ajaga kaasa liikumine ehk õppekavade pidev arendamine (V2, V3).

Kuna väljaspool Tallinnat on väiksemates kohtades keerulisem leida oma ala professionaalseid juhendajaid, siis küsisin teenusepakkujatelt, kuidas nemad leiavad juhendajaid ning millised kriteeriumid on nad juhendajatele seadnud. Vastustest selgub, et enamasti peavad organisatsioonid nägema juhendaja leidmisega vaeva ning kõikidel vastanutel on omad moodused juhendajate leidmiseks. Huviharidust pakkuv Märjamaa Muusika- ja Kunstikool leiab vastavaid erialase haridusega õpetajaid enamasti Tallinnast (V2). Raplamaa Jalgpallikool leiab õpetajaid oma ringkonnast, ehkki nende otsingud on raskendatud, kuna alati ei ole võimalust pakkuda täistöökohta, mistõttu ei suudeta pakkuda konkurentsivõimelist töötasu (V3). Vana-Vigala piirkonna esindaja tõdeb samuti, et väikestes kohtades on ringijuhtide puudus, aga kui nad juhendaja lõpuks leiavad, siis suudavad nad tänu riiklikule toetussüsteemile pakkuda miinimum tasu 7 EUR/h ning spetsiifilisemad õpetajad esitavad oma palgasoovi ise (V4). Märjamaa Valla Rahvamaja algatab uusi ringe

aga mitte vastavalt nõudlusele, vaid juhendaja olemasolule – kui juhendajal on olemas tahe ja vastavad oskused, siis saab uus ring alguse (V1).

Huvihariduse ja -tegevuse vallasest korraldamist peavad intervjueeritavad eelkõige vajalikuks, et kasvatada tervete elukommetega inimesi, kelles arenevad meeskonna- ja individuaalse töö, süvenemise, kohusetunde, kaotuste talumise ja aja planeerimise oskused. Veel selgub, et tänu huviringides osalemisele saavad noored uusi oskusi, avardub nende silmaring, tekib mõistmine kvaliteetse tegevuse olulisusest ning suureneb nende suhtlusringkond (V1, V2, V3, V4, V5). Jalgpallikooli esindaja sõnul võib spordi valdkonnaga tegeledes tuua tugevalt välja veel tervise aspekti (V3). Järjepidev HH ja HT korraldamine tekitab vallale tervikpildi ning ülevaate toimuvate tegevuste kohta, mille abil on võimalik vallale luua positiivset kuvandit, ja annab võimaluse hoida silma peal tulevastel aktiivsetel vallaelanikel, kes on tulevikus huvitatud arendama oma valla elu (V5).

Hinnang KOV-le mõeldud riikliku toetussüsteemi korraldamisele

2017. aastal võttis riigikogu vastu noorsootöö seaduse, erakooliseaduse ja huvikooli seaduse muutmise seaduse, millega loodi alus noorte huvihariduse ja -tegevuse riigipoolseks täiendavaks toetamiseks (Huvihariduse ja -tegevuse toetus...). Antud toetuse üle-eestilise korraldamisega tegeleb Eesti Noorsootöö Keskus. Küsisin intervjueeritavatelt, kuidas jõudis nendeni info antud toetussüsteemist. Märjamaa Noortekeskuse juhataja sõnul jõudis Märjamaale info riikliku toetuse kohta ENTKlt 9. mail 2017. aastal e-posti vahendusel, milles kutsuti osalema toetusfondiga seotud infopäevale (V5). Riikliku toetusega seotud teavitustöö selle tuleku esimesel aastal oli enamasti Märjamaa Noortekeskuse juhataja Triin Põri kanda, kuna Märjamaa vallavalitsuses puudusid vastavad spetsialistid haldusreformi tõttu toimunud muudatuste tagajärjel. Intervjuust selgub, et 2017-2018 aastal oli teavitustöös veel puudujääke, mistõttu ei olnud kõik huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujad toetusest teadlikud, aga tänaseks on loodud vallas dokument, mille alusel raha jagada, ning infot leiab Märjamaa valla Nädalalehes, kodulehel ning teavitavad e-kirjad saadetakse ka kõikidele varem toetust taotlenud teenusepakkujatele, veel loodetakse ka suulise info leviku abile (V5). Huvihariduse ja -tegevuse pakkujatega läbiviidud intervjuudest selgub, et nad on toetussüsteemist olnud teadlikud selle tuleku ajast alates ning info on enamasti jõudnud

nendeni vallavalitsuse kaudu e-kirja teel (V1, V2, V4). Jalgpallikooli esindaja sõnul tuli toetusfondiga seotud infot ise uurida ning tema sõnul pigem varjati antud teemat alguses ning varjamine toimus ka teistes omavalitsustes peale Märjamaa (V3).

Toetusfondi korra väljatöötamine on Märjamaa vallas olnud pikk protsess (V5) ning raha taotlemiseks fondist peavad teenusepakkujad esitama palju pabereid (sh vahe- ja lõpparuanded). Küsisin intervjuueeritavatelt, millised on nende kogemused seoses toetusfondist raha taotlemisega ning huvihariduse ja -tegevuse korraldamise kitsaskohtadega Märjamaa vallas ja milliseid ettepanekuid nad teeksid, et olukorda parandada. Järgnevalt esitan loetelu, mis sisaldab huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujate poolseid ettepanekuid Märjamaa valla kohalikele omavalitsusele riikliku toetussüsteemi ning huvihariduse ja -tegevuse paremaks korraldamiseks:

- Pakkuda komisjoni poolt mõistlikku aega mittekvalifitseeruva taotluse ülevaatamiseks ning täiustamiseks (V1).
- Muuta komisjoni töö ja töökorraldus läbipaistvamaks (V3).
- Muuta taotletud summad ning osasaajate arvud omavahel mõistlikku proportsiooni ehk määrata toetuse suurus vastavusse õpilaste arvuga huviringis (V1).
- Vaadata üle huvihariduse ja -tegevuse rahastamise kord seoses taotluste hindamisega ning toetuse jagamisega (V1).
- Leida KOV-i poolne huviharidust ning -tegevust haldav asjalik ametnik, kelle poole pöörduda küsimustega ning kellelt saada asjakohaseid vastuseid (V3).
- Teha rohkem ning järjepidevamalt küsitlusi huvihariduse ning -tegevusega seotud juhendajate, teenusepakkujate, lapsevanemate ning noorte seas ning teha nende põhjal järeldusi, et saada paremat ülevaadet Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse kitsaskohtadest (V5).
- Anda vabamad käed teenusepakkujatele toetuse kasutamise otstarbe osas oma organisatsioonis, sest komisjon ei ole piisavalt kursis organisatsiooni siseste vajadustega (V2).
- Kokku kutsuda suuremate summade taotlejad enne toetuste kinnitamist, et nad saaksid oma taotlusi põhjendada (V2).
- Lisada mittekvalifitseeruvale taotlusele põhjendav otsus (V2).

- Võtta kasutusele ringijuhendajate andmebaas mobiilsete ringijuhendajate kohta, kes oleks valmis tulema ka väikestesse kohtadesse (V4).
- Kohelda huvialast haridust ning tegevust pakkuvaid valdkondi (kultuur, sport, LTT) ning valla allasutusi ja MTÜsid varasemast võrdsemalt (V3).
- Kaasata teenusepakkujaid ning ühingu rohkem KOVi poolt loodavasse õigusloomesse (määrused jne) (V2, V3).
- Kuna kaunite kunstide ning spordi valdkonnas on Märjamaa vallas väga mitmekesine valik, siis võiks nendes valdkondades edaspidi tähelepanu pöörata rohkem kvaliteedi ning kättesaadavuse parandamisele, sest liigse huvialade paljususe tõttu võib lastel kaduda süvenemis- ja keskendumisoskus ning teadmiste seostamine erinevate alade vahel (V2).

Kitsaskohtade parandamine

Riiklik toetussüsteem noortele huvihariduse ja -tegevuse toetamiseks on loonud täiendavaid lisavõimalusi huviharidust ja -tegevust pakkuvate organisatsioonide tegevuste läbiviimiseks. Küsisin huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatelt, kuidas on toetussüsteemi abil paranenud huvihariduse ning -tegevuse mitmekesisus, kvaliteet ja kättesaadavus nende organisatsioonis tänu riiklikule toetussüsteemile.

Raplamaa Jalgpallikool on keskendunud oma põhitegevusele, mistõttu ei ole neil vajadust oma tegevust mitmekesistada ning nad keskenduvad tegevuse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamisele. Kättesaadavust on nad tänu toetusele parandanud transpordi võimaluste pakkumise näol treeningutele, laagritesse ning võistlustele. Nad on proovinud laiendada ka oma tegevuse haaret maakonna üleselt, kuid see ei ole neil seni õnnestunud. Kvaliteedi parandamiseks on nad juurde palganud spetsialisti, kes viib noortega läbi üldfüüsilisi treeninguid (V3). Märjamaa Valla Rahvamaja juhataja sõnul on nende majas huvitegevuse kättesaadavus, mitmekesisus ja kvaliteet paranenud. Tänu toetusele on nad avanud kaks uut huviringi (draamastuudio ring ja ukulele ring), mida külastab iga nädal 30 last (V1). Märjamaa Muusika- ja Kunstikoolis loodi tänu toetusele tšello eriala, suurendati klaveri osakonda klaveriõpetajate ning õpilaste arvu näol, solfedžo klassi soetati iPadid tunnitöö mitmekesistamiseks, korraldatakse kunstikooli suvepraktikaid, pilliõppe suvekoole

ning tasutakse õpilaste konkursil osalemise osavõtutasusid (V2). Vana-Vigala Rahvamaja juhataja sõnul loodi Vigalasse võimalus transpordi kompenseerimiseks, mille abil transporditakse lapsi Kivi-Vigala ning Märjamaa vahel. Veel loodi Vigalal uusi ringe, kus on võimalik õppida karmoškati, kokandust, vibulaskmist, drooniga sõitmist, tehnilisi alasid, show-tantsu (mis küll tänaseks vähese huvi tõttu enam ei tegutse) ning tegutseb ka noorteklubi. Samuti soetati Vigalal huvitegevuseks vajalikke vahendeid, mis võimaldavad ringitegevuse kvaliteeti tõsta (näiteks vibud ja karmoškad) (V4).

Riikliku toetussüsteemi üheks eesmärgiks oli ka huviringide kättesaadavuse parandamine ehk algatada kohalikes omavalitsustes rohkem tasuta huviringe. Uurisin intervjuueritavatel, kas nende arvates peaks huviring olema noorele tasuta või mitte. Kaks vastajat tõid välja, et huvitegevus ja -haridus ei peaks olema lapsele tasuta, kuna omaosalus paneb noori rohkem pühenduma, kuid samas tuleks vajadusel teha erandeid, et raha puudumise tõttu ei tekiks noorel takistusi ringis osalemisel (V1, V3). Tasuta ringi puhul võib kohati tekkida kohusetunde puudumine, kuid tihti ei soovi noored kehvast majanduslikust olukorrast tunnistada, mistõttu on nad tasuta huviringi võimalusele väga tänulikud. Kohalike distsipliin sõltub ka noore kodusest kasvatuses ja sellest, kas ta on selle huviringi endale ise valinud või mitte. Maksimaalse tulemuse saavutamiseks tasuta ringi puhul on oluline koostöö juhendaja, lapse ja lapsevanema vahel (V5). Olles ise ka huviringi juhendaja Märjamaa vallas tootsin välja ka enda kogemuse, mille kohaselt tasuta huviringi puhul ei olnud lastevanemate huvi lapse tegevuse kohta nii suur kui tasulise huviringi puhul. Olen tõdenud, et laps ei pühendu huviringile, kui see on tasuta, mis omakorda langetab juhendaja motivatsiooni huviringi läbi viia.

4.3 Huvihariduse ja -tegevuse osapoolte arvamuste võrdlused

Järgnevas peatükis võrdlen huvihariduse ja -tegevusega seotud Märjamaa valla teenusepakkujate ning lapsevanemate arvamusi huvihariduse ja -tegevuse vajalikkuse ning riikliku toetussüsteemiga määratletud kitsaskohtade olukorra kohta Märjamaa vallas.

Huvihariduse ja -tegevuse vajalikkus

Lastevanemate ning huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujate küsitlustest selgus, et mõlemad osapooled peavad huvitegevust ja -haridust oluliseks osaks noore inimese elus, kuna noores arenevad kohusetunne ja süvenemisoskus, mille tulemusena nad mõistavad kvaliteetse tegevuse olulisust. Lisaks leiti, et lapsed saavad huvihariduse ja -tegevuse kaudu hoogu tulevastele karjäärivalikutele, lastel on võimalus vaba aega kasulikult sisustada, mis välistab muud halvad ahvatlused, suureneb lapse tutvusringkond ja kehaline aktiivsus. Samuti on lastel võimalus avastada uusi oskusi, mis neile meeldivad, ning välistada tegevusi, mis neile ei sobi. Siiski peegeldub küsitluse vastustest, et lapsevanemad peavad huviharidust ja -tegevust oluliseks, et pakkuda lapsele võimalust vabatahtlikkuse alusel tegeleda millegagi, mis teda huvitab. Vabatahtlikkus võib aga tekitada lapses tunde, et tal on vaba voli otsustada, millal ta huviringist osa võtab või mitte, mis omakorda võib tekitada distsipliini kadumise. Huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujad pigem arvavad, et kui lapsed on otsustanud mõnes huviringis osaleda, siis see eeldab nendelt samasugust pühendumist ja kohusetunde olemasolu nagu üldhariduskoolis käies. Kuigi huviharidus ja -tegevus on vabatahtlikkuse alusel toimiv, siis on huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatel või juhendajatel raske olla motiveeritud, kui lapsel puudub kohusetunne ja distsipliin.

Huvihariduse ja -tegevuse kitsaskohad

Huvihariduse ja -tegevuse **kvaliteedi** hindamiseks uurisin lastevanematelt, kuidas nad hindavad huvihariduseks ja -tegevuseks vajalike ruumide ja vahendite olukorda ning juhendajate professionaalsust. Küsitlusest selgus, et kvaliteeti hinnatakse üle keskmise heaks. Huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujate küsitlustes tõid huviharidust pakkuvad Märjamaa Muusika- ja Kunstikool ning Raplamaa Jalgpallikool välja siiski mõningad kvaliteediga seotud probleemid. Märjamaa Muusika- ja Kunstikooli direktori sõnul on nende maja füüsiliselt liiga väike ning puudus on ka helikindlatest klassidest. Helikindlate klasside puuduse probleem muusikakoolis tuli välja ka lastevanemate küsitluses. Raplamaa Jalgpallikool peab probleemiks aga professionaalsete juhendajate puudust, keda pole võimalik palgata, kuna ei ole võimalik pakkuda konkurentsivõimelist tasu. Lastevanemate küsitlusest selgus, et jalgpall on Märjamaa vallas populaarne spordiala, millega noored

tegelevad, kuid probleeme seoses kvaliteediga välja ei tulnud. Kuna lastevanemate arvates on jalgpall populaarne huviala, millega tegeleda, siis seda tuleks arvesse võtta ka Märjamaa valla toetuste jagajatel, et Raplamaa Jalgpallikool saaks pakkuda oma töötajatele konkurentsivõimelist ning motiveerivat tasu.

Huvitegevust pakkuvate organisatsioonide sõnul on aga huvitegevuste kvaliteet tänu riiklikule toetussüsteemile oluliselt paranenud. Arvan, et huvitegevust ning huviharidust pakkuvate organisatsioonide arvamus on erinev, kuna huviharidust pakkuvate organisatsioonide põhitegevus ongi lapse vaba aja sisustamine õppekava alusel toimiva huviharidusega, kuid huvitegevust pakkuvad organisatsioonid tegelevad ka muudes valdkondades, näiteks rahvamajade puhul ürituste korraldamine täiskasvanutele, mistõttu pööravad huviharidust pakkuvad organisatsioonid rohkem tähelepanu kvaliteedi parandamisele oma organisatsioonis.

Huvihariduse ja -tegevuse **mitmekesisuse** hindamiseks uurisin lastevanematelt, kuidas nad hindavad huviringide mitmekesisust ning millistest huviringidest oleksid nad Märjamaa vallas veel huvitatud. Kuigi mitmekesisust hinnati üpris heaks, siis olid lapsevanemad siiski huvitatud veel mitmetest uutest huviringidest Märjamaa vallas. Siinkohal saan võrrelda vaid lapsevanemate ning huvitegevust pakkuvate teenusepakkujate arvamusi, kuna huviharidust pakkuvad teenusepakkujad on keskendunud oma põhitegevusele, mistõttu ei ole nende põhieesmärgiks suurendada huviringide mitmekesisust. Peatükis 4.1 on välja toodud huvialad, millest on Märjamaa valla lapsevanemad veel huvitatud. Arvan, et järgmisel huvihariduse ja -tegevusega seotud koosolekul Märjamaa vallas võiks antud arvamuste põhjal teha ettepanek huvitegevust pakkuvatele organisatsioonidele algatada mõni huviring vastavalt lastevanemate arvamusele. Samas tuleb välja, et paljusid huvialasid, millest lapsevanemad oleks veel huvitatud, juba tegelikult pakutakse Märjamaa vallas. Kuigi kõik Märjamaa vallas pakutavad huvialad on kirjas Märjamaa valla kodulehel, selgus et Märjamaa valla lapsevanemad ei ole teadlikud kõikidest huvialade võimalustest, mistõttu tuleks teha rohkem teavitustööd.

Huvihariduse ja -tegevuse **kättesaadavuse** hindamiseks uurisin, kuidas lapsevanemad hindavad transpordi korraldust, kuidas on arvestatud huviringide kellaajaliste kattuvustega teenusepakkujate poolt ning kuidas hindavad lapsevanemad huviringide maksumust. Küsitlusest selgus, et kättesaadavuse aspekt huvihariduses ja -tegevuses on kõige

probleemsem, kuna kellaegade kattumisega või nendega arvestamine on lastevanemate arvates huviharidust ja -tegevust pakkuvate organisatsioonide poolt vähene. Veel selgus, et 64,7% vastanud lastevanemate arvates ei ole transport huviringidesse või koju korraldatud (*Joonis 3*) ning huviringide maksumus on 42,5% vastanud lastevanemate sõnul liiga kallis või võiks olla veidi odavam (*Joonis 5*). Huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatega läbiviidud küsitlustest selgub aga, et enamasti on huvitegevust pakkuvates organisatsioonides tasuta huviringid, millest lapsel on võimalus osa võtta, kuid huviharidust pakkuvates organisatsioonides on tasulised ringid. Seega on Märjamaa vallas võimalus osaleda nii tasuta kui ka tasulistes huviringides – kõik sõltub lapse ning lapsevanema ambitsioonidest ning soovidest.

Transpordi hüvitamise kompensatsioonist ei ole enamus lapsevanemaid teadlikud, mistõttu tuleks Märjamaa vallas teha selle osas rohkem teavitustööd. Samuti selgub küsitlustest, et huviringide kellaegade kattumiste osas võiks huviharidust või -tegevust pakkuvad organisatsioonid teha rohkem koostööd, kuid samas tuleks arvestada ka sellega, et lõpmatuseni pole võimalik kellaegasid vastavusse seada, seda eriti grupitundide puhul (näiteks muusikakooli solfedžo tunnid). Siinkohal tuleks lastevanematel ning lastel teha valikuid, sest Märjamaa vallas on suur huvialade paljusus ning kõikides huviringides ei ole võimalik osaleda sinna maksimaalselt panustades

5. Arutelu ja soovitused

Antud peatükis võtan kokku avalike dokumentide, intervjuude ja ankeetküsitluse vastuste analüüsi olulisemad tulemused. Tulemuste all pean silmas kõikide osapoolte ning dokumentide põhjal selgunud probleeme, ettepanekuid, soovitusi, asjaolusid seoses huvihariduse ja -tegevusega Märjamaa vallas. Tulemuste kokkuvõtmisel pean oluliseks esitada punkte, millest võiks Märjamaa vallale olla kasu jätkusuutliku huvihariduse ja -tegevuse korraldamise loomisel. Selgunud tulemustest võiksid kasu saada kõik huvihariduse ja -tegevusega seotud osapooled.

- Huvihariduse ja -tegevuse korraldamise põhimõtted muutuvad arusaadavaks ning jätkusuutlikuks kõigi osapoolte (ametnike, lastevanemate, huvihariduse ja tegevuse võimaluste pakkujate) jaoks juhul, **kui selle eest vastutav isik kohalikus omavalitsuses ei muutu pidevalt, vaid saaks oma tööd teha pikemalt kui ühe aasta**, sest siis jõuavad huvihariduse ja -tegevuse korraldamise põhimõtted kinnituda ning tekib võimalus nendega huvihariduse ja -tegevuse valdkonda arendada.
- Märjamaa valla arengukavas tuleks **peatükk “Huviharidus” nimetada ümber peatükiks “Huviharidus ja huvitegevus”**, kuna hetkel käsitletakse “Huvihariduse” peatükis lisaks huviharidusele ka huvitegevust. Küll aga võiks huvitegevuse kaardistamisele ning eesmärgistamisele pöörata rohkem tähelepanu, et oleks võrdselt koheldud nii huviharidus kui ka huvitegevus. Samuti tuleks arengukava dokumendis **“huvihariduse” ja “huvitegevuse” mõistetele luua selge vahe**, et kõik osapooled mõistaksid nende mõistete erinevust ja tähendust. Veel tuleks dokumendis kirjeldatud kui ainsa huviharidust pakkuva Märjamaa Muusika- ja Kunstikooli kõrval **väärtustada ka MTÜ Raplamaa Jalgpallikooli tegevusi**, kuna ka nemad pakuvad Märjamaa vallas huviharidust, mille võimalused on Märjamaa valla noorte seas väga populaarsed. Arengukava dokumendist jääb veel arusaamatuks, **mida tähendab väljakutsena kirjeldatud huvitegevuse mudeli ühtsustamine omavalitsuse**

erinevates piirkonnades - kas see tähendab rahastamismudeli muutmist, kas see käsitleb vaid huvitegevust jne?

- Riiklik kontseptsioonidokument “Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon” ütleb, et **riikliku toetussüsteemi võib rakendada ka 20-26-aastate noorte huvihariduse ja -tegevuse toetamisel**. Arvan, et see klausel tuleks lisada ka Märjamaa valla huviharidust ja -tegevust puudutavatesse dokumentidesse, kuna see rikastaks oluliselt ka 749 noore huvihariduse ning -tegevuse võimalusi Märjamaa vallas.
- Tuleks **süsteemiliselt propageerida Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakujatele LTT valdkonna võimaluste suurendamise vajalikkust**, sest LTT valdkonna võimalused võrreldes spordi ja kultuuri valdkondadega on marginaalsed. Näiteks tuleks leida motiveerivad tunnustuspaketid juhendajatele või organisatsioonidele, kes alustavad mõne LTT valdkonna võimaluse pakkumisega.
- Samuti leian, et oluline oleks täpsemalt **teavitada juhendajaid või organisatsioone, kes pakkusid huviharidust või -tegevust enne riikliku toetussüsteemi rakendumist, toetuse jagamise tingimustest**. Neile tuleks selgitada, mida tähendab toetuse jagamise kriteerium, et toetus “laiendab pakutavaid võimalusi”, sest siis nad teavad täpsemalt, millistele tegevustele neil on õigus toetust saada ning kuidas kirjutada toetuse saamiseks vastavaid taotlusi. Vastasel juhul tunnevad traditsiooniliste huviringide juhendajad ning organisatsioonid end alaväärtustatuna ning tekib mittevajalik konkurents organisatsioonide ning juhendajate vahel
- Loodud eeskirjad huvihariduse ja -tegevuse toetamiseks on mahukas töö, mis on viinud huvihariduse ja -tegevuse eesmärgistamise ning väärtustamiseni Märjamaa vallas. Toetussüsteemi rakendamiseks loodud eeskirjad, täpsemalt komisjoni töö kriteeriumid toetuse jagamisel, millele on palju rõhku pööratud, ei ole nõutud nii suures mahus riikliku kontseptsioonidokumendi kohaselt. Arvan, et **ametnike**

töömahtu võiks järgnevatel aastatel suunata rohkem süstemaatilise tagasiside korjamisele, kuivõrd toetuste taotluste õigsuse kontrollimisele, sest siis tekib tõeline arusaam, millised kitsaskohad huvihariduse ja -tegevuse väljal vajavad parandamist, ehk korjata tagasisidet lastelt, lastevanematelt, juhendajatelt ning organisatsioonidelt.

- Selle jaoks, et huvihariduse ja -tegevuse korraldamine ning selle toetussüsteemi rakendamine ei oleks liiga mahukas töö ühele kohaliku omavalitsuse ametnikule, **tuleks seadusloomesse kaasata kindlasti ka huvihariduse ja -tegevuse väljal tegutsevaid praktikuid, kuna praktikud tunnevad oma välja eripärasid ja vajadusi kõige paremini**. Praktikute ehk huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujate ning lastevanemate kaasamisel tekivad kindlasti aeganõudvad diskussioonid ja protsessid, kuid nende tulemusel võivad tekkida hästi toimivad lahendused, mis toimivad huvihariduse ja -tegevuse korraldamisel ka tulevikus. Näiteks Kohila vald on koostöös lastevanematega loonud fondi, millest toetada lapsi, kes käivad võistlustel, konkurssidel jne.
- Riikliku kontseptsioonidokumendi kohaselt tuleb kohalikel omavalitsustel tegeleda ka omavahelise koostöö arendamisega. Märjamaa vald teeb küll koostööd teiste noortekeskustega, kuid kui **pöörata tähelepanu koostööle teiste kohalike omavalitsustega**, näiteks jagada süstemaatiliselt toetussüsteemi rakendamisega seotud kogemusi, luua ühe maakonna raames sarnased toetussüsteemi rakendamise põhimõtted, väärtused, kriteeriumid, eesmärgid, siis võiksid tekkida toimivad lahendused, mille tulemusena paraneks huviharidus ja -tegevus ning sellele mõeldud toetussüsteemi rakendamine kõigi osapoolte jaoks. Koos tegutsedes tekivad diskussioonid, motivatsioon, enesekindlus ning distsipliin.
- Eraldi tooksin veel välja, et **lapsevanemad pole kursis paljude toimuvate huvihariduse ja -tegevuse võimalustega Märjamaa vallas**, nagu ujumine, laulmine, kergejõustik, korvpall. Kohila ning Rapla vallas plaanitakse kasutusele võtta veebipõhised süsteemid, mille kaudu saavad lapsevanemad ülevaate kõikidest vallas

olevatest huviringidest ning samuti on antud süsteemi kaudu nendesse võimalik registreerida. Sama alternatiivi kasutamisele valla koduleheküljel huviringide reklaamimise asemel võiks mõelda ka Märjamaa vald. Samuti oleks see **koostöö arendamine kohalike omavalitsuste vahel**, kogudes nendelt informatsiooni, kuidas on neil plaanis antud süsteeme rakendada hakata.

- Veel on küsitluste tulemusena näha, et **lapsevanemad ei ole piisavalt teadlikud transpordi toetuse olemasolust**. Märjamaa vald pakub ainult kahte liiki huvihariduse ja -tegevuse toetust: transpordi toetus ning teenusepakkuja toetus, mistõttu arvan, et lapsevanemad võiksid olla rohkem kursis transpordi toetuse olemasoluga, kuna selle tulemusel paraneks huviringide kättesaadavus ning mitmekesisus oluliselt nende perede jaoks, kes peavad huviringi sõitma kaugelt, kuid perekonnal ei jätku rahalisi ressursse noorele transpordi korraldamiseks.

Lastevanematele teevad muret järgmised huvihariduse ja -tegevusega seotud probleemid, millest lähtuvalt esitati ka mõningad **ettepanekuid**:

1. Huviringide kellaaegade kattumine, mille lahenduseks pakuti, et huviringid võiksid toimuda ka õhtustel aegadel, kuna enamus huviringe toimub hetkel teisipäevast neljapäevani ning kohe pärast koolitundide lõppemist, mistõttu ei saa kõikides valitud huviringides osaleda.
2. Huviringide vähene mitmekesisus tasuta huviringide seas.
3. Jalgpalli trenn vajab toetust, kuna varustuse pidev vahetamine on kulukas.
4. Palju ollakse huvitatud tantsimisega seotud ringidest, iluvõimlemisest, ujumisest, spordist.
5. Koolibussiliinid võiksid sõita kaks korda, et katta vähemalt üks ots liinilt Märjamaa valla väiksemast asumist Märjamaa alevisse või vastupidi.
6. Huviringi omaosaluse olemasolu on väga oluline.
7. Muusikakooli klassid võiksid olla helikindlamad.
8. Eelkooliealistele pole huviringe.

9. Ringijuhendajad võiksid olla julgemad tegema ettepanekuid lastevanematele, kui nad näevad, et nende juhendatav huviring ei sobi mõnele lapsele.

Järgnevalt esitan loetelu, mis sisaldab **huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujate poolseid ettepanekuid** riikliku toetussüsteemi ning huvihariduse ja -tegevuse paremaks korraldamiseks:

1. Pakkuda komisjoni poolt mõistlikku aega mittekvalifitseeruva taotluse ülevaatamiseks ning täiustamiseks.
2. Muuta toetuse taotluste jaoks loodud komisjoni töö ja töökorraldus läbipaistvamaks.
3. Muuta taotletud summad ning osasaajate arvud omavahel mõistlikku proportsiooni.
4. Vaadata üle huvihariduse ja -tegevuse rahastamise kord seoses taotluste hindamisega ning toetuse jagamisega.
5. Leida kohaliku omavalitsuse poolne huviharidust ning -tegevust haldav asjalik ametnik, kelle poole pöörduda küsimustega ning kellelt saada asjakohaseid vastuseid.
6. Leida võimalus nende huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujate paremaks rahastamiseks, kes on alustanud oma tegevust enne toetussüsteemi tulekut.
7. Teha rohkem ning järjepidevamalt küsitlusi huvihariduse ning -tegevusega seotud juhendajate, teenusepakkujate, lapsevanemate ning noorte seas ning teha nende põhjal järeldusi, et saada paremat ülevaadet Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse kitsaskohtadest.
8. Anda vabamad käed huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatele toetuse kasutamise otstarbe osas oma organisatsioonis, sest komisjon ei ole piisavalt kursis organisatsiooni siseste vajadustega.
9. Kokku kutsuda suuremate summade taotlejad enne toetuste kinnitamist, et nad saaksid oma taotlusi põhjendada.
10. Lisada mittekvalifitseeruvale taotlusele põhjendav otsus.
11. Võtta kasutusele ringijuhendajate andmebaas mobiilsete ringijuhendajate kohta, kes oleks valmis tulema ka väikestes kohtadesse.
12. Kohelda huvialast haridust ning tegevust pakkuvaid valdkondi (kultuur, sport, LTT) ning valla allasutusi ja MTÜsid varasemast võrdsemalt.

13. Kaasata huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujaid ning ühingu rohkem KOVi poolt loodavasse õigusloomesse (määrused jne).
14. Kuna kaunite kunstide ning spordi valdkonnas on Märjamaa vallas väga mitmekesine valik, siis võiks nendes valdkondades edaspidi tähelepanu pöörata rohkem kvaliteedi ning kättesaadavuse parandamisele, sest liigse huvialade paljususe tõttu võib lastel kaduda süvenemis- ja keskendumisoskus ning teadmiste seostamine erinevate alade vahel.

Esitatud soovitused ning asjaolude kirjeldused selgusid intervjuude ning dokumentide analüüsist. Eelnev peatükk ei ole eesmärgiga ametnike, huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujate või lastevanemate tööd kritiseerida, vaid eesmärgiga viia asjakohaste aruteludeni kõigi osapoolte vahel, mis loodetavasti viivad toimivate lahendusteni huvihariduses ja -tegevuses Märjamaa vallas.

KOKKUVÕTE

Antud magistritöö eesmärgiks oli kaardistada ja analüüsida Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse korraldamist ning sellest tulenevalt anda praktilisi soovitusi huvihariduse ja -tegevuse tõhusamaks ning eesmärgipärasemaks korraldamiseks. Analüüsitava empiirilise osa moodustasid huvihariduse ja -tegevusega seotud dokumendid ning intervjuude ja veebiküsitluse käigus kogutud materjal

Huvihariduse ja -tegevuse ajalugu on Eestis küllaltki pikk. Kooliväline haridustöö sai 19. sajandi lõpus ning 20. sajandi alguses alguse püüdlusest kunstide poole, et saavutada võrdsemat staatust härrasmeestega. Nõukogude Liidu saabudes oli kultuurhariduse eesmärgiks aga kasvatada “õige meelsusega” eestlasi, mille tulemusena tekkis ja kinnistus kultuurimajade ning muusika- ja kunstikoolide võrgustik, millest suur osa funktsioneerib ka tänapäeval. Taasiseseisvumisega kaasnes inimestes tahe eemalduda kõigest nõukogude-aegsest, seal hulgas ka toleaegetest süvaõpet pakkuvates kultuuriasutustest. Huvihariduse eest hoolitsemine jäeti iga kohaliku omavalitsuse kanda, huviharidus ja -tegevus sattus kultuuri- ja haridusministeeriumi vahelisse alasse ning vaba tahte alusel toimuva huviõppe terminoloogia hakkas hargnema erinevates suundades.

Huviharidusel ja -tegevusel on tänapäeval mitmed positiivsed rollid ja mõjud. Tänu huviharidusele ja -tegevusele leiavad noored tee riiklikult tähtsa laulu- ja tantsupeo traditsioonini, mis on vajalik kogukondlike minevikusündmuste ja rahvusliku identiteedi väärtustamiseks ning ka eesti riigi kestlikuks arenguks. Samuti on huviharidus ja -tegevus oluline osa tulevase kultuuritarbija kasvatamisest, sest kui varakult pakkuda noorele kultuurikogemusi, siis tunnevad nad selle järele vajadust ka täiskasvanuna. Veel lisandub huvihariduse ja -tegevuse positiivsetele mõjudele võimalus märgata noorte andekust, arendada nende eneseväljendusoskusi, leida võimalusi noore aktiivseks liikumiseks, ennetada kuriteohtu.

Et tõsta huvihariduse ja -tegevuse väärtustamist ühiskonnas vajab see riikliku eesmärgistamist, et selle korraldamise põhimõtted oleks arusaadavad igale kohalikule omavalitsusele, kellele on antud huvihariduse ja -tegevuse eest vastutamise ülesanne. Hetkel kuuluvad huviharidus ja -tegevus ametlikult noorsootöö valdkonda, mis omakorda kuulub

haridus- ja teadusministeeriumi hallatavasse alasse ning samuti leiab huvihariduse ja -tegevusega seotud temaatikat ka kultuuripoliitilistest dokumentidest. Huvihariduse ja -tegevuse valdkonna killustatus hariduses ja kultuuris peegeldub hästi 2017. aastal rakendunud noorte huvihariduse ja -tegevuse toetussüsteemist, millele loodud kontseptsiooni lõi kultuuriministeerium ning mille rakendamine on haridus ja -teadusministeeriumi ülesanne. Kahe ministeeriumi vahel olemine kandub üle ka kohalikesse omavalitsustesse, kus huvihariduse ja -tegevuse korraldamise olulisus on erinevatel tasanditel ning selle eest vastutavad erinevate valdkondade ametnikud.

Samuti tekitab segadust huvihariduse ja -tegevusega seotud terminoloogia. Eesti Vabariigi ametlikus terminoloogias kuulub huviharidust või -tegevust pakkuv juhendaja, õpetaja või pedagoog ametinimetuse “noorsootöötaja” alla ning huvihariduse ja -tegevusega seotud tegevus valdkonna “noorsootöö” alla. Praktikas selgub, et ühiskonnale ei ole omane kutsuda pedagoogi või juhendajat, kes on pea kümme aastat omandanud erialast kunsti-, spordi- või muusikaharidust, noorsootöötajaks. Või asjaolu, et “huviharidus” ja “huvitegevus” on tänasel päeval kaks erinevat mõistet, mis kuuluvad mitteformaalse õppe alla, kuid samas on huviharidusele omistatud mitmeid formaalõppe omadusi. Mõistete “huviharidus” ja “huvitegevus” erinevust ei ole inimesed omaks võtnud ning neid kasutatakse erinevates dokumentides erinevatel alustel. Terminoloogiline segadus ühes valdkonnas võib viia näiteks valdkonna kirjanduse otsinguteni, mis nõuavad mitut erinevat märksõna, millisel tekib risk, et töö jääb laiemale lugejaskonnale esitamata ja kaovad õppimise mõistmise edusammud.

Oma magistritöös keskendusin täpsemalt Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse tänase korraldamise uurimisele. Alates 2017. aastast juhib huvihariduse ja -tegevuse toimimist Märjamaa vallas ning mitmetest teistes omavalitsustes peamiselt noorte huvihariduse ja -tegevuse toetussüsteem, mille rakendamisega kaasnes kohalikule omavalitsusele hulgamisi lisaülesandeid. Toetussüsteemist jagatavad toetused on suured ning mõeldud igale kohalikule omavalitsusele lisapanuseks huvihariduse ja -tegevuse toetamisel. Eelnevalt kirjeldatud huvihariduse ja -tegevusega seotud probleemid – terminoloogiline segadus, kuuluvus mitmesse ministeeriumisse - peegelduvad ka Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse korraldusest.

Laias laastus on huvihariduse ja -tegevuse korraldamisega minu magistritöös seotud kolm osapoolt vallavalitsuse tasandil huvihariduse ja -tegevuse eest vastutavad ametnikud,

huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujad ning lapsevanemad, kui huviharidusest ja -tegevusest osasaajate eestkostjad. Intervjuudest selgus, et Märjamaa vallas on huviharidus ja -tegevus olnud lühikese aja jooksul mitme erineva valdkonna ametniku korraldada, mistõttu ei ole huvihariduse ja -tegevuse korraldamise põhimõtted piisavalt kinnistunud. Kohaliku omavalitsuse ametnikud on huvihariduse ja -tegevuse toetussüsteemi rakendamiseks loonud huvihariduse ja -tegevuse toetamise korra ning koostanud iga-aastaseid huvihariduse ja -tegevuse ülevaateid Märjamaa vallas. Toetuse jagamiseks on loodud ka vastav komisjon, kelle ülesanne on korras määratud kriteeriumite alustel määrata toetusi huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatele. Intervjuude analüüsist selgus, et huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatel ning lastevanematel on mõningad ettepanekuid, kuidas võiks toetussüsteemi teisiti rakendada Märjamaa vallas. Intervjuude tulemusena selgus veel, et huvihariduse ja -tegevusega seotud osapooled ei ole ühiselt laua taga istunud, et luua vastavad dokumendid, mille alusel huvihariduse ja -tegevuse korraldamine sobiks kõigile. Praegune olukord näitab, et vallas toimub huviharidust ja -tegevust pakkuvate organisatsioonide ning ametnike vahel ebavajalik pinget ning konkurentsi, mis ei vii valdkonna arenguni.

Lisaks on näha, kuidas Märjamaa vald võrreldes teiste omavalitsustega on loonud korrektse paberimajanduse seoses huvihariduse ja -tegevuse korraldamisega, kuid mille tulemusena on kannatanud tagasiside kogumine ning ühiste väärtuste loomine, arvestades kõiki huvihariduse ja -tegevuse osapooli, mille tulemusena tekiks huvihariduse ja -tegevuse eesmärgistamine ja väärtustamine kohaliku omavalitsuse tasandil.

Peatükis 5 tõin välja kõik tähtsamad intervjuudest ning veebiküsitlusest selgunud ettepanekud, soovitusel ning asjaolude kirjeldused seoses huvihariduse ja -tegevuse korraldamisega Märjamaa vallas. Soovitusi ja ettepanekuid esitav peatükk ei ole eesmärgiga kellegi tööd kritiseerida, vaid on intervjuude tulemusi kajastav ning lootusega liikuda tulevikus parema huvihariduse ja -tegevuse korraldamise suunas.

Täna töö juhendajaid, kõiki intervjuueeritavaid ning küsimustikule vastajaid, kes aitasid kaasa antud magistritöö valmimisele!

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD

Intervjuud ja küsitluse andmed

V1-V5 Autori intervjuud Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatega. Salvestused ja transkribeeringud autori valduses (vt tabel 1, lk 22).

V6-V9 Autori intervjuud Rapla maakonna kohalike omavalitsuste huvihariduse ja -tegevuse eest vastutajatega. Transkribeeringud autori valduses (vt tabel 2, lk 24).

Märjamaa valla huvi..., 2020 = Veebiküsimustiku “Märjamaa valla huvihariduse ja -tegevuse hindamine” vastused. Autori valduses.

Elektroonilised allikad

Adult Education and Training, 2018 = *Adult Education and Training*. (2018). Kasutatud 17.03.2020.

https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-25_en

ARNO = *ARNO kodulehekülg*. (i.a). Kasutatud 14.05.2020. <https://arno.ee/ulevaade>

Elukestva õppe strateegia, 2014 = Eesti elukestva õppe strateegia 2020. (2014). *Haridus- ja Teadusministeeriumi koduleht*. Kasutatud 16.01.2020.

<https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>

Eesti Noorsootöö... = Kes on noorsootõtaja. (i.a) *Eesti Noorsootöökeskuse koduleht (a)* . Kasutatud 15.03.2020. <https://entk.ee/noorsootoo/kes-on-noorsootootaja/>

Eesti Vabaharidusliit, 2019 = Eesti Vabaharidusliit (2019). *Kasvamise lugu - Eesti Vabaharidusliit - 25*. (E-raamat). Kasutatud 10.03.2020, <https://vabaharidus.ee/meie-lugu/>

ENTK, 2020 = *ENTK kodulehekülg*. (2020). Kasutatud 14.03.2020.

<https://entk.ee/entk/organisatsioonist/>

Ernst & Young Baltic AS, 2014 = Ernst & Young Baltic AS. (2014). *Noorte huvitegevuse rahastamismudelite ettepanekud ja võrdlusanalüüs*.

https://www.hm.ee/sites/default/files/ey_entk_aruanne_17.11.2014.pdf

Euroopa Liidu ametlik... = *Euroopa Liidu ametlik kodulehekülj.* (i.a). Kasutatud. 14.03.2020 https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/finland_et

Haridusstrateegia töörühmade..., 2019 = *Haridusstrateegia töörühmade juunikuiste kohtumiste kokkuvõte: tugevused ja kitsaskohad ning tegevussuunad (töömaterjal 19.07.2019 seisuga).* (2019). Kasutatud 14.04.2020. lk 1. https://www.hm.ee/sites/default/files/haridusstrateegia_2035_tooruhmade_i_kohtumiste_kokkuvote_veebi.pdf

Haridusvaldkonna arengukava... = *Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 koostamise ettepanek.* (i.a). Kasutatud 14.04.2020. lk 2 https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/haridusvaldkonna_arengukava_ake_28.11.2019_2dets.pdf

Huvihariduse ja huvitegevuse toetamise kord, 2018 = Huvihariduse ja -tegevuse toetamise kord. (2018). *Riigi Teataja.* <https://www.riigiteataja.ee/akt/421062018009>

Huvihariduse ja -tegevuse toetus... = ENTK. (i.a). *Huvihariduse ja -tegevuse toetus omavalitsustele.* Kasutatud 03.03.2020. <https://entk.ee/toetused/huvihariduse-ja-tegevuse-toetus-omavalitsustele/>

Huviharidusstandard, 2017 = Huviharidusstandard (2017). *Riigi Teataja.* Kasutatud 13.04.2020, <https://www.riigiteataja.ee/akt/12809661>

Kalmus jt 2015 = Kalmus, V., Masso A., Linno M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs.* Kasutatud 15.03.2020. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Eesti Noorsootöö... = Kes on noorsootöötaja. (i.a) *Eesti Noorsootöökeskuse koduleht (a)* . Kasutatud 15.03.2020. <https://entk.ee/noorsootoo/kes-on-noorsootootaja/>

KOKS, 1993 = Kohaliku omavalitsuse seadus (KOKS) (1993). *Riigi Teataja.* Kasutatud 14.04.2020. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13312632>

Kukk jt, 2017 = Kukk, I., Lamesoo, K., Papp, Ü. (2017). *Loodus-, täppis- ja tehnikateaduste valdkonna huviharidus - sooline aspekt.* Kasutatud 14.03.2020. https://enut.ee/files/Uuringu-aruanne_LTT-huviharidus-sooline-aspekt.pdf

Kulbok-Lattik, 2019 = Kulbok-Lattik, E. (2019). Huviharidusest rahvastiku vaates. *ERR.* Kasutatud: 02.02.2020. <https://www.err.ee/952722/egge-kulbok-lattik-huviharidusest-rahvastiku-vaates>

Kulbok-Lattik, 2015 = Kulbok-Lattik, E. (2015). Kuidas on seotud kultuur, haridus ja kultuuri uurimine. *Postimees*, 27. oktoober. Kasutatud: 04.02.2020

<https://arvamus.postimees.ee/3376725/egge-kulbok-lattik-kuidas-on-seotud-kultuur-haridus-ja-kultuuri-uurimine>

Kultuuriministeeriumi..., 2019 = *Kultuuriministeeriumi kodulehekülj.* (2019). Kasutatud 03.04.2020. <https://www.kul.ee/et/huvitegevuse-toetuse-kontseptsioon>

Kultuuripoliitika põhialused..., 2014 = *Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020.* (2014). Kasutatud 03.03.2020. <https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/kultuur2020.pdf>

Pealinn, 2017 = Mailis Reps: riiklik huvihariduse toetus on omavalitsustele lisapanuseks. (2017). *Pealinn*, 4. mai. Kasutatud 05.01.2020. <http://www.pealinn.ee/tagid/koik/mailis-reps-riiklik-huvihariduse-toetus-on-omavalitsustele-n192811>

Mida tähendab... = *Mida tähendab subsidiaarsus?*. (i.a). Kasutatud 13.04.2020. https://www.europarl.europa.eu/estonia/et/euroopa-parlament/valjaanded/elektroonilised/101_kusimust_ja_vastust/11_mida_tahendab.html

Märjamaa valla arengukava, 2019 = Märjamaa valla arengukava 2018-2030 (2019). *Riigi Teataja*. <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4221/0201/9007/Arengukava%20uus.pdf#>

Märjamaa valla 2020. aasta huviharidus ja huvitegevus kava, 2019 = Märjamaa valla huviharidus ja huvitegevus 2020. aasta kava. (2019). *Riigi Teataja*. <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4221/1201/9010/HH%20ja%20HT%20kava%202020.pdf#>

Huvihariduse ja huvitegevuse toetamise kord, 2018 = Huvihariduse ja huvitegevuse toetamise kord. (2018). *Riigi Teataja*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/421062018009?leiaKehtiv>

Märjamaa valla kodulehekülj, 2020 = Märjamaa valla kodulehekülj. (2020). *Laste ja noorte huviringid 2019/2020*. Kasutatud 13.03.2020. <https://marjamaa.kovtp.ee/noorte-huviringid?inheritRedirect=true>

NTS, 2017 = Noorsootöö seadus (NTS). (04.07.2017). *Riigi Teataja*. Kasutatud 15.03.2020. <https://www.riigiteataja.ee/akt/NTS>

Noorsootöö seaduse, erakooli..., 2017 = Noorsootöö seaduse, erakooliseaduse ja huvikooli seaduse muutmise seadus (2017). *Riigi Teataja*. Kasutatud 13.04.2020, <https://www.riigiteataja.ee/akt/103052017002>

Noorsootöö strateegia..., 2006 = Noorsootöö strateegia 2006-2013. (2006). *Haridus- ja Teadusministeeriumi koduleht*. Kasutatud 07.03.2020. https://www.hm.ee/sites/default/files/noorsootoo_strateegia_0.pdf

Noorte huvitegevuse..., 2016 = Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon. (2016). *Kultuuriministeeriumi koduleht*. Kasutatud 14.11.2019.
https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/160401_huvitegevuse_konts_vv_otsustega_10_03_16_uuendatud.pdf

Põhjamaade Ministrite Nõukogu = *Põhjamaade Ministrite Nõukogu esinduse Eestis koduleht*. (i.a). Kasutatud: 04.02.2020 <https://www.norden.ee/et/heaolu-uhiskond/tutvustus>

Sociological... = *Sociological Research Skills*. (i.a). Kasutatud 15.03.2020.
<http://www.sociology.org.uk/notes/methsi.pdf>

Statistikaamet, 2019 = Statistikaamet. (2019). *Suhtelises vaesuses elas eelmisel aastal 284 300 Eesti elanikku*. Kasutatud 16.03.2020. <https://www.stat.ee/pressiteade-2019-159>

UNESCO prioriteetidid... = UNESCO prioriteetidid kultuurivaldkonnas. (i.a). *UNESCO kodulehekülg*. Kasutatud 04.03.2020. <https://unesco.ee/kontakt>

Õunapuu, 2014: 165 = Õunapuu, L. (2014). Uurimisprotsessi viies etapp: töö andmetega. E. Kärner (toim). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes* (165)

Kasutatud kirjandus

Bowen, 2009 = Bowen, N., A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, vol 9, no 2, 27.

Kolb, 2005 = Kolb, B. M. (2005). *Kultuuriturundus*. Tartu: AS Atlex

Kulbok-Lattik, 2016 = Kulbok-Lattik, E. (2016). *Seltsi- ja rahvamajad - Eesti uus ruumiline kultuurimudel lääneliku modernideerumise ning kujuneva kultuuripoliitika kontekstis*. *Acta Historica Tallinnensia*, 22, 41-66

Kurvits, 1938 = Kurvits, A. (1938). *Eesti rahvahariduse ja kultuuriala korraldus*. Tallinn: Riigi Trükikoda

Laane, 1994 = Laane, K. (1994). *Eesti Haridusliit 1924-1940. Mõteldes Eestimaa tuhandetele isetegevuslastele*. Tallinn: Vabahariduse Õpetajate Selts

McGuigan, 1996: 1-2 = McGuigan, J. (1996). *Culture and the Public Sphere*. London: Routledge, 1-2

McGuigan, 2004: 18 = McGuigan, J. (2004). *Rethinking Cultural Policy*. Berkshire: Open University Press. lk 18

Mesila, 2014 = Mesila, T. (2014). *Pilguheit Märjamaa piirkonna varasemasse ja hilisemasse ajalukku*. J. Kiili, J. Kusmin (toim), *Märjamaa 650, Kogumik Märjamaa piirkonna ajaloost* (lk 147-192). Märjamaa: Hansaprint OÜ

Opdenakker, 2006 = Opdenakker, R. (2006). Advantages and Disadvantages of Four Interview Techniques in Qualitative Research. *FQS*, 7.

Rehmann, 2013 = Rehmann, J. (2013) *Theories of ideology*. FIX IT

Stofer, 2015: 130 = Stofer, K. A. (2015). Informal, Non(-)formal, or Free-choice Education and Learning? Toward a Common Terminology for Agriscience and Ag-STEM Educators. *Journal of Human Sciences and Extension*, 3, 130.

LISAD

Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu kava huvihariduse ja -tegevuse võimaluste pakkujatele.

Asutuste üldine info

1. Kirjeldage enda asutuse positsiooni Märjamaa huvitegevus valdkonnas (vanus, olulisus, järjepidevus, jätkusuutlikkus, mitmekesisus, kvaliteet jne)?
2. Millistel alustel toimib teie asutuse rahaline toetamine Märjamaa vallas?
3. Kuidas hindate koostööd Märjamaa omavalitsusega? Kas tunnete end piisavalt väärtustatuna? Millised aspektid nii Teie asutuse või organisatsiooni poolt või vallavalitsuse poolt muudaksid koostöö võimalikult sujuvaks?
4. Milliste kultuuriorganisatsioonidega teete Märjamaa vallas koostööd? Tooge välja positiivsed ning negatiivsed küljed nende koostööde osas.

Hinnangud huvihariduse ja -tegevuse korraldamisele Märjamaa vallas

5. Kuidas kirjeldaksite Märjamaa valla ringitegevuste üldist olukorda?
6. Miks on huvitegevuse ning -hariduse korraldamine Teie arvates vajalik? Millist lisaväärtust see annab just Märjamaa vallale?
7. Kuidas Teie defineerite mõisteid huvitegevus ning huviharidus? Millisel puhul tuleks noorel kasuks otsustada huvitegevuse kasuks, millisel puhul tuleks noorel kasuks otsustada huvihariduse kasuks? Lähtuvalt eelnevatest mõistetest, kuhu paigutate ennast?
8. Kuidas jõudis Teieni info 2017. aastal väljastatud noorte huvitegevuse toetussüsteemi kohta?
9. Kuidas hindate antud fondiga seotud teavitustööd Märjamaa vallas?
10. Selle toetussüsteemiga taheti parandada kolme peamist kitsaskohta noorsootöö valdkonnas: **huvihariduse kättesaadavus, mitmekesisus ning kvaliteet**. Kas tänu sellele toetussüsteemile on Teie arvates nendele kitsaskohtadele piisavalt tähelepanu

pööratud Märjamaa vallas ning Teie asutuses? Milliseid lisaväärtusi on 2017. aastal rakendunud toetusfond Teie asutusele pakkunud?

11. Kas näete veel mingisuguseid kitsaskohti, millele tuleks huvitegevuse korraldamise osas tähelepanu pöörata?
12. Kuidas leiate uutele ringidele juhendajaid? Kas olete juhendajate palkamisele mingisuguse kriteeriumi seadnud?
13. Tooge välja positiivseid ning negatiivseid näiteid, kui olete antud toetusfondilt raha saanud või mitte saanud!
14. Veel pole teada, kas toetusfond oma valitsustele kehtib ka järgmisel aastal. Kuidas see mõjutab teie edasisi otsuseid ning valikuid seni toetust saanud tegevuste osas? Kuidas hindate tulevikku selles osas?
15. Kas huvitegevus või -haridus peaks olema lastele tasuta? Palun põhjendage.
16. Milliseid jooni peab omama üks jätkusuutlik huviharidust või -tegevust pakkuv asutuse/juhendaja poolt pakutud huviring?
17. Kas soovite veel mingisuguseid ettepanekuid või ideid jaha huvihariduse ning -tegevuse valdkonnas üldiselt ning Märjamaa vallas kitsamalt?

Lisa 2. Poolstruktureeritud intervjuu kava Rapla maakonna huvihariduse ja -tegevuse eest vastutavatele isikutele.

1. Milline on Teie ametikoht vallas? Kirjelda oma peamisi tööülesandeid seoses HH ning HT korraldamisega Teie vallas.
2. Kuidas jõudis Teieni info riikliku HH ning HT toetusfondi kohta, mis rakendus 2017. aastal?
3. Kuidas teavitasite/teavitate potentsiaalseid toetusfondist finantseeringut taotlevaid asutusi/inimesi oma vallas?
4. Milliseid lisaväärtusi ning -võimalusi HH ja HT valdkonnas on antud toetusfond loonud selle rakendumise ajast alates?

5. Toetussüsteemi luues olid ministeeriumis kaalumisel universaalne ehk pearahapõhine rahastamismudel, vajaduspõhine rahastamismudel ja tulemuspõhine rahastamismudel. Peamise järeldusena leiti, et **toetatavad tegevusvormid peavad olema erinevad ning nende valik peaks lähtuma toetusele seatud eesmärkidest, noore tegelikust tegutsemispiirkonnast(st olema KOV-ülene) ja huvialavaldkondade vajadustest.** Toetusskeem peab võimaldama toetada erinevaid tegevusvorme vastavalt vajadusele ning kriteeriume tuleks seada pigem tegevustele kui neid korraldavatele institutsioonidele.

Milline on toetusskeem antud toetusfondi rakendades Teie vallas? Palun kirjeldage võimalikult täpselt protsessi, kuidas määrate toetusfondist finantseeringu saajad ja summad oma vallas.

6. Toetusfond on mõeldud HH ning HT kitsaskohtade parandamiseks. Kolm peamist valdkondlikku kitsaskohta on huvitegevuse **kättesaadavus, mitmekesisus ja kvaliteet**. Veel on eraldi toodud toetusfondis välja järgmised teemad: sotsiaalmajanduslikel põhjustel on huvitegevus vaesus ja/või vaesuspiiril elavate perede lastele ja noortele vähem kättesaadav; erivajadustega laste ja noorte ning asenduskodudes elavate laste võimalused huvitegevuseks on piiratumad; juhendajate vähesus, nende madal töötasu ja motivatsioon; juhendajate täiendkoolituse ebapiisav pakkumine; huvialavaldkondade vähene võrgustumine ja koostöö; KOVide võimekus (sh ressursid) huvitegevuse arendamiseks on erinevad ning KOV-ide omavaheline koostöö huvitegevuse korraldamisel on vähene.

Minu küsimus on, kuidas olete antud kitsaskohtadest lähtudes kaardistanud oma valla vajadused eelnevate aspektide alusel alates aastast 2017? Kui palju lähtute toetusfondist finantseeringut jagades kaardistatud kitsaskohtadest, mis vajavad parandamist?

7. **Kättesaadavus**, so tegevusvormide olemasolu noore tegutsemispiirkonnas (so elukoht, õppekoht), osalustasu jõukohasus ja noorelt eeldatavate õppe- ja isiklike vahendite olemasolu, osaluseks vajaliku transpordivõimaluste olemasolu ning osaluskeele ja -õppevormide sobivus noorele;

Mitmekesisus, so valiku olemasolu peamiste valdkondade nagu kultuuri (kaunid kunstid, kultuuriväärtused), spordi ning loodus-täppisteadused ja tehnoloogia lõikes (LTT), noorte ja nende vanemate parem teadlikkus võimalustest;

Kvaliteet, so tegevuses osalemise positiivse mõju tagamine noore jaoks, võimekustoetada erivajadusega õppureid ja arendada andeid ning

huvialavaldkonnaarenguvõimekus (sh tegijaskond, koostöostruktuurid, rahvusvaheline koostöö, koordineeritud kvaliteedi areng).

Palun tooge iga kitsaskoha kohta mõned parimad näited, kuidas on antud toetusfond aidanud neid parandada!

8. Kuidas on potentsiaalsed taotlejad teie vallas saanud aru HH ning HT toetusfondi kriteeriumitest, olemusest, sest toetusfond ei ole ju mõeldud kõikidele HH ning HT valdkondadele ning probleemidele (näiteks finantseering on ju mõeldud vaid 7.-19. aastastele noortele). Kas teete koosolekuid või infopäevaid, et tutvustada taotlejatele kriteeriumeid ja aruandlust, mis kaasneb finantseeringu saamisega?
9. Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon ütleb järgmist: “Kuna noorteigapäevased liikumistrajektorid on tulenevalt erisustest noorte elukoha, õppimiskoha ja huvitegevuste osutamise kohtade vahel sageli omavalitsuste ülesed, siis ei ole ka huvitegevuste mitmekesisuse ja kättesaadavusega seotud probleemid ja väljakutsed vaid ühe KOVi sees lahendatavad. Rakendamise toe eesmärk on nõustada KOVe noorte huvitegevuse planeerimisel ja elluviimisel ning edendada KOVide omavahelist koostööd.”. Kas ja kuidas olete teinud koostööd teiste KOVdega?
10. Toetusfond on mõeldud ka tugimehhanismina KOVide huviala valdkondade arendamiseks. Näiteks saab fondi vahenditest arendada meetodikaid, vahendada või pakkuda koolitusi, omada ülevaadet valdkonna huvitegevuste pakkujate olukorrast, analüüsida valdkonna näitajaid ja edasisi vajadusi, esindada valdkondlikke seisukohti, arendada võrgustikutööd Eestis ja rahvusvahelisel tasandil, tagada infovahetus osapoolte vahel.

Kas ja kuidas olete oma vallas huviala valdkonna arengut toetanud toetusfondi rakendades?

11. Mitmekesisuse tagamiseks peavad huvitegevused olema esindatud vähemalt järgmistes valdkondades : kultuur (kaunid kunstid, kultuuriväärtused), sport ning loodus-täppisteadused ja tehnoloogia lõikes (LTT).

Kuidas on erinevad valdkonnad Teie vallas tasakaalus? Kas ja kuidas olete pööranud tähelepanu mitmekesisuse parendamiseks?

12. Kas ja kuidas kogute toetusfondi taotlejatelt ning huvitegevusega seotud isikutelt (lapsed, lapsevanemad) tagasisidet nende ootuste ja arvamuste osas?

13. Milliste muredega olete peamiselt antud toetusfondi rakendumise ajast pidanud tegelema? Milliseid raskusi on selle haldamine Teile või taotlejatele tekitanud? Kuidas olete antud probleeme lahendanud?

14. Kui teil tekkis veel mõningaid mõtteid, mida jagada, siis tehke seda nüüd!

SUMMARY

The aim of this Master's thesis was to map and analyze principles of organizing extracurricular activities in a part of Estonia, in Märjamaa municipality. Based on the results of interviews with people involved in extracurricular activities and an online survey, make practical recommendations for more efficient and purposeful organization of extracurricular activities.

There are terminological problems related to extracurricular activities which take place both in Estonia and in Europe. The problem related to the Europe is that there is no universally defined and direct term for marking leisure educational activities apart from school or work which include arts, culture, sports, science, technology and so on. I have decided to use the term *extracurricular activities* in this summary, but people and scientists around the Europe also use terms like *hobby education*, *non-formal education*, *arts and culture education*. In Estonia, long-term and short-term extracurricular activities are two different terms that are mostly dealt with together, but at the same time it is important to understand the difference between these terms. Long-term extra curricular activities are curriculum based with a fixed duration and provide in-depth knowledge of a particular field (for example music and art schools). Short-term extra curricular activities are with the aim of creating diverse development opportunities for young people.

The history of extracurricular activities in Estonia is quite long. Extracurricular education began at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. Extracurricular education began at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century with the will to experience and learn arts all this for the reason of achieving a more equal status in the higher class. When the Soviet Union arrived to Estonia, the aim of cultural education was to educate Estonians with the "right mind", which led to the creation and consolidation of a network of houses of culture, music and art schools and most of them still function today. Reindependence was accompanied by a desire on the part of the people to move away from anything reminiscent of the Soviet Union, including the in-depth cultural institutions of the time. The organization of extracurricular activities in Estonia was left to each local government, extracurricular activities fell within the area between the Ministry of

Education and Culture and the terminology of extracurricular activities began to diverge in different directions.

Engaging in extracurricular activities has many positive roles and influences. Thank to extracurricular activities young people find their way to the tradition of a nationally important song and dance festival in Estonia, which is necessary to value past community events and national identity and also for the sustainable development of Estonia. Extracurricular activities are also an important part of education the future consumers of culture, because if young people are offered cultural experiences at an early age, they will also feel the need for that as adults. In addition to the positive effects of extracurricular activities there is an opportunity to notice the talent of young people, to develop their self-expression skills, to find opportunities to move actively and to prevent the risk of crime.

In order to increase the value of extracurricular activities in society, it needs national targeting, so that the principles of its organization are comprehensible to every local government, who have been given the task of being responsible for extracurricular activities in the country. At present, extracurricular activities in Estonia belong to the field of youth work, which in turn belongs to the area managed by the Ministry of Education and Research and also finds topics related to extracurricular activities in cultural policy documents. The fragmentation of the field of extracurricular activities in education and culture is well reflected in the national support system for extracurricular activities for young people implemented in 2017, the concept of which was created by the Ministry of Culture and the implementation of which is the task of the Ministry of Education and Research. Being between two ministries at the national level is also transferred to local governments, where the importance of organizing extracurricular activities is at different levels and is the responsibility of officials in different fields.

In the official terminology of the Republic of Estonia, an instructor, teacher or pedagogue offering extracurricular activities falls under the professional title “youth worker” and related activities under the field of “youth work”. In practice, it turns out that it is not typical for society to call a teacher who has acquired professional art, sports or music education for almost ten years a youth worker. Or the fact that long-term extracurricular activities and short-term extracurricular activities are today two different concepts that fall under non-formal education, but at the same time extracurricular education has been given many characteristics of formal education. The difference between the terms “long-term

extracurricular activities” and “short-term extracurricular activities” has not been accepted by Estonian citizens and is used in different documents on different bases. Terminological confusion in one field can lead, for example, to literature searches in the field that require several different keywords, which will lead to a risk that the work will not be presented to a wider readership and that progress in understanding learning will be lost.

In my Master’s thesis, I focused more precisely on the research of today’s organization of extracurricular activities in Märjamaa municipality. Since 2017, the organization of extracurricular activities in Märjamaa municipality and several other local governments has been managed mainly by the support system for youth extracurricular activities, the implementation of which entailed a number of additional tasks for the local government. The grants distributed from the support system are large and are intended for each local government as an additional contribution to supporting extracurricular activities. The problems related to extracurricular activities described above - terminological confusion, belonging to several ministries - are also reflected in the organization of extracurricular activities in Märjamaa municipality.

Broadly speaking, there are three parts involved in the organization of extracurricular activities in my Master’s thesis: officials responsible for extracurricular activities at the rural municipality government, providers of extracurricular activities, and parents as guardians of participants in extracurricular activities. The interviews revealed that in Märjamaa municipality, extracurricular activities have been organized by officials from several different fields in a short period of time, which is why the principles of organizing extracurricular activities have not been sufficiently established. Local government officials have established a procedure for supporting extracurricular activities in order to implement the support system for extracurricular activities, and have prepared annual reviews of extracurricular activities in Märjamaa municipality. A corresponding commission has also been set up to distribute the support, the task of which is to award grants to providers of extracurricular activities on the basis of duly determined criteria. The analysis of the interviews revealed that the providers of extracurricular activity opportunities and the parents have some suggestions on how the support system could be implemented differently in Märjamaa municipality. The interviews also revealed that the parts involved in extracurricular activities have not sat down together to create the relevant documents on the basis of which the organization of extracurricular activities is suitable for everyone. The current situation shows that there is unnecessary

tension and competition between organizations and officials providing extracurricular activities in the fields, which does not lead to the development of the field.

It can also be seen how Märjamaa municipality, compared to other municipalities, has created a correct bureaucracy in connection with the organization of extracurricular activities, but as a result of which the collection of feedback and the creation of common values have suffered, having regard to all parts involved in extracurricular activities, which would result in the targeting and valuing of extra curricular activities at the local government level.

In Chapter 5, I outlined all the most important suggestions, recommendations and descriptions of the circumstances that emerged from the interviews and the online surveys in connection with the organization of extracurricular activities in Märjamaa municipality. The chapter on recommendations and suggestions is not intended to criticize anyone's work, but reflects the results of the interviews and hopes to move towards better extracurricular activities in the future.